

چل حەدیسین ئیمامی نەووەوی وەرگیران و شروۆه کرن

(د گەل تمامیا وان یا ئبن رەجەبی حەنبەلی)

تە حسین ئیبراھیم دۆسکی

ناقى كىتاب: چل ھەدىسىن ئىمامى نەۋەھى، ۋەرگىران و شروڧەكرن
نقىسەر: تەھسىن ئىبراھىم دۆسكى
كۆمپىۋتەر ۋدەرھىنانا ناھەرۆكى: تەھسىن دۆسكى
چاپا ئىكى:

پیشگوین

حمد وسویاسی ههمی بو وی خودایی بن یی ئیسلام بو مه هلیژارتی دا بته دین وریبازا ژینی، نعمهتا خو ل سهر مه ب تمامکرنا دینی مه پیک ئینا، بو مه تمام کر، وئوممهتا مه کره باشترین ئوممهت.. وصهلات وسهلام ل پیغهمبهری وی موحه ممدی بن، ئهو ب په یقیین کۆمکر د ناف مه دا هاتیبه هنارتن، وی ریک بو مه ئاشکهره کر، وبهری مه دایی، و ل بنه مال وهه قالیین وی ههمیان ژی بن، صهلاتهکا تمام وبهردهوام ههتا رۆژا دویماهیئی.

خواندهقانیین هیژا: ئیمامی بوخاری وموسلم ههردو ژ پیغهمبهری -سلاف لی بن- فه دگوهیزن، دبیترت: ﴿بُعِثْتُ بِجَوَامِعِ الْكَلِمِ﴾ یهعنی: خودی ئهزی ب په یقیین کۆمکر هنارتیم. ورامانا شی هه دیسی -وهکی زانیی ناقدار ئیمامی زوهری دبیترت- ئهوه ئهو کارین گهلهک یین کو د کیتابین بهری دا هاتین، خودایی مهزن بو وی د کارهکی ودووان دا کۆم کرینه.

مهعنا: ئیک ژ تاییهتمهندیین کو خودایی مهزن داینه پیغهمبهری خو یی دویماهیئی -سلاف لی بن- ئهوه وی هندهک گۆتن یین گۆتین ب هژمارا په یقان فه دکییم وکورتن، بهلی د مهعنا ورامانیین خو دا ئهو دگهلهک وبوشن. وئهو تشتی د کیتابین بهری دا ب هندهک په یف پرسته یین درپژ دهاتنه ئاشکهراکرن ژ ئه حکام و حیکمهتان، د کیتابا پیغهمبهری دویماهیئی دا و د وان گۆتنان دا یین ل سهر ئه زمانی وی گه رباین، ب هندهک په یف

ورسته‌یین کورت هاتینه راگه‌هاندن.. تشتی بوویه نه‌گه‌را هندئ کو صه‌حابیین وی بشین ب ساناهی وان گۆتتان ژ بهر بکه‌ن، و ب تمامی بو جیلین پشتی خو‌فه‌گیرن.

پشتی چاخئ نقیسینی د ناف ئوممه‌تی دا ده‌ست پی کری، نه‌وی دبیرنی: (عصر التدوین)، گه‌له‌ک زانایان به‌رگه‌ریان کره‌ کو هه‌ر ئیک ل دویت زانین وتیگه‌هشتنا خو‌هنده‌ک ژ فان هه‌دیسان کۆم بکه‌ت، نه‌ویین وان ب سه‌نه‌دین خو‌ریوایه‌ت کرین، و د هه‌ده‌ک کتیب ونامیلکه‌ییین تاییه‌ت دا ل بهر ده‌ستی خوانده‌فانان بدانن، دا مفا ژئ بیته وهرگرتن، پشتی وان هه‌ده‌ک زانایین دی هاتینه وئه‌ف هه‌دیسه‌ شروقه‌کرینه، وگه‌له‌ک نه‌حکام ژئ ده‌ریخستینه، و ل بهر ده‌ست دانایینه، وئیک ژ ناقدارترین وان کۆمین هه‌دیسان، نه‌و کۆمه‌ یا زانایئ هه‌دیسئ یئ مه‌زن ئیمام ئبن صه‌لاحئ شه‌هره‌زوری ل بن ناقئ (الأحادیث الکلیة) دانای، کو ژ (26) هه‌دیسان پیک ده‌ات یین وی دیتن کو نه‌ف دینه ل دۆر دزقرت، پاشی پشتی وی زانایئ مه‌زن ئیمامئ نه‌وه‌وی هات وه‌ده‌ک هه‌دیسین دی لی زیده‌کرن هه‌تا هژمارا وان بوویه (42) هه‌دیس، وئه‌ف کۆمه‌ ب ناقئ (الأربعین النوویه) ناقدار بوو، و د ناف ئوممه‌تی دا به‌لاقبوو، ومفایه‌کی مه‌زن ژئ هاته وهرگرتن، پشتی وی زانایئ ناقدار ئبن ره‌جه‌ب هات وه‌هشت هه‌دیسین دی لی زیده‌کرن، وهژمار بوو (50) وپاشی هه‌ر وی نه‌ف هه‌دیسه‌ د کتیبه‌کا تاییه‌ت دا شروقه‌کرن ل بن ناقئ (جامع العلوم والحکم فی شرح خمسین حدیثاً من جوامع الکلم)، وئه‌ف کتیبه‌ ژئ د ناف ئوممه‌تی دا به‌لاف بوو وخه‌لکی مفایه‌کی زیده بو خو‌ ژئ وهرگرت، وگه‌له‌ک سه‌یدایان خه‌م ژ قئ کتیبئ خوار، چ ب چاپکرنا وی بت، یان ب دانانا هه‌ده‌ک حاشیه‌ وته‌علیقان بت ل سه‌ر، یان ب کورتکرنا وی بت، دا پتر مفا ژئ بیته وهرگرتن، وئیک ژ باشتین کورتکرین وی نه‌وه‌ یا (د. أحمد بن عثمان المزید) پی رابووی، ومه‌ ژئ ژ لایئ خو‌فه‌ دیت کو نه‌م پال بده‌ینه سه‌ر کورتکرنا وی بو دانانا شروقه‌کرنه‌کا زیده کورت ب زمانئ کوردی ل سه‌ر فان هه‌دیسان، هه‌ر وه‌سا

بۆ بهر هه‌شکرنا قی کتیبی مه‌ مفايه‌کی زیده ژ کتیبیا (قواعد و فوائده‌ من
الأربعین النوویه) ژی وه‌رگرت یا سه‌یدا (ناظم محمد سلطان) نقیسی.
هیشیا مه‌ ژ خودایێ مه‌زن ئه‌وه‌ ئه‌وه‌ بته‌ جه‌ی مفاي بۆ خوانده‌فانان،
وخیرا هه‌ر ئیکی بنقیست یی ده‌ست د به‌ لاکرنا شان هه‌دیسان دا هه‌ی،
وخودی هاریکاری مه‌ هه‌میان بت.

هه ديسا ئيكي

عن عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: ﴿إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، فَهِجْرَتُهُ إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ، وَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ لِدُنْيَا يُصِيبُهَا، أَوْ امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا، فَهِجْرَتُهُ إِلَى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ عومهرئ كورئ خهططابي -خودئ ژئ رازئ بت- دئبته فهگوهاستن، دببئرت: من گوھل پئغه مبهري بوو -سلاڤ لئ بن-، دگوت: هه ما كار ب ئبته تانه، وهه ما هه مرؤقه كي ئه و ئبته بؤ هه يه يا وئ كربه دلئ خو، فئبجا هه چئئ مشه ختبوونا وئ بؤ خودئ و پئغه مبهري وئ بت، ئه وئ مشه ختبوونا وئ بؤ خودئ و پئغه مبهري و بئبه، وهه چئئ مشه ختبوونا وئ بؤ دنيا به كئ بت دا بگهتئ، يان دا ژنكئ ماره بكهت، ئه وئ مشه ختبوونا وئ بؤ وئ تشتبه بئ ئه و بؤ مشه ختبوونئ.

بوخاري وموسلم فئ هه ديسئ فه دگوهئزن

ئهف هه ديسه ئيک ژ وان هه ديسانه بئن دين ل دؤر دزقئرت، هه تا ژ ئمامئ شافئ دئبته فهگوهاستن، دببئرت: ئهف هه ديسه سئئكا زانئبئبه، وئه و هه فئئ دهرگه بئن فقهئ فه دگرت.

هەر وهسا ژ ئیمام ئەحمەدی دئیتە قه‌گه‌هاستن، دبیترت: بناخه‌یین ئیسلامی ل سهر سی حه‌دیسانه.. ئیک ژ وان حه‌دیسان ئەف حه‌دیسه‌یه.

وپیغه‌مبهر سلاڤ لی بن ده‌می دبیترت: (ههما کار ب ئنیه‌تانه) مه‌عنا وی ئەوه ههر کاره‌کی ژ لایین مروّقی قه‌ دئیته‌کرن، هه‌تا کاره‌کی دورست بت، دقیت ئنیه‌تا خودانی پی یا دورست بت، وی بوّ خودی ئەو کریت، له‌وا د دویڤ دا گۆت: (وهما ههر مروّقه‌کی ئەو ئنیه‌ت بوّ هه‌یه یا وی کریه‌ دلنی خو) یه‌عنی: کانئ ئنیه‌تا وی کریه‌ دلنی خو ژ کرنا وی کاری چیه، ل دویڤ وی ئنیه‌تی خودی خیری دئ ده‌تی، ئەگه‌ر ئنیه‌ته‌کا باش وی هه‌بت، خودی خیری دئ ده‌تی، وئه‌گه‌ر ئنیه‌ته‌کا خراب وی هه‌بت، خودی چو خیری ناده‌تی، به‌لکی دئ بوّ وی گونه‌ه بت.

ژ قئ دئیته‌ زانین کو حوکم ل سهر ههر کاره‌کی، کانئ یین باشه‌ یان یئ خرابه، ل سهر وی ئنیه‌تی رادوه‌ستت یا خودانی د پشت کرنا وی کاری را هه‌ی.

وئنیه‌ت ئەو مه‌خسه‌د وئارمانجه‌ یا مروّقی ب کرنا کاری هه‌ی، یا کو دکه‌فته‌ دلنی وی، ده‌می ئەو پی رادبت، کانئ ئەو دئ وی کاری بوّ خودی که‌ت، یان وی ژبلی خودی یان د گه‌ل خودی ئارمانجه‌کا دی ژی پی هه‌یه، و ب قئ ئنیه‌تییه‌ کار دئینه‌ ژیک جوداکرن، وئیخلاصا مروّقی پی دئیته‌ زانین، ژ به‌ر هندئ زانایین ئوممه‌تی یین پیشیی خه‌مه‌کا خه‌م ژ ئنیه‌تی دخوار، عه‌بدللاهئ کورئ موباره‌کی دگۆت: به‌لکی کاره‌کی بچوبک هه‌بت ئنیه‌ت وی مه‌زن بکه‌ت، و به‌لکی کاره‌کی مه‌زن هه‌بت ئنیه‌ت وی بچوبک بکه‌ت. ویه‌حیایئ کورئ ئەبوو که‌ثیری دبیترت: هوین خو فیری ئنیه‌تی بکه‌ن، چونکی ئنیه‌ت ژ کاری ب زه‌حمه‌تتره‌.

وپیغه‌مبهر -سلاڤ لی بن- د قئ گۆتتا خو دا نمونه‌یه‌کی دئینت بوّ مه‌ ژئ ئاشکه‌را دبت کانئ چاوا ئنیه‌تی کارتیکرن ل سهر کاری هه‌یه، ئەو ژی (مه‌شختبونه)، و مشه‌ختبون د بناخه‌یین خو دا ئەوه مروّف وی جهی به‌یلت

یئ کوفر ل سهر زالبووی، وخو قهگوهیژته وی جهی یئ ئیسلامی دهسهلات لئ هه، وهکی سهحابیان دهمی ژ مهکههی چووینه مهدینی. . پیغهمبهری -سلاف لئ بن- ناشکهره کر کو ئەف مشهختبوونه ههر چهنده ل بهر چاڤ ئیک کاره ژئ، بهلئ ئەو ل دویش ئارمانج ومهخسهدا خودانی دئیته گوهارتن، ههچیئ جهئ خو هیلابت، وبو خودئ وپیغهمهت رازیبوونا وی، و ژ بهر پیغهمبهری وقیانا وی مشهخت بت، دا دینی خودئ ب سهر بیخت، وخو فیتری ئیسلامی بکهت، وبشیت وان ئەحکامین ئیسلامی ب کار بینت یئن وی نه‌دشیا ل وهلاتئ کوفرئ ب کار بینت، ئەوی مشهختبوونا وی بو خودئ وپیغهمبهری ویه، معنا: ئارمانجا وی دئ ب جه ئیت، وخودئ خیرا وی دئ ب تمامی دهتی.

وههچیئ مشهختبوونا وی بو دنیایهکی بت دا بگههتی، یان ژنکهکی دا ماره بکهت، ئەوی مشهختبوونا وی بو وی تشتیه یئ ئەو بو مشهختبووی، یئ ئیکی بازرگانه، ویئ دووی داخوازکهرئ ژنییه، وکەس ژ وان بو خودئ مشهخت نه‌بوویه، وچو خیر ناگههتی.

وههر کارهکی ههبت د قئ مه‌عنا یئ دا وهکی مشهختبوونیه، خودئ ل دویش ئنیه‌تا خودانی دئ دهتی، بوخاری وموسلم قه‌دگوهیژن، کو جاره‌کی پسپار ژ پیغهمبهری -سلاف لئ بن- هاته‌کرن ل دۆر وی کهسی یئ شه‌ری بو ریمه‌تی دکهت، ووی یئ بو زیره‌کی ومه‌دحه دکهت، ووی یئ بو توخم په‌رتسیئ دکهت، کانئ کی ژ وان د ریکا خودئ دایه؟ وی گۆت: ﴿مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةً اللَّهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ هه‌چیئ شه‌ری بکهت دا په‌یشا خودئ یا بلند بت، ئەوی شه‌ری وی د ریکا خودئ دایه.

وئهو کهسی کارئ باش دکهت وئنیه‌تا وی نه بو خودئ بت، کارئ وی دبت ه ریمه‌تی، وریمه‌تی شرکه وشرک کاری پویج دکهت، موسلم ژ پیغهمبه‌ری -سلاف لئ بن- قه‌دگوهیژت، دبیزت: ﴿قَالَ اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَنَا أَعْنَى الشُّرَكَاءِ﴾

عَنِ الشُّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيهِ مَعِيَ غَيْرِي، تَرَكْتُهُ وَشُرَكَهُ ﴿﴾ خودایی مهزن
دبیژت: ئەز ژ هەمی شریکان بی منەترم ژ شریکاتی، هەچی کارەکی بکەت
ئیکێ دی تیدا بکەتە شریک بو من، ئەز دێ وی وشکا وی هیلەم.

بەلێ ئەگەر مرۆف کارەکی باش بو خودی ب تنی بکەت، پاشی
ئارمانجەکا دی ژ وی بو وی ژ وی کاری چیبوو، ریمەتی تیدا نەت، وەکی وی
بی بو خودی علمی نیشا خەلکی بەت، وحەز بکەت هەندەک پارە بگەهنی،
ئەفە کاری پویچ ناکەت، یان کارەکی باش بو خودی بکەت، وخەلک مەدحین
وی سەرا وی کاری بکەن، قیجا کەیفای وی بیت، ئەفە ژ وی کاری وی پویچ
ناکەت، وخیرا وی بەطال ناکەت.

وہوژیہ ل دویمایہی بیژن: جہی ئنیہتی دلہ، وواجب نیہ مرۆف د چو
کار وعیبادەتان دا ئنیہتی ب ئەزمانی بیژت.

مفایین ہەدیسی:

1- ئەف ہەدیسە دەلیلە کو ئنیہت شەرئە بو ہەر کارەکی، وئەو کاری
عیبادەت بت وی ئنیہت بیتە کرن نائیئە قەبولکرن.

2- فەرہ ل سەر موسلمانانی بەری کرنا ہەر کارەکی ئەو حوکمی وی
بزانت، کانی ئەو بی دورستە یان نہ، دا پشتی ہنگی بزانت کانی ئەو وی
بکەت یان نہ.

3- ئنیہت ژ باوہرییہ؛ چونکی ئەو کاری دلہ، وکاری دلی ژ ل نک
سونیان دکەفتە د بن رامانا باوہریی قہ.

جهديسا دووي

عن عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم- ذَاتَ يَوْمٍ إِذْ طَلَعَ عَلَيْنَا رَجُلٌ شَدِيدُ بَيَاضِ الثِّيَابِ، شَدِيدُ سَوَادِ الشَّعْرِ، لَا يُرَى عَلَيْهِ أَثَرُ السَّفَرِ، وَلَا يَعْرِفُهُ مِنَّا أَحَدٌ، حَتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ -صلى الله عليه وسلم-، فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكْبَتَيْهِ، وَوَضَعَ كَفَّيْهِ عَلَى فَخِذَيْهِ، وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم-: ﴿الْإِسْلَامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ، وَتُقِيمَ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِيَ الزَّكَاةَ، وَتَصُومَ رَمَضَانَ، وَتُحِجَّ الْبَيْتَ، إِنْ اسْتَطَعْتَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾. قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَعَجِبْنَا لَهُ يَسْأَلُهُ وَيُصَدِّقُهُ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِيمَانِ. قَالَ: ﴿أَنْ تُؤْمِنَ بِاللَّهِ، وَمَلَائِكَتِهِ، وَكُتُبِهِ، وَرُسُلِهِ، وَالْيَوْمِ الْآخِرِ، وَتُؤْمِنَ بِالْقَدْرِ خَيْرِهِ وَشَرِّهِ﴾. قَالَ: صَدَقْتَ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ الْإِحْسَانِ. قَالَ: ﴿أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ﴾. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ السَّاعَةِ. قَالَ: ﴿مَا الْمَسْئُولُ عَنْهَا بِأَعْلَمَ مِنَ السَّائِلِ﴾. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنِ أَمَارَتِهَا. قَالَ: ﴿أَنْ تَلِدَ الْأُمَّةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحَفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّيْءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ﴾. قَالَ: ثُمَّ انْطَلَقَ فَلَبِثْتُ مَلِيًّا، ثُمَّ قَالَ لِي: ﴿يَا عُمَرُ أَتَدْرِي مِنَ السَّائِلِ؟﴾. قُلْتُ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قَالَ: ﴿فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعَلِّمُكُمْ دِينَكُمْ﴾.

رواه مسلم

عومهری کوری خه ططابی - خودی ژئی رازی بت- دبیزت: رۆژه کی ئەم ل نک پیغه مبهری -سلاف لی بن- دروینشتی بووین، مه هند دیت زه لامه ک هاته نک مه، جلکین وی گه له ک دسپی بوون، وموی سهری وی گه له کی رهش بوو، نیشانین سه فه ری ل سهر نه دهاتنه دیتن، وکسه سی ژ مه ئەو نه دیاسی، هات هه تا ل نک پیغه مبهری -سلاف لی بن- روینشتی، وچۆکین خۆ ب چۆکین وی فه ناین، ودهستین خۆ داناینه سهر رانین خۆ، وگۆت: ئەوی موحه ممه د، به حسێ ئیسلا می بۆ من بکه، پیغه مبهری -سلاف لی بن- گۆت: ئیسلام ئەوه تو شاهده یی بدهی کو ژ ئە لاه ی پیغه تر چو خودایین ب هق نینن وکو موحه ممه د پیغه مبهری خودییه، وتو نقتیژی بکه ی، وزه کاتی بدهی، وره مه زانی یی ب رۆژی بی، وپچیه هه جی ئە گهر ریا ته هه بت. وی گۆت: تو راست دبیزتی، گۆت: ئینا ئەم ژئی عه جیبگرتی بووین، ئەو یی پسپاری دکه ت و دبیزتی: تو راست دبیزتی!

گۆت: پا به حسێ باوه ری بۆ من بکه. گۆت: کو تو باوه ری ب خودی بینی، و ب ملیاکه تین وی، وکتیبین وی، و پیغه مبه ری وی، و ب رۆژا دویماهی، و تو باوه ری ب قه ده ری بینی باشی و خرابیا وی. گۆت: تو راست دبیزتی.

گۆت: پا به حسێ قه نجیی بۆ من بکه. گۆت: کو تو وه سا په رستنا خودی بکه ی ههر وه کی تو وی دبینی؛ چونکی ئە گهر تو وی نه بینی ژئی، ئەو ته دبینت.

گۆت: پا به حسێ قیامه تی بۆ من بکه. گۆت: ئەوی پسپار ژئی دبینه کرن ژ وی چیتر نرانت یی پسپاری دکه ت، گۆت: پا به حسێ نیشانین وی بۆ من بکه. گۆت: کو ژئی خاتوینا خۆ بیت، وکو تو بینی پیخواس و پرویس وهه ژار، شقانی بزان ئا قاهیان بلند بکه ن.

گۆت: پاشی ئەو چوو، و ئەز بینه کا خۆش مام، پاشی وی گۆته من: ئەوی عومه ر، تو دزانی ئەو کی بوو پسپار کری؟ من گۆت: خودی و پیغه مبه ری

وی چیتزر دزانن، گوت: ئەو جبریل بوو هاتی دینی ههوه نیشا ههوه ددهت.

موسلم قی حه دیسی فه دگوهیتز

وئغه ژی حه دیسه کا مهز نه شروقه کرنا دینی هه میی د ناف خو دا دگرت، لهو پیغه مبهری -سلاف لی بن- ل دویماهیی گوت: (ئهو جبریل بوو هاتی دینی ههوه نیشا ههوه ددهت). ویی باش هزرا خو د قی حه دیسی دا بکهت دی زانت کو ئەو زانیی هه میی فه دگرت، وئهو تشتی زانیین ئوممه تی بهس ژی دکهن ژ قی ده رناکهفت یا د قی حه دیسی دا هاتی.

د قی گوتنا خو دا پیغه مبهری -سلاف لی بن- ئیسلام ب هندهک کاران دا نیاسین کو ب ئەندامین لهشی دئینه کرن، وگوت: (ئیسلام ئەوه تو شاهدهیی بدهی کو ژ ئەللاهی پیغه تر چو خودایین ب حهق نینن وکو موحه ممد پیغه مبهری خودییه، وتو نقیژی بکهی، وزه کاتی بدهی، وره مهزانی بی ب پوژی بی، وپچه حه جی ئەگەر رتیا ته ههبت). وئغه هندی دگه هینت کو ئەو کارین باش یین ب ئەندامین لهشی دئینه کرن، ورازیبونا خودی تیدا ههبت، دکه قنه د بن رامانا نا قی ئیسلامی دا.

ووی باوهری (ئیمان) ب وان عه قیده بیان فه گریدا یین کو د دلی دا دئینه فه شارتن، وپیغه مبهری -سلاف لی بن- ئەو ب شهش بناخه بیان فه گردان: (ب خودی، و ب ملیاکه تین وی، وکتیبین وی، وپیغه مبهریین وی، و ب پوژا دویماهیی، و ب قه دهری باشی وخرابیا وی). ووهکی ئاشکهرا باوهریا ب قه دهری ژی ئیک ژ بناخه یین باوهریینه، لهو عه بدللاهی کورپی عومهری ئەف حه دیسه بو خو کره دهلیل دژی وی دهسته کی یا باوهری ب قه دهری نه ئینای، وئاشکهرا کر کو کارپی وان ژ وان نائیته قه بوبلکرن ئەگەر ئەو باوهریی ب قه دهری ژی نه ئینن.

وبه لکی که سهک ههبت هزر بکهت کو ئهف هه دیسه کاری ژ باوهری
 حسیب ناکهت، وئو ب خو وهسا نینه، ئیمامی شافعی ژ صهابی و تابعیان
 وجیلی پشتی وان ژی فه دگوهیزت کو (ئجماعا) وان ل سهر هندئ چیبویه
 کو باوهری گوتن وکار وئیهته، مهعنا: کار دکهفته د بن رامانا باوهری فه،
 وپیغه مبهر ب خو ژی -سلاف لی بن- د هندهک گوتنن خو یین دی دا
 ناشکهرا دکهت کو کار ژ باوهرینه، وهکی د وی هه دیسی دا هاتی یا بوخاری
 و موسلم ههردو فه دگوهیزن، ئهوا دبیرت: ﴿الإِيمَانُ بِضْعٌ وَسَبْعُونَ، أَوْ بِضْعٌ
 وَسِتُونَ شُعْبَةً، فَأَفْضَلُهَا قَوْلٌ: لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَدْنَاهَا إِمَاطَةُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ،
 وَالْحَيَاءُ شُعْبَةٌ مِنَ الْإِيمَانِ﴾ یهعنی: باوهری ههفتی و تشتهک، یان شییست
 و تشتهک پشکه، یا ژ هه میی باشتر گوتنا (لا إله إلا الله)، ویا ژ هه میی
 نرمتر راکرنا نه خوشیییه ژ ریکی، وشهرم پشکهکه ژ باوهری.

وئیسلام وئیمان ژ وان په یفانه یین ئه گهر پیکفه هاتنه گوتن جودایی دی
 د ناقبهرا وان دا ههبت، وئه گهر هاتنه ژیکفه کرن چو جودایی د ناقبهرا وان دا
 نابت.

و پشتی دیارکرنا رامانا ئیسلامی وئیمانی، پیغه مبهری -سلاف لی بن-
 رامانا (ئیحسانی) ژی ناشکهرا کر، وئو مه رته به یهکا بلندتره ژ ئیمانی،
 هندهک مروفتان باوهری یا هه، به لی ده می ئیک شکی بو وان د هندهک
 راستیین باوهری دا چی دکهت، شک بو وان چی دبت، وئه فه ئهون یین
 نه گه هشتینه دهره جهیا ئیحسانی، چونکی ئیحسان ئهوه (تو وهسا په رستنا
 خودی بکهی هه وهکی تو وی دبینی؛ چونکی ئه گهر تو وی نه بینی ژی، ئهوه
 ته دبینت) وهکی پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوتی، وئو وی نیاسینا وی بو
 خودی و په رستنا وی بو وی یا ب فی رهنگی بت، چو جارن ئهوه د وی دا
 ناکهفته شکی؛ چونکی مروفت د وی تشتی دا ناکهفته شکی یی ب چاف
 ببینت.

ویبغهمبهر -سلاف لی بن- د قی گوتنا خو دا (ئحسانئ) دکهته دو
مه رته به:

یا بلندتر نهوه مرۆف وهسا عیبادهتی خودی بکهت ههر وهکی مرۆف وی
دببنت، یهعنی: د ههر حالهتهکی خو دا نهو یی وهسا بت د هزرا وی دا یا
حازر بت کو نهو یی نیزیکه ژ خودی، ویی د گهل وی، ههر وهکی نهو یی وی
دببنت، وئگهر ئەف چهنده ل بهر وی یا ب زهحمهت بت، بلا نهو مه رته با دی
یا نزمتر ل بیرا خو بببنتهفه، بلا ل بیرا خو بببنتهفه کو خودی وی دببنت،
قئبجا شهرم ژئ بکهت، چونکی نهگهر ته باوهری ههبت کو مهزنهک یی ته
دببنت، تو وی کاری ناکه یی وی پی خوش نهبت، چ ژ ترسان دا بت،
چ ژ شهرمان دا بت! و ژ بهر قئ چهندی زانایهک دببنت: کانئ چهند خودی
دشپته ته، هند تو ژ وی بترسه، وکانئ چهند نهو یی نیزیکی تهیه، هند تو
شهرم ژ وی بکه!

وتشتی دی یی جبریلی بسیار ژئ کری رۆژا قیامهتی بوو.. کانئ نهو
کهنگیه؟ ویبغهمبهری -سلاف لی بن- ئاشکهرا کر کو نهوئ بسیار ژئ
دببنته کرن قئ مهسهلی باشتر ژ وی نزانت یی بسیارئ دکهت، مهعنا نهو
ههر دو د نهزانی قئ مهسهلی دا وهکی ئیکن، وئهفه ئیشارهتهکه ژ وی کو
زانینا دهمی هاتنا قیامهتی ل نک خودی ب تنی ههیه، وهکی د نایهتهکی دا
هاتی: ﴿إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ﴾ (لقمان: 34) هندی خودییه زانینا دهمی
قیامهتی ل نک وییه.. بهلی ههر تشتهکی نیشان وعهلامهتین خو ههنه،
مرۆف وی یان هاتنا وی پی دزانت، وقیامهتی ژئ مسوگهر هندهک نیشانیین
خو دی ههبن، لهو جبریلی بسیار نیشانان ژئ کر، پشتی بو وی ئاشکهرا
بووی کو زانینا دهمی هاتنا قیامهتی ب خو د شیان دا نینه، و د بهرسقی دا
ویبغهمبهری -سلاف لی بن- دو نیشان بو وی ئاشکهرا کرن:

نیشانا ئیکی: (کو ژنی خاتونینا خو بیت) و د شهرحا قئ گوتنی دا
زانایان دو بوچوون ههنه: هندهک دببنت: مهخسه د ب خاتونینا ژنی نهوه کرین

وفرۆتتا جاريان دئ مشه بت، هتا دئ وه لئ ئيت ژنا جاريه دئ شوى
 ب سهبيدي خو كهت، وعهيال ژئ بت، كور و كچ، وهنگى عهيالئ وئ دئ
 بنه سهبيدين وئ. وهندهك زاناين دئ دبئژن: مهخسه د ب قئ گوتئئ ئهوه
 ل دويماهيا زهمانى حال وئحوالئ خهلكى دهرنشيف دبن، وئخلاق ورهحم
 نامينت، هتا دئ وه لئ ئيت عهيالئ ژئئ هند دئ خراب بن حوكمى دئ
 لئ كهن، ووهسا دئ تهعامولئ د گهل كهن، وهكى خاتوين تهعامولئ د گهل
 خدامئ دكهت، وحهديسئ ئيشارهت دا كچئ وگوت: ژئئ خاتوينا خو دئ
 بت، وبهحسئ كورئ نهكر؛ چونكى (عقووقا كچئ د گهل دهيكئ) كرئتتره
 ژ يا كورئ، ههر چهنده ههر دو دكرئت وحهرامن ژئ. وزاناين مهزن (ئبن
 حهجر) ل وئ باوهرييه كو ئهف بوچوونا دووئ دورستتره؛ چونكى ئهوه هندئ
 دگههينت كول دويماهيا زهمانى كاروبارئ خهلكى سهرك وبنك دبن، وئهو
 وهكى خو نامينن، لهو حال خراب دبت، وتشتئ قئ بوچوونئ ب هئز دئخت
 نيشانا دووئ ژئ يه يا پئغهمبهر -سلاف لئ بن- بهحس ژئ دكهت، دهمنئ
 دبئژت: (وكو تو بينئ پئخواس ورويس وههژار، شقانئ بزنان ئاهايان بلند
 بكهن) وئقه هندئ دگههينت كول دويماهيا زهمانى دهمنئ حال دئته
 گوهارتن كهسئن نزم بلند دبن، وئبن بلند نزم دبن، خهلكئ بادئئ ژ ههژار
 ونهزان وشقانان دئبنه باژئيران، ومالهكئ بوش دكهفته دهستئ وان، هتا ئهوه
 مونافهسئ د ئاكارن وبلندكرنا ئاهايان دا دكهن، و د هندهك حهديسئ دئ
 دا هاتيه كو ئهوه دبنه مهزئئن خهلكى ژئ، وهكى د وئ حهديسئ دا هاتئ يا
 ئهحمه د قه دگوهئزت وتئدا هاتئئ: ﴿يُوشِكُ أَنْ يَغْلِبَ عَلَى الدُّنْيَا لُكْعُ بِنِ لُكْعٍ﴾
 يهعنى: نئزبكه دنيا بكهفته دهستئن بئخئرين كورئن بئخئيران. وچونكى ئهوه
 نه ژ ههژئ وئ مهنصبينه يئ كهفتيه د دهستئن وان دا ئهوه دبنه ئهگهرا
 خرابوونا حال وئحوالان، وپئغهمبهر د گوتنهكا خو يا دئ دبئژت: ﴿إِذَا
 وَسَدَ الْأَمْرُ إِلَىٰ غَيْرِ أَهْلِهِ فَانْتَظِرِ السَّاعَةَ﴾ ئهگهرا كار كهفته د دهستئن مرؤقين نه
 ژ ههژئ دا تول هئقيا قيامهتئ به!

مفایین هه‌دیسێ:

- 1- ژ تۆره‌بیین مرۆڤی زانایه کو ئه‌گهر پسیارا تشته‌کی ژئ هاته‌کرن ووی به‌رسف نه‌زانی، بیژت: ئه‌ز نزانم، وئەف چه‌ندا هه‌ چوبی ژ بهایی وی کیم ناکه‌ت، به‌لکی ئه‌و دئ بته‌ نیشانا دینداری و (ته‌واضعا) وی.
- 2- پسیارکرن پیکه‌که ژ پیکین خو‌فیرکرنی، و ب ده‌ست فه‌ ئینانا زانین، له‌و پیتقیه‌ ئه‌ف ئسلووبه‌ نه‌ئیته‌ ژ بیرکرن.
- 3- وحه‌دیس هندئ دگه‌هینت کو یا باش ئه‌وه‌ ده‌می مرۆڤ دچته‌ دیوانا که‌سه‌کی مه‌زن و ب قه‌در خو‌ پاقر بکه‌ت، وی ب سه‌روبه‌ر بت.
- 4- علمئ غه‌یبی، وده‌می هاتنا رۆژا قیامه‌تی ژ وی علمیه، ژ خودئ پیتقه‌تر که‌س نزانن، و خو‌ پیغه‌مبه‌ر -سلاف لی بن- و جبریل ژئ قئ علمی نزانن، قیجا چاوا ئیکئ د بن وان دا دئ زانن.
- 5- یا باش نینه‌ موسلمان بیی هه‌وجه‌یی (مونا‌فه‌سی) د ئا‌فاکرن وبلندکرن ئا‌فاهیان دا بکه‌ن، و د هه‌دیسه‌کا دورست دا هاتیه: ﴿کل نفقة ینفقها العبد یؤجر فیها إلا البنیان﴾ هه‌ر ماله‌کی به‌نی خه‌رج بکه‌ت ئه‌و بو وی ب خیر دئیته‌ نفیسین، ئه‌و نه‌بت یئ ئه‌و د ئا‌فاهیان دا خه‌رج دکه‌ت.

هه ديسا سيئي

عن عبد الله بن عمر بن الخطاب رضي الله عنهما قال: سمعتُ رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول: ﴿بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وَإِقَامِ الصَّلَاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَحَجِّ الْبَيْتِ، وَصَوْمِ رَمَضَانَ﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ عبدالله لاهي كورئ عومهرئ كورئ خه ططابي -خودئ ژئ رازئ بت- دئته فه گوهاستن، دبئرت: من گوھ ل پئغه مبهري بوو -سلاش لئ بن- دگوت: ئيسلام ل سهر پئنج تشتان هاتيه ئاڤاكرن: شاهده دانا كو ژ خودئ پئغه تر چو خودايئن ب حهق نينن، وكو موحه ممهده عهبدئ وئ وپئغه مبهري وييه، وكرنا نڤئژان، ودانا زهكاتئ، وحه ججا بهيتئ، وكرنا رۆژيئن ره مه زانئ.

بوخاري وموسلم ئئ هه ديسي فه دگوهيژن

ئهف هه ديسه ژئ هندئ دگه هينت كو ئيسلام ل سهر ئان ههر پئنج ستوبنان يا هاتيه ئاڤاكرن، وئهف ههر پئنج كاره بو ئيسلامئ وهكي وان شهنگسته يانه بئئ ئاڤاهئ خۆل سهر رادگرت، وكانئ چاوا ئاڤاهئ بيئ ستوين وشهنگسته خۆ راناگرت، ودئ كهفت، وهسا ئيسلام ژئ بيئ هه بوونا ئان كاران نابت.

وکانې چاوا شهنګهسته ب تنې نه هه می ئاڅاهیه، وهسا ئەف کاره ژی ب تنې نه هه می ئیسلامه، وئهو کارتن دی یین د هندهک ئایهت وحه دیسین دی دا هاتین دبنه تمامکرن بو ئاڅاهیه ئیسلامی، وهه ر جارهکا تشتهک ژی کیم بوو، ئەو هندهک ژ ئاڅاهیه کیم بوو، راسته ئاڅاهیه ناکهفت وئیکجار خراب نابت و ب سه رتک دا نائیته خواری، به لئ ئاڅاهیه ئاڅاهیه کی تمام نابت، و ل بهر چاقین خه لکی جوان نائیته دیتن.

ستوینا ئیکې ژ ستوینین ئیسلامی - وهکی ژ حه دیسی ئاشکه را دبت- باوه ری ئینانا ب خودی و پیتغه مبه ری، ئەوا ب شاهده دانی دئیته ئاشکه راکرن، معنا: باوه ری ئینانا ب خودی و پیتغه مبه ری - سلاف لی بن-، ئەوا د حه دیسا بو ری دا ژ ئیمانی هاتیه هژمارتن، دکه فته د بن معنایا ئیسلامی ژی څه، به لکی ئەو ستوینه که ژ ستوینین ئیسلامی.

وهه ر چار ستوینین دی، ئەو هه ر چار عیباده تین مه زنن یین ئیسلاما مرؤفی پی دئیته نیاسین وهه رچاڅ کرن، به لکی ئەو وهکی وی په رژانینه یی دکه فته د ناڅه را خودانی و کوفری دا، وهکی د حه دیسه کی دا یا موسلم څه دگو هیزت هاتی: ﴿بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشُّرْكِ وَالْكُفْرِ تَرْكُ الصَّلَاةِ﴾ د ناڅه را زه لامی وشرکی و کوفری دا هیلانا نفیژییه، یه عنی: هیلانا نفیژییه خودانی ژ لایئ ئیسلامی څه دگو هیزته لایئ کوفری وشرکی.

ژ بهر څی چه ندی زانایین ئیسلامی ل وی باوه ری نه کو هه ر که سه کی څان هه ر پینج ستوینین ئیسلامی به یلت، ژ څه ستا، و باوه ری پی نه ئینت، ئەو دی ژ کافران ئیته هژمارتن، وئهف هه ر پینج ستوینه پیکڅه دگریداینه، و نابت مرؤف باوه ری ب هنده کان بینت و ب هنده کان نه ئینت، یی باوه ری ب ئیکې نه ئینت، وهکی وی لی دئیت یی باوه ری ب وان هه میان نه ئینت.

مفایین هه‌دیسی:

- 1- هه‌دیس هندی دگه‌هینت کو مروث نابته موسلمان هه‌تا ئه‌و وان ستوبین ئیسلامی ب جه نه‌ئینت یین د قی هه‌دیسی دا هاتینه هژمارتن.
- 2- وئو هه‌ر پینج ستوبین ژی ئه‌فه‌نه: شاهده‌دان، ونقیژ، وزه‌کات، وحه‌ج، وپوژی.

هه ديسا چارى

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: حَدَّثَنَا رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -، وَهُوَ الصَّادِقُ الْمَصْدُوقُ: ﴿إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْمًا نُطْفَةً، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذَلِكَ، ثُمَّ يُرْسَلُ الْمَلَكُ فَيَنْفُخُ فِيهِ الرُّوحَ، وَيُؤَمَّرُ بِأَرْبَعِ كَلِمَاتٍ: يَكْتُبُ رِزْقِهِ، وَأَجَلِهِ، وَعَمَلِهِ، وَشَقِيٍّ أَوْ سَعِيدٍ، فَوَالَّذِي لَا إِلَهَ غَيْرُهُ إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ، حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ فَيَدْخُلُهَا، وَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ، حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلَّا ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ عبدالله لاهى كورپى مهسعوودى -خودى ژى رازى بت- دئيتته فهگواستن دبیژت: پیغه مبهرى خودى -سلاف لى بن- وئوه بی راستگو بو مه ناخفت وگوت: هندى ئیک ژ هه وهیه ئافراندا وی د زکى دهیکا وی دا چل رۆژان دئیتته کۆمکرن چپک، پاشى هندى وئى ئهو دبتته خوینهکا هشک، پاشى هندى وئى دبتته پارچه گوشت، پاشى ملیاکهت بو دئیتته هنارتن، ورحى پف دکهتئى، پاشى فهرمان ب چار په یقان لئ دئیتته کرن: ب نقیسینا رزقى وی، وئجه لئ وی، وکارى وی، وکانئ ئهو بی به ختره شه یان بی دلخۆشه، قیجا ئه ز ب وی

خودایی که مه یی چو خوداییین حهق ژ وی پیښه تر نههین، هندی ئیک ژ ههوهیه دی ب کارئ خه لکی بههشتی کهت حهتا د ناڅبهرا وی ووی دا گهزهکا ب تنی دمینت، دی نقیسیین بهری وی پراکهت، څیجا نهو دی ب کارئ خه لکی ئاگری کهت، ودی چته تیدا، وئیک ژ ههوه دی ب کارئ خه لکی ئاگری کهت حهتا د ناڅبهرا وی وئاگری دا گهزهکا ب تنی دمینت، څیجا نقیسیین دی بهری وی پراکهت، ونهو دی ب کارئ خه لکی بههشتی کهت، ودی چته تیدا.

بوخاری وموسلم څه دگوهریزن

څی حه دیسی ژی گرنګیا خو ههیه؛ چونکی نهو ئیک ژ وان حه دیسانه یین بهحس ژ دو مهسهلین مهزن دکهت:

- مهسهلا چاوانیا ئافراندا مروڅی، بهری نهو بیته سهر دنیا یی، ونهغه ئیک ژ وان مهسهلان بوو یین ل ده می گوتنا څی حه دیسی ژ مهسهلین څه شارتی خو ل بهر زانایان دهاته هژمارتن، لهو نهو حسیب دبت ئیک ژ وان گوتنن موعجزه یین پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوتن.

- ومهسهلا دووی مهسهلا قهزا وقه ده رییه، نهوا دئیتته هژمارتن ئیک ژ ستونین باوه ریی، وهکی د حه دیسا دووی ژی دا هاتی.

ونه گهر بهری خو بدهینه حه دیسی دی بینین گهلهک فایده ومفایین مهزن تیدا هه نه، ژ وان وهکی مه گوتی مهسهلا ئافراندا مروڅیه د وی قوبناغی دا یا ب عه ره بی دبیژنی: (جهنن)، یه عنی: ده می هیشتا نهو د زکی ده یکی دا. وپیغه مبهر -سلاف لی بن- ئاشکهرا دکهت کو ههر قوبناغهک ژ څان ههر سی قوبناغان یین مروڅ تی دبورت، بهری رح بو بیتهدان چل روژان څه دکیشت، وپشتی بو رینا (120) روژان ژ دورستبونا بچوبکی ژ نوی رح بو دئیتهدان، و ب رحی نهو دبهت مروڅه کی زیندی، ونهغه مهسهلهکه زانینا

نوی ژی پشتهفانیی لی دکهت، وهه ل وی دهمی یی ملیاکهت دئیت دا رحی بدهته زارۆکی، فهرمان ل وی دئیتهکرن، ژ لاییی خودی فه، کو ئهو چار تشتان یی پهپوهندی ب فی زارۆکی فه ههین بنقیست: رزقی وی د دنیا یی دا، کانی دئ چهند بت ویی چاوا بت، وئجه لا وی، کانی ئهو کهنگی دئ مرت وئف رحه یا نوکه بو دئیتهدان دئ ژئ ئیته ستاندن، وکاری وی، کانی ئهو دئ چ کهت، وکانی ئهو دئ ژ ژ وان بهخترهشان بت یین بهری وان بو ناگری دئیتهدان، یان دئ ژ وان دلخوشان بت یین بهری وان بو بهحهشتی دئیتهدان؟

مهعنا: بهری بوونا وی ئهف هه چار تشته ل سهه وی دئینه نقیسین، وکهسهک نامرت ههتا رزقی خو وئجه لا خو تمام نهکهت، وزانینا خودی ب وی دویماهی یی یا ئهو دئ گههتی هیشتا وی دهست ب یتکی نهگری، چو کاری ل وی ناکهت، وهلبژارتنی ژ مرۆقی ناستینت؛ چونکی ئهو ب وی زانینی یی زانا نینه، وگهلهک ئایهت وحه دیسین دی ههنه هندئ دگههینن کو مرۆقی ئیراده وحه زکرن وئازادیا هلبژارتنی ههیه، وچو فایدی وی ناکهت ئهو بیژت: مانی ئهفه بو من یا نقیسیبوو، د حه دیسه کا دی دا یا بوخاری وموسلم ژ نیمام عهلی فه دگوهیزن هاتیه، دبیزت: پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوئ: ﴿ هه نه فسه کا هاتیه دان خودی جهی وی د بهحهشتی یان جههنه می دا نقیسیه، ونقیسیه کانی ئهو دئ یا بهخترهش بت یان دلخوش بت ﴾ ئینا زهلامه کی گوئ: ئهی پیغه مبهری خودی، قیجا پا هه ما ئه م خو بهیلینه ب هیقیا نقیسینا خو فه وکاری بهیلین؟ وی گوئ: ﴿ کاری بکهن، چونکی هه بو وی تشتی یی هاتیه چیکرن یی ئهو ژ بهر هاتیه ئافراندن، ئهوین دلخوش بهری وان بو کاری دلخوشان دئ ئیتهدان، وئوین بهخترهش بهری وان بو کاری بهخترهشان دئ ئیتهدان ﴾ پاشی وی ئهف ئایهته خواند: ﴿ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ ﴿۱۰۰﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ ﴿۱۰۱﴾ فَسَنِيَرُهُ لِّلْعُسْرَىٰ ﴿۱۰۲﴾ وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ ﴿۱۰۳﴾ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ ﴿۱۰۴﴾ فَسَنِيَرُهُ لِّلْعُسْرَىٰ ﴿۱۰۵﴾ .

مه‌عنا: ئەو كارى مرۆڤ دكه‌ت ئەوه دبه‌تە ئەگه‌را (سه‌عاده‌ت وشه‌قائا) خودانى، وه‌هه‌ر ئىك به‌رى وى ژ لايى خودى ڤه‌ بۆ وى كارى دئىته‌دان، وئەو رى ل به‌ر وى دئىته‌ خوڤكرن و ب سانا‌هيكرن يا ئەو بۆ هاتيه‌دان، وچونكى مرۆڤ نزان‌ت كانى ئەو بۆ چ هاتيه‌دان، دڤىت ئەو قه‌ستا وى كارى بكه‌ت يى فه‌رمان پى لى هاتيه‌كرن، وخۆ ژ وى كارى بده‌ته‌ پاش يى ئەو ژى هاتيه‌ پاشڤه‌برن، و د گه‌ل هندی ژى هه‌رده‌م ئەو دوعايان بۆ خوۆ ژ خودايى خوۆ بكه‌ت كو ئەو وى ژ (ئەهلى سه‌عاده‌تى) حسيب بكه‌ت.

وشه‌رتى كارى دويماهيه‌، وئەوى دلەكى پاقت هه‌بت، وه‌هه‌ر ژ ده‌سپىكى دورست بچته‌ رىكى، وخۆ خه‌له‌ت نه‌كه‌ت، وبارى خوۆ ژ گونه‌هان گران نه‌كه‌ت، دويماهيا وى دى ل سه‌ر باشيى بت، وئەوى دلەكى پيس وعه‌قيده‌يه‌كا خراب هه‌بت، ئەگه‌ر وى كارەكى باش -ل به‌ر چاڤ- هه‌بت ژى دويماهيا وى دى ل سه‌ر خرابيى راوه‌ستت، د هه‌ديسه‌كا دى دا يا بوخارى ژ سه‌هلى كورى سه‌عدى ساعدى ڤه‌دگوه‌يتت، پيغه‌مه‌بر -سلاف لى بن- ڤى مه‌عنايى پتر بۆ مه‌روه‌ن دكه‌ت ده‌مى دىتت: ﴿إِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلًا أَهْلُ الْجَنَّةِ فِيهَا يَبْدُونَ لِلنَّاسِ، وَهُوَ مِنْ أَهْلِ النَّارِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ عَمَلًا أَهْلُ النَّارِ فِيهَا يَبْدُونَ لِلنَّاسِ، وَهُوَ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ﴾ زه‌لامه‌ك دى كارەكى ژ كارين خه‌لكى به‌حه‌شتى كه‌ت، وه‌كى ل پيش چاڤين خه‌لكى ديار، وئەو ب خوۆ ژ خه‌لكى ناگره‌، وزه‌لامه‌ك دى كارەكى ژ كارين خه‌لكى ناگرى كه‌ت وه‌كى ل پيش چاڤين خه‌لكى ديار، وئەو ب خوۆ ژ خه‌لكى به‌حه‌شتيه‌.

يه‌عنى: به‌لكى مرۆڤه‌ك هه‌بت، ل پيش چاڤين خه‌لكى كارەكى باش ژ كارين به‌حه‌شتيان دكه‌ت، هه‌تا خه‌لك هه‌مى دى هزره‌ن ئەو به‌حه‌شتيه‌، به‌لى ئنيه‌تا دلى وى -يا خه‌لك پى نه‌حه‌سيين- يا خرابه‌، يان عه‌قيده‌يا وى ب خودى يا دورست نينه‌، له‌و دويماهيى (به‌رى مرنى) ئەو دى كارەكى وه‌سا كه‌ت يان گوته‌كا وه‌سا بىتت ئەو كارى وى كرى هه‌مى پويچ بيت، وئەو بچته‌ جه‌نه‌مى، وه‌كى وى زه‌لامى (يى ئەڤ هه‌ديسا بۆرى ژ به‌ر وى

هاتیه گۆتن) دهمی جیهادهکا مهزن کری، ههتا خه لکی گۆتی: کهسهک ژ مه ئهقرۆ ئهوه نهکریه یا قی مرۆقی کری، ئینا پیغه مبهری -سلاف لی بن-، ژ بهر کو خودی ئهوه ب وی غه بیی ئاگه هدار کر یا سهحابیان نه دزانی ژ حالئ قی زهلامی، گۆت: ﴿ئهو ژ خه لکی ئاگریه﴾ سهحابیان ئهف چهنده ب غه ربیی قه وهرگرت، چاوا ئهوه دی خه لکی ئاگری بت وئهو یئ قی جیهادا هنده یا مهزن دکهت! پشتی دهمهکی سهحابیان دبت ئهوه زهلام بریندار بوو، پاشی وی تهحه ممو لا برینا خو نهکر، شیرئ خو د سنگئ خو چکلاند و خو کوشت، ئینا پیغه مبهری -سلاف لی بن- ئهف گۆتنه گۆت یا مه قه گیرای.

ومرۆقهکی دی بینی، چونکی خه سهله تهکا خیرئ د دلئ وی دا ههیه، گه لهکی ژ عه مرئ خو دی د خرابیی دا بۆرینت، پاشی ته هند دیت وی خه سهله تا خیرئ غه له بهت ل وی کر، و بهرئ وی دا دویمه هیا باش. وهه چاوا بت دویمه هی پتر جارن به ره مه می به راهییه، قیجا بلا هه کهسهک یئ ل خو هشیار بت.

وهندی پیغه مبهری خودی -سلاف لی بن- ئهف دو عایه دکر: ﴿یا مقلب القلوب ثبت قلبي علی دینک﴾ ئه ی وهرگیرئ دلان، تو دلئ من ل سه ر دینی خو موکم بکه، جاره کی دهیکا موسلمانان (أم سلمه) یئ گۆتی: ئه ی پیغه مبهری خودی، تو چه ند قی دو عایئ دکه ی؟! وی گۆت: ﴿یا أم سلمة، إنه ليس آدمي إلا وقلبه بين أصبعين من أصابع الله فمن شاء أقام ومن شاء أزاغ﴾ ئه ی (أم سلمه) مرۆقهک نینه ئه گه ر دلئ وی د ناقبه را دو تبلان دا نه بت ژ تبلین خودی، یئ وی بقیت ئهوه دی راست کهت، ویئ وی بقیت ئهوه دی د سه ر پیکئ دا بهت. وهکی ئیمامئ ترمذی قه دگوهیت، و د ربوایه تهکا دی دا هاتیه: سهحابیان گۆته پیغه مبهری -سلاف لی بن-: ئه ی پیغه مبهری خودی، مه باوه ری ب ته و ب وی تشتی ژئ ئینایه یئ تو پئ هاتی، قیجا ما تو ژ تشتهکی ژ مه دترسی، وی گۆت: ﴿نعم، إن القلوب بين إصبعين من

أصابع الله يقلبها كما يشاء ﴿﴾ بهلئى، هندی دلىن ئەو د ناڤبهرا دو تىلان ژ تبلىن
خودئى دانه، چاوا وى دڤئيت ئەو وەسا وان وەردگىرت.

يا رهبىي، تو دلين مه ل سهر حهقيي موكم بكهى.

مفايىن هه ديسى:

1- هه ديس هندی دگههينت كو پيتتقيه مرؤف شوکرا وى خودايى بکهت
يئ ئەو ژ لاوازيي داي، و ب قى رهنگى خوشکوک ئافراندی، ورزقى وى ژى
داى.

2- رزق وئەجەل وکار و دويماهى ژ وئ غهبيينه يا ژ خودئى پيشهتر كهس
نهزانت، و بهرى مرؤف ببت ئەو يين هاتينه نقيسين، لهو دڤئيت مرؤف خو
ژئ نهترسينت، وگهلهك ژئ ب خەم نهكهفت، بهلئى مهعنايا قئ ئەو نينه
مرؤف روينته خوارئ وئەگهرا ب کار نهئينت.

3- كار دبنه ئەگهرا چوونا مرؤقى بو بهحهشتى يان جههنه مئى، ههر
چهنده ئەوئ رهحما خودئى ژئ نهگرت ناچته بهحهشتى.

4- شهرتى كاري دويماهيه، و مرؤف ل سهر چ تشتى دمريت، ل سهر وى
رادبت، و پيتتقيه غورور بو كهسى ب كاري وى چئ نهبت، چونكى ئەو نزان
كانئ دويماهيا وى دئ ل سهر چ راوهستت.

5- هتا بچويك نهبته چار هه يقى رح بو وى نايتهدان، يهعنى: ئەو
حسيب نابت مرؤف، لهو هندهك زانا يان روخصهتا دايه دهيكئ ئەو بچويكى
ژ بهر خو ببهت هندی ژيئ وى نهگههشتبته چار هه يقى، بهلئى ئەف بوچوونه
يا دورست نينه، و بچويك ئەگهه پشته چار هه يقى وانا رحئ ژ بهر دهيكئ
بجت، هندهك زانا وهكى ئيمام ئەحمهدى ديپژن: دورسته نقيژ ل سهر
بيتته كرن.

حه ديسا پينجى

عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿ مَنْ أَحَدَّثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فَهُوَ رَدٌّ ﴾.

رواه البخاري ومسلم، وفي رواية لمسلم: ﴿ مَنْ عَمَلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ ﴾.

ژ عايشايى -خودى ژى رازى بت- دييژت: پيغهمبهرى -سلاف لى بن- گوت: ههچيى تشتهكى نوى د قى دينى مه دا بينته دهر وئهو نه ژ وى بت، ئهو دى ئيته زقراندىن.

بوخارى وموسلم قه دگوهيژن، و د ريوايه تهكى دا ل نك موسلمى هاتيه: ههچيى كارهكى بكهت دينى مه ل سهر نهبت، ئهو دى ئيته زقراندىن.

بهرى نوكه و د هه ديسا ئيكى دا د گهل مه بوورى بوو كو ته رازيا قهشارتى يا قه بويلكرنا ههر كارهكى د ئيسلامى دا (ئنيه ته)، ئه وى ئنيه تا دلى وى يا دورست نهبت ههر كارهكى ئهو بكهت، دا خو پى نيزيكى خودى بكهت ژى نائيه قه بويلكرن، وئهف هه ديسه ته رازيه كا دى يا ئاشكه را بو قه بويلكرنا كارى ديار دكهت، ئهو ژى ئه قه به ههر كارهكى مروف بكهت دقپت بى ريككهفتى بت د گهل وى رى يا كيتاب وسوننهت پى هاتين، مه عنا: ههر كارهكى مروف بكهت، ئه گهر خو كارهكى باش ژى بت، ئه گهر نارمانج پى كنارى خودى نهبت، و بى وهسا نهبت وهكى خودى و پيغهمبهرى -سلاف

لی بن- گوتی، ئەو کار ژ خودانی نائیته قهبولکرن، ودی لی ئیته زفراندن، نه بهس هنده.. بهلکی ئەو دئی یی گونههکار ژی بت، وکاری وی کری ژ دینی حسیب نابت، و د تهرازیا دینی دا نائیته هژمارتن ژ کارین باش، ئەگەر خو خهلق هزر بکهن ئەو کارهکی باشه ژی.

وکانی چاوا ئەف هه دیسه هندی دگههینت کو ههر کارهکی خهلق ژ نوی ژ نک خو ده ریخن، و بیژن: ئەفه ژ دینییه وکارهکی باشه، ئەو ژ دینی نابت، وکارهکی باش ژی نابت، و هسا ئەو هندی ژی دگههینت کو ههر کارهکی دین پی هات بت، و د کیتابی وسوننه تی دا بت، ئەو کارهکی باشه، ودی یی قهبولکری بت.

و ئەف هه دیسه، وهکی زانا دبیژن، دئیته هژمارتن ئیک ژ وان هه دیسین گرنگ، یین کو پیتقیه مرۆقی موسلمان بزانت و ب دورستی تی بگههت، ئیمامی نهوهوی دبیت: ((ئەف هه دیسه پیتقیه بیته ژ بهرکرن، و د به طاکرنا کارین خراب دا ب کارئینان))، و ئین هه هه دبیژت: ((ئەف هه دیسه دئیته هژمارتن ئیک ژ بناخه یین ئیسلامی، و بیچکین دینی)).

وه دیس یا ئاشکه رایه کو دینی مه یی تمامه، و چو یی ژئی کیم نینه، وهکی خودایی مهزن د نایه ته کی دا دبیژت: ﴿ اَلْیَوْمَ اَکْمَلْتُ لَکُمْ دِیْنَكُمْ وَاَتَمَمْتُ عَلَیْکُمْ نِعْمَتِیْ وَرَضِیْتُ لَکُمُ الْاِسْلَامَ دِیْنًا ﴾ (المائدة: 3) یه عنی: ئەفرۆ من دینی ههوه بو ههوه پیک ئینا، و نهمه تا خو ل سه ههوه تمامکر، و ئەز رازی بووم ئیسلام بو ههوه بیته دین. و تشت ئەگەر تمام بو و پیکهات وی ههوجه یی ب کهسه کی نابت پشتی هنگی بیت و بیژت: ئەز دئی وی تمام کهم، یان تشته کی لی زیده کهم، ئەو کهسه یی بیت و ژ نوی تشته کی ژ نک خو ده ریخت، یی نه خودی گوتی و نه پیغه مبهری، و نه سه حایبان کری، و بیژت: ئەفه ژ دینییه و تشته کی باشه، ههر وهکی ئەو یی دبیژت: هنده ک دین یی مای پیغه مبهری -سلاف لی بن- نه گوتی، و سه حایبان نه زانی، یان زانی و ژ قهستا بو مه نه گوتی، ژ نوی ئەز دئی وی بیژم!!

ویجی عقلی ونه زانین ویجی نه ده بی ژ قی مه زنتر نینه!!

ل سهر قی بناخه یی نه دشیین بیژین:

د مهسه لا عیباده تی دا نه صل د ههر تشته کی دا حه رامیه، یه عنی: ههر عیباده ته کی مروث خو پی نیژیکی خودی بکه ت، یی حه رامه، نه تی نه بت یی قورئان وسوننه ت پی هاتی، ونه عیباده تین قورئان وسوننه ت پی هاتین ژی دقیت د وی جهی دا بینه ب کارئینان یی وان گوئی، بی تشته ک لی بیته زیده کرن، بو نمونه: په رستنا خودی ب ره قاصی، وه کی ل نک هنده ک صوفیان هه ی، نه خودی گوئی ونه پیغه مبه ری، لهو نه بیده عیه ونائیته قه بولکرن، وخواندنا قورئانی خیره کا مه زنه، به لی خواندنا وی د سوجوودی دا چی نابت، چونکی نه نه جهی خواندنیه، وکرنا نقیژی فهرزه به لی زیده کرنا رکاعه ته کی ل نقیژی دبه نه گه را به طالبونا نقیژی.

و د مهسه لا موعامه لاتان دا نه صل د ههر تشته کی دا حه لالیه، نه کار تی نه بت یی قورئان وسوننه ت پی هاتین، وه کی وان عه قدین حه رام، وه کی ربیای، یان غششی، یان فروتتا تشتی حه رام.. وه هر که سه کی بیت و عه قده کا شریعه تی دورست کری نه مه نه که ت، یان شریعه تی حه رام کری نه دورست بکه ت، کاری وی ژی نائیته قه بولکرن، ودئیته حسیبکرن بیده د دینی دا.

و ل قیژی دقیت بیرا طه له بیتن علمی بینینه قه کو نه له زی دانا حوکی دا ل سهر کاران نه که ن، ونه ههر تشته کی وان نه دیت بت، یان علمی وان پی نه بت، نه نیکسه ر بیژن: نه قه بیده عیه، وقی حه دیسی بو خو بکه نه ده لیل؛ چونکی دانا حوکی ب بیده عی ل سهر تشتی کاره کی مه زنه ویی ب ساناهی نینه، دقیت نه ل ئاخفتنین زانایان بزقین، ونه صل و بناخه یین مه سه لی بزائن، پاشی حوکی بده ن، نه گه ر مه سه لی موحتاجی ب حوکی وان هه بت، نه گه ر نه.. هه ما یا ب سلامه تی بو وان نه وه نه ههر چو حوکیان نه دهن!

مفایین هه‌دیسێ:

- 1- ئەف هه‌دیسە هندی دگه‌هینت کو دینی مه‌ یی تمامه، وچو کیماسی تیدا نینن، وهه‌وجه ناکه‌ت کهسه‌ک بیت و ژ نوی وی تمام بکه‌ت.
- 2- هه‌ر کاره‌کی نوی د دینی دا ده‌رکه‌فت، بیدعه‌یه، ژ خودانی نائیته‌ قه‌بیلکرن، ولی دئیته‌ زفراندن، ئەو که‌سی وی کاری دکه‌ت کی بت.
- 3- ده‌می هه‌دیس دبیژت: ئەو کار یی زفراندیه‌.. مه‌عنا: ئەو کار یی فاسده، چو نائیته‌ شوینی، ژبلی گونه‌هی وشه‌رمزاری!

هه دیسا شهشی

عَنِ النَّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: ﴿إِنَّ الْحَلَالَ بَيْنَ وَإِنَّ الْحَرَامَ بَيْنَ، وَبَيْنَهُمَا أُمُورٌ مُشْتَبِهَاتٌ، لَا يَعْلَمُهَا كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَنْ اتَّقَى الشُّبُهَاتِ اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وَعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشُّبُهَاتِ وَقَعَ فِي الْحَرَامِ، كَالرَّاعِي يَرْعَى حَوْلَ الْحِمَى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَعَ فِيهِ، أَلَا وَإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلَا وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مُحَارَمَةٌ، أَلَا وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً، إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ نوعمانی کوری بهشیری -خودی ژئی رازی بت- دئیته شه گوهاستن، دبیژت: من گوھ ل پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- بوو دگوت: هندی حه لاله یی ناشکهرایه، و هندی حهرامه یی ناشکهرایه، و د ناڤهرا ههردووان دا هندهک کارین نه ناشکهره هه نه، گهلهک کهس وان نزانن، قیجا ههچی خۆ ژ کارین نه ناشکهره بیاریژت نهو وی دینی خۆ و نامویسا خۆ پاراست، وههچی بکهفته د ناڤ وان دا نهو کهفته حهرامی، وهکی وی شقانی یی پهزی خۆ ل دۆر پاوانی دچهرینت، نیزیکه بچته ناڤ و بچهرینت، وهه مهلکهکی پاوانهک ههیه، و پاوانی خودی نهو تشتن یین وی حهرام کرین، و د لهشی دا پارچهیهک ههیه نهگه نهو چاک بوو لهش هه می دی چاک بت، و نهگه نهو خراب بوو لهش هه می دی خراب بت، و نهو پارچه دله.

بوخاری وموسلم شه دگوهیژن

ئەف ھەدىسە ژى ئېك ژ ھەدىسېن مەزىنە، يېن دېنە پېپكەكى موكم بۆ
ئاقھېي شىرىعەتى، زانايى ھەدىسى يى ناقدار (ئەبوو داوود) دېيىرت:
ئىسلام ل دۆر چار ھەدىسان دزفرت.. ئېك ژ وان ھەدىسان ئەف ھەدىسەپە.

وئەف ھەدىسە بۆ مە ئاشكەرا دكەت كو تشتى خورى ھەلال بت يى
ئاشكەراپە، وشتى خورى ھەرام ژى بت يى ئاشكەراپە، يەنى: دەلېلېن
ھەلالى وھەراميا وان دئاشكەرانە، وەرۆف ب ھەقلې خۆ دگەھتى، ووزانت
ئەف تشتە يى ھەلالە يان نە.. گەلەك مەسەلە ھەنە ھەر مەرۆفەكى پسىيارى
ژ خۆ بکەت وھزرا خۆ تېدا بکەت دى زانت كانى ئەو دھەلالن يان نە، بىي
كەسەك بۆ بېيىرت، ئەف كارېن ب قى رەنگى بن، كەسەكى د نافت موسلمانان
دا بېيىرت چو عوزر وھېجەت نابن نەزانت، يان كارى پى نەكەت.

بەلى د ناھبەرا ھەردووان دا ھندەك تشت ھەنە مەرۆفېن زانا ب دىنى
ب تنى وان دزانن، چونكى ژ لايەكى فە ئەگەر مەرۆف بەرى خۆ بەدەتى دى
بېنت ئەو ھەكى ھەلالېنە، و ژ لايەكى دى فە ھندەك تشت د نافت دا ھەنە
مەرۆفى تېدا دئىخنە شكى ھەتا دى ھزر كەت ئەو تشتەكى ھەرامە، ئەف
كارە ئەون يېن پىغەمبەرى -سلاڤ لى بن- ناڤى: (مُشْتَبِهَات) دانايە سەر،
يەنى: ئەو كارېن ھەلالى وھەراميا وان نە يا ئاشكەرا، و دەمى پىغەمبەر
-سلاڤ لى بن- دېيىرت: گەلەك مەرۆف وان نزانن، ژى دئىتە زانېن كو د نافت
مەرۆقان دا ھندەك ھەنە دزانن، وئەو مەرۆف ئەون يېن زانا ب شىرىعەتى،
مەنە: ئەو كار ل بەر زانايان نە ژ (مُشْتَبِهَات) مانە، لەو ھەر جارەكا مەسەلە
ل بەر مەرۆفى ئالۆز بوو، ووى نەزانى كانى ئەو ژ ھەلالېە يان ژ ھەرامىيە،
دڤىت بەرى ئەو وى كارى بکەت، پسىيارا مەرۆفەكى زانا بکەت، وئەگەر ھات
ووى چو زانا نەدېتن پسىيارا خۆ ژى بکەت، يان ئەو زانايېن ھەين نە ل وى
مستەوايى بن بەرسقا وى ب دورستى بەن، ھنگى يا باش بۆ وى ئەو ئەو
خۆ ژ وى تشتى بەدەتە پاش ونەكەت. وپىغەمبەر -سلاڤ لى بن- د گۆتتا خۆ
دا بۆ مە ئاشكەرا دكەت كو مەرۆف د فان مەسەلان دا دو رەنگن:

- هندهک ژ تهقوایی و ژ بهر ترسا خودی، خو ژ فان کاران ددهنه پاش،
دا تووشی حهرامیی نهبن، ئەفه دینی خو ونامویسا خو دپاریژن، دینی خو
چونکی ئەو ژ حهرامیی دویر دکهفن، ونامویسا خو چونکی خو ژ ئەزمانی
خه لکی وئاخفتنن وان دپاریژن.

- وهندهک هه نه خو ژ وی کاری نادهنه پاش یی (موته شابه) وئەفه
ئیک ژ دووانه: یان چونکی ئەو کار ل نک وی نه ژ (موته شابهانه)، به لکی
ژ کارین حه لاله، لهو ئەو خو ژئ نادهته پاش، وهه چهنده ئەفه تووشی
حهرامی نابت ژی، به لی یا باشتەر ئەوه ئەو وی کاری نهکته، دا نامویسا
وی پاراستی بمینت، یه عنی: خه لک بهحسی وی نهکته. یان ژئ ئەو کار
ل نک وی ژ (موته شابهانه) به لی چونکی ئەو بو وی یی خو شه، و ل دویف
دلی ویه ئەو خو ژئ نادهته پاش، وئەفه ئەوه یی تووشی حهرامی دبت.

وپشتی دیارکونا قی مهسه لی پیغه مبهری -سلاف لی بن- مهته لهک بو
مه ئینا دا قی مهسه لی پتر ل بهر مه روهن بکته، وگوت: هه ر مه لکه کی
یان مهزنه کی ژ مهزنین دنیا یی جهه کی هه ی بو خو ب تنی پاوان دکته،
ونا هیلت کهسه ک ژ بلی وی وین وی بشین بچتنی، و خودی ژئ د دنیا یی دا
پاوانه کی هه ی وی عه بدین خو یین مه نه کرین نیزی ک ببن، ئەو پاوان تشتین
حهرامن، یه عنی: وی حهرامی یی ته عان کری، وفه رمان یا ل عه بدین خو
کری کو کهس ژ وان خو نیزی ک نهکته، قیجا هه چیی په زئ خو ببه ت ب ره خ
پاوانی مه لکی فه بچه رینت، ئەو نزانت به لکی ده مه کی ژئ غافل بیت وهند
ببینت په زئ وی یی ب نا ف پاوانی فه چووی وزبانا کری، وهنگی ئەو دئ
خو تووشی غه زه با مه لکی کهت، به لی ئەگه ر وی په زئ خو بر ژ پاوانی دویر
کر، دئ پشت راست بت کو په زئ وی زیانه کی بکته. و ژ قی مه ته لی
ئاشکه را دبت کو پیتقیه مرؤف خو ژ کارین حهرام بدهته پاش، وپه رژانه کی
بیخته د نا قبه را خو وحهرامی دا؛ دا کو ژ غه زه با خودی بیته پاراستن،
وتهقوا ل نک په یدا بیت.

وئەف حەدىسە بۆ وان دبتە دەلىل ئەوین دبیژن: ئەو کارین مروقی بەر
ب حەرامی قە دەن، وسەری دکیشنه حەرامی، دحەرامن، ئەگەر خو د نەفسا
خو دا دحەلال ژى بن، وەکی مانا زەلامەکی د گەل ژنەکی ل جەهەکی ب تنی،
یان (نەظەر) و بەرپەخو دانا تشتی حەرام.

و ل دویمایا گوتنا خو پتەمبەر -سلاف لی بن- مە ل گرنگیا دلی بۆ
لەشی ئاگەهدار دکەت، ودبیژت: هەر جارەکا دل دورست بوو لەش هەمی دى
دورست بت، و ژ قى گوتنى درەوا وان کەسان دیار دبت ئەوین ب لەشی خو
کارین خراب دکەن، ودبیژن: دلی مە یی پاقرە! دل ئەگەر پاقر بوو، لەش ژى
دى پاقر بت، وپسیا کارى خودانى نیشانا نەپاقریا دلی ویه. یەحیایى کورى
موعادى دبیژت: ئەو کەس یی راستگو نینه ئەوی بیژت ئەز حەز ژ خودى
دکەم، وتوخبیین وی ناپاریزت. ودل ئەگەر پیس بوو وخودانى بەرگەرپیان نەکر
وی ب توی بشوت وپاقر بکەت، خودى وی پیسی -ئەگەر چ یا قەشارتیە
ژى- بۆ خەلکی هەر دى بەرچاڤ کەت، وەکی د ئایەتەکی دا هاتی: ﴿ أُمَّ
حَسِبَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَنْ لَنْ يُخْرِجَ اللَّهُ أَضْغَنَهُمْ ﴾ (محمد: 29)
یەعنى: ئەرى ما ئەو دوریین کەرب وکین د دلین وان دا هەمی هزر کرپە
خودى وی دەرنائیخت و بۆ خەلکی بەرچاڤ ناکەت؟ بەلى.. هندی خودییه
مروقی راستگو وی درەوین هەر دى ژیک جودا کەت!

مفایین حەدىسى:

1- ئەف حەدىسە هندی دگەهینت کو پیتقیە مروقی موسلمان خو ژ وان
کاران بەدەتە پاش یین خودى حەرام کرین، و د ناڤهرا خو ووان دا پەرژانەکی
بدانت.

2- ژ تەقوایییه مروف خو ژ وی تشتی بەدەتە پاش یی گومان تیدا بت،
وحەلالی وحەرامیا وی یا ئاشکەرا نەبت، وپاراستنا دین وناموسی ژى
د قى چەندی دا هەیه.

3- وئەف ھەدىسە دەلىلە کو تىشتى سەرى بکىشته ھەرامى ھەرامە، ئەگەر ئەو ب خۆ يى ھەلال ژى بت، ل دويشف قاعىدەيى (سد الذرائع) يى زانايان بنەجھەرى.

4- ژ ھەدىسى دئىتە ۋەرگرتن کو ئەگەر شقانەكى پەزى خۆ برە ب پەخ پاونى كەسەكى قە ۋچەراند، ۋپەز چو ناف زىانى، ھەر زىانەكا پەزى ۋى بگەھىنتە ۋى پاونى، خەرامەت ل سەر شقانپە، ۋفايدى ۋى ناکەت بىتت: من ھای ژى نەبوو، يان مەخسەدا من ئەو نەبوو! ۋەكى ۋى يى ل دۆر گونەھى دزقېت، ئەگەر ئەو ب ناف قە چوو دى خۆ ھىژاى عقووبى كەت، ۋچو ھىجەت ژى نائىنە قەبوپلكرن.

5- گرنگيا دلى ۋپاقرىا ۋى ژى ژ ڤى ھەدىسى دئىتە زانپن، ۋكو پىتقىە ل سەر مرؤڤى موسلمان گەلەك خەمى ژ پاقرنا دلى خۆ بخۆت، چونكى ب پاقرىا دلى كارى لەشى ھەمى پاقر دبت، ۋ ب پىسىا دلى كارى لەشى ھەمى پىس دبت.

حهديسا هفتى

عَنْ أَبِي رُقَيْة تَمِيمِ بْنِ أَوْسِ الدَّارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: ﴿الدِّينُ النَّصِيحَةُ﴾ قُلْنَا: لِمَنْ؟ قَالَ: ﴿لِلَّهِ، وَلِكِتَابِهِ، وَلِرَسُولِهِ، وَلِأَيِّمَّةِ الْمُسْلِمِينَ، وَعَامَّتِهِمْ﴾.

رواه مسلم

ژ ته ميمى كورئى نهوسى دارى -خودئى ژئى رازى بت- دئيتته فه گوهاستن، دبيتت: پيغهمبهري -سلاڤ لئى بن- گوت: دين شيرهته، ئينا مه گوت: بو كئى؟ وى گوت: بو خودئى، وبو كيتابا وى، وبو پيغهمبهري وى، وبو مهزئين موسلمانان، وعاميين وان.

موسلم فه دگوهيئت

گرنگيا فئى هديسى ژ هندی دئيتت نهو رادگهينت كو ستوبنا گرنگا دين خو ل سهر دگرت شيرهته، وهندى نهو مابت دين د ناف خهلكى دا دئى ههبت، وههر جارهكا نهو نهما كيماسى دئى كهفته ههسى لايين ژينا موسلمانان.

پيغهمبهري -سلاڤ لئى بن- د فئى گوتنا خو دا ناشكهرا دكهت كو ههما دين شيرهته، و د هندهك ريوايهتان دا هاتيه كو پيغهمبهري -سلاڤ لئى بن- نهف گوتنه سئى جاران دوباره كر، ودوباره كرنا وئى سئى جاران پتر گرنگيا وئى بو مه ناشكهرا دكهت، لهو ژ نهبوو داوودى دئيتته فه گوهاستن كو نهفه ئييك ژ وان هديسانه بين فقه ل دور دزقرت.

وپه یفا (نصیحه) د زمانې عه‌ره‌بان دا ب ږامانا صه‌فاندنې دئیت، وه‌کی هنگ‌فینې ده‌مې شه‌ما ژ ناف دئیته ږاکرن، و د زاراقې شه‌رعی دا نه‌و بو هندې دئیته ب کارئینان ده‌مې مرؤقی خیر بو وی بقیته یې مرؤف نصیحه‌تی لې دکه‌ت، گا‌فا ته خیر بو ئیکی قیا، و ته دیت نه‌و وی کاری ناکه‌ت یې تو هزر دکه‌ی خیرا وی یا تیدا، قیجا تو به‌ری وی بده‌یه وی خیری، و داخو‌زی ژئ بکه‌ی نه‌و وی بکه‌ت، نه‌و ته نه‌و نصیحه‌ت کر. و ده‌مې نه‌م دبیزن: نصیحه‌ت صه‌فاندنه، یان صافی‌کرنه، بو مه‌ ناشکه‌را دبت کو نصیحه‌ت ژ فی لایې فه ږامانا ږاستگویی وئی‌خلاصی دده‌ت، و نه‌فه هنده‌ک ژ مه‌عنا به‌رسقا پیغه‌مبه‌ریه -سلاف لې بن- ل سه‌ر پسیرا صه‌حابیان ده‌مې وان گو‌تییې: نصیحه‌ت بو کییه؟ وی گو‌ت: بو خودی بو کیتابا وی بو پیغه‌مبه‌ری وی..

نصیحه‌تا بو خودی یا چا‌وايه؟

وه‌سایه مرؤف د عیباده‌تی خو‌ دا بو وی یې ږاستگو و مو‌خلص بت، باوه‌ریې پی بینت، و گوهداریا وی بکه‌ت، د ته‌فسیرا وی ئایه‌تی دا یا تیدا هاتی: ﴿ اِذَا نَصَحُوا لِلّٰهِ وَرَسُوْلِهِ ﴾ (التوبه: 91) ئیمامی قورطوبی دبیزت: ((زانا دبیزن: نصیحه‌تی بو خودی نه‌وه مرؤقی ئی‌خلاص د باوه‌ری ئینانا ب ته‌و‌حیدا وی دا هه‌بت، و سالو‌خدانا وی ب سالو‌خه‌تین ئولووه‌ییه‌تی، و وی پاک بکه‌ت ژ کی‌ماسیان، وحه‌ز بکه‌ت خو‌ نیزیکی وان تشتان بکه‌ت یین نه‌و هه‌ز ژئ دکه‌ت، و خو‌ ژ وان تشتان بده‌ته پاش یین وی نه‌فین)).

و نصیحه‌تی بو کیتابا وی نه‌وه مرؤف باوه‌ریې پی بینت، وحه‌ز ژئ بکه‌ت، و خو‌ تی بگه‌هینت، و کاری پی بکه‌ت، و به‌ری خه‌لکی ژئ بده‌ته وی ږیکې یا قورئان پی هاتی.

و نصیحه‌تی بو پیغه‌مبه‌ری وی نه‌وه نه‌و باوه‌ریې پی بینت، و گوهداریا وی بکه‌ت، و ب چاقې ږیز وئحترامی به‌ری خو‌ بده‌ته وی، و سونه‌تا وی، وحه‌ز ژ بنه‌مال و صه‌حابیین وی بکه‌ت، و کاری ب دینې وی بکه‌ت.

ونصیحت بۆ مهزنین موسلمانان ئهوه مرۆف هاریکاریا وان ل سهه
قهنجیی بکهت، وبهرفانیی ژئی بکهت، ونهیارهتیا وان نهکهت، ودلین
خهلکی ژ وان سار نهکهت، وخیرا وان بقییت، وئهگهر کیماسیهک ژئی دیت
وان ئاگهدار بکهت.

ونصیحت بۆ عامیین موسلمانان ئهوه مرۆف دینی دورست نیشا وان
بدهت، وبهرفانیی ژئی بکهت، و د خیرا وان دا بت، و ب گۆتن وکریارین خو
حیلئ وغشئ ل وان نهکهت، وئهگهر وی خهلهتیهک یان کیماسیهک ژ وان
دیت ب رهنگهکی جوان وان شیرهت بکهت، وبهری وان بدهته ریتکا دورست.

وشیرهتکرن کاری پیغهمبهر وچاکان بوو، وئهو (فرض کفایه)یه ل سهه
ئوممهتی، ومرۆقی ب کاری شیرهتکرنی رابیت دقیت ئهخلاقئ پیغهمبهران
ل نک ههبت، بزانت چاوا دئ شیرهتان ل خهلکی کهت، فوضهیلئ کورئ
عیاضی دبیتت: خودان باوهر تشتی ستاره دکهت وشیرهتان دکهت، ومرۆقی
فاجر ههتکا خهلکی دبهت وطانا ددانته خهلکی.. یهعنی: دقیت مرۆف یئ
هشیار بت ب هیجهتا شیرهت ونصیحهتان ههتکا خهلکی نهبهت، وشهрма
وان د ناڤ خهلکی دا نهت، چونکی ئهو نه ژ ئهخلاقئ خودان باوهرانه.

مفایین هه دیسی:

- 1- دین شیرهته، وکاری شیرهتکرنی ژ باوهرییه، ووی گرنگیا خو ههیه.
- 2- چونکی شیرهتکرن دینه، هندهک ژ دینی ههیه فهرضه، وهندهک
واجبه، وهندهک سوننهته، مهعنا شیرهت هندهک جاران دبهته فهرض وهندهک
جاران دبهته واجب، وهندهک جاران دبهته سوننهت.
- 3- ئهو کهسی ب کاری شیرهتکرنی رادبت دقیت ئهخلاقهکی باش ل نک
ههبت، و ب هیجهتا نصیحهتی کهسی بهرانبهه نهشکینت، وههتکا وی
د ناڤ خهلکی دا نهبهت.

حه ديسا هه شتى

عَنْ ابْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللهِ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: ﴿أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ، وَأَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ، فإِذَا فَعَلُوا ذَلِكَ عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلَّا بِحَقِّ الْإِسْلَامِ، وَحِسَابُهُمْ عَلَى اللهِ تَعَالَى﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ عبدالله لاهى كورپى عومهرى -خودى ژى رازى بت- ديبثت: پيغه مبهرى -سلاش لى بن- گوت: فرمان ل من هاته کرن نهز شهري خه لکى بکه م هتا نهو شاهده بدن کو ژ خودى پيغه تر چو خودايين ب حهق نينن وکو موحه ممه د پيغه مبهرى خودييه، ونقيژان بکه م، وزه کاتى بدن، قيجا نه گهر وان وه کر نهو خوينا خو ومالى خو دى ژ من پاريزن، وهسا نه بت ب حهقى ئيسلامى بت، وحسيبا وان ل سهر خودايى بلنده.

بوخارى وموسلم قه دگوهيژن

نهف هه ديسه پيپک و بناخه بين دىنى بو مه ده سنيشان دکه ت: ته وحيدا خودى، وکرنا نقیژى، ودانا زه کاتى، وجيهادا د ریکا خودى دا.. ههر وهسا هيراميا خوین ومالى موسلمانى ديار دکه ت، وئاشکه را دکه ت کو ئيسلامى هندهک نه حکامین دى ژى هه نه، شهر سهر دئيتته کرن.

ل دهسپيكا هديسي پيغهمبر -سلاف لي بن- رادگهينت كو خودايي وي فهريمان ب كرنا جيهادي ل وي كويه، پيغهممت به لافكرنا ديني، وخودايي مهزن ب خو ژي د نايه ته كي دا في چهندي دييترت: ﴿ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾ (البقرة: 216) يه عني: خودي كرنا شهري نهياران ل سهر ههوه نقيسيه (فهريزيه) وهو ب خو كرنا شهري ل بهر ههوه تشته كي نه خوشه، وبهلكي تشتهك ههبت ههوه نه قيت، وهو ب خو بو ههوه يي باش بت، وبهلكي تشتهك ههبت هوين ههز ژي بكه، وخرابيا ههوه تيذا ههبت، وخودي دزانت وهوين نزان.

مه عنا في نهوه د كرنا جيهادي دا خير ومفاييتن مهزن بو نوممه تي ههنه، ژ لايه كي فه خرابيان نهيار و دوژمنان ژي دوير دكهت، و ژ لايه كي دي فه ري بو به لافكرنا ديني فه دبت؛ دا هه چيي بقيت موسلمان بيت كهس نهبت ريكي لي بگرت، وپيغهمبر -سلاف لي بن- ناشكرا دكهت كو جيهادا د گهل كافران ل سهر وي (ونوممه تا وي) واجبه، وهنگي شهري دي نيته راوه ستاندين نه گهر يي بهر انبهر نهف كاره كرن بين هديس به حس ژي دكهت، هنگي خوينا وان ومالي وان دي يي پاراستي بت، چونكي نهو هنگي دي ژ موسلمانان نيته حسيبكرن.. و ژ تشتين ناشكرايه كو پيغهمبري -سلاف لي بن- شهري د گهل كيتايبان ژي نه كويه، وري يا دايه وان نهو ل سهر ديني خو بمين، نه گهر هات وهو رازي بين جزيي بدن.

وهو كارين خوين ومالي خوداني يي هرام دين نه فهنه:

1- شاهده دان: وهوه مروفي دئينه د ئيسلامي دا، لهو ده مي نيك دهاته نك پيغهمبري -سلاف لي بن- ودقيا بيته د ئيسلامي دا، پيغهمبري ژ وي دخواست نهو شاهده بدهت، وروژا نوسامه يي كوري زه يدي نهو زه لام كوشي يي شاهده داي، پيغهمبري -سلاف لي بن- گهلهك خو ژي عيجز كر وگوتي: چاوا ته نهو كوشت پشتي وي شاهده داي؟!

2- کرنا نقیظی: ومهخسه د پی نقیظا فہرزہ، ایمامی نہوہوی دبیت: ٹہف حدیسہ ہندی دگہہینت کو یی ژ قہستا نقیظی نہکہت دئیتہ کوشتن، و د حدیسہ کی دا یا موسلم قہدگوہیظت، دہمی پیغہمبہر -سلاف لی بن- بہحسی ہندہک مہزنان دکہت کول دویمایا زہمانی دئ حوکمی موسلمانان کہفتہ د دستان دا، وئہو ہندہک کارین باش وہندہکین خراب دئ کہن، ہندہکان گوت: ٹہی پیغہمبہری خودی، ما ہنگی ٹہم شہری وان نہکہین؟ گوت: نہ، ہندی ٹہو نقیظان بکہن. مہعنا: کرنا نقیظان ژ لایمی وان قہ دبتہ ٹہگہرا نہدورستیا کرنا شہری د گہل وان..

و د گہل کو حوکمی وی یی ژ قہستا نقیظی نہکہت کوشتنہ، بہلی زانایین ئیسلامی ب خیلاف چوونہ کانئ ٹہو دہمی دئیتہ کوشتن حسیب دبت کافر یان نہ؟

وکورتیا مہسہلی ب قی رہنگیہ: ٹہگہر وی باوہری ب نقیظی ہہبت، بہلی ژ سستی وخہمساری نقیظی نہکہت، ٹہو دہمی دئیتہ کوشتن دئ حسیب بت موسلمانہ کی گونہکار، وحالی وی بو خودی دئ ئیتہ ہلپسارتن، بہلی ٹہگہر وی باوہری ب نقیظی نہبت، ٹہو ژ کافران حسیبہ، وچو ٹہحکامین موسلمانان ل سہر نائینہ ب کارئینان، وہکی: شوبشنتی وقہشارتنا ل ناف زیارہتین موسلمانان، ومہسہلا میراتی.. وہتد.

3- دانا زہکاتی: وہر کہسہ کی باوہری نہبت کو زہکات واجبہ ٹہو ژ کافران دئیتہ حسیبی، وشہری وی حلال دبت، وئہوی ب دیرؤکی شاردزا بت دزانت کو خہلیفی پیغہمبہری یی ٹیککی ٹہبو بہکری شہری وان عہرہبان کر یین زہکات نہدای، وئہو ژ (مورتہددان) حسیبکرن، ودہمی عومہری گوتیی: چاوا تو دئ شہری وان کہی وئہو دبیتن: (لا إله إلا الله)؟ ٹہبو بہکری گوت: ب خودی ٹہز دئ شہری وان کہم یین جوداہی دئخنہ ناقبہرا نقیظی وزہکاتی. و د نایہتہ کی دا خودای مہزن بہحسی کافران وشہری د گہل وان دکہت ودبیت: ﴿فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ﴾

اللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ (التوبة: 5) يه‌عنى: ئەگەر وان تۆبەكر ونقیژ كرن، وزه‌كات دا، هوین رپكا وان به‌ردەن، يه‌عنى: شەرى وان نه‌كەن.. وئەقە هندی دگه‌هینت كو دانا زه‌كاتى ژى ئىك ژ ئەگەرین پاراستنا خوین ومالى وانە.

4- وده‌مى پىغەمبەر -سلاف لى بن- دبیژت: ئەگەر وان ئەف چەندە كر، وان خوین ومالى خو ژ من پاراست، وه‌سا نه‌بت ب حەقى ئىسلامى بت.. مه‌عنا وئ ئەوه هندیك تشتین دی ژى -د ئىسلامى دا- هەنە ئەگەر خەلك نه‌كەن، حەقى دەسپه‌لاتى هه‌یه شەرى وان سەرا بكەت، وئەو تشت وه‌كى زانا دبیژن ستوینین دی یین ئىسلامینه، وه‌كى رۆژی وحه‌جى، سه‌عیدى كورئ جوبه‌یری دبیژت: عومەرى كورئ خه‌ططابى دگۆت: ئەگەر خەلك حەجى به‌یلن ئەم دئ شەرى وان سەرا كه‌ین، كا چاوا ئەم شەرى وان سەرا نفیژئ وزه‌كاتى دكه‌ین. وئاشكه‌رايه كو د ئەحكامین شەرى یین ئىسلامى دا هندیك تاوان ژى هەنە حوكم پى ب كوشتنى ل سەر خودانى دئیتەدان، وه‌كى: كوشتنا مرۆقه‌كى بئ حەق، وكرنا زنايى ب نسه‌بت مرۆقى ب ژن یان ژنا شوپكرى، وشه‌قكرنا ریزا موسلمانان وتیكدانا ئیكه‌تیا وان، به‌لى ئەقە ده‌مى حوكم ب كوشتنا وان دئیتەدان ژ لایى مه‌حكەما شەرى قە، ئەوحسیب نابن كافر.

وئەوى ئەحكامین ئىسلامى ب جه‌ بینت، ودیندارى ئاشكه‌را بكەت، موعامله وسەرده‌ریا موسلمانى دئ د گهل ئیتەكرن، وخوینا وی ومالى وی دئ ئینه پاراستن، ئەگەر خو د دل دا وی باوه‌رى ب قئ چەندئ نه‌بت ژى، هنگى ئەو دئ حسیب بت منافق، ومنافقى حسیبا وی ل سەر خودییه، و ل به‌ر سیه‌را ئىسلامى چئ نابت بو دەسپه‌لاتى حسیب ل سەر ئیه‌تى د گهل خەلكى بكەت.

مفایین هەدیسی:

1- ئەف هەدیسه هندی دگه‌هینت كو جیهاد وكرنا شەرى كافران واجبه ل سەر مه‌زنى موسلمانان؛ دا رى بو به‌لاقكرنا دینی قه‌بیت

2- وئەف حەدىسە رەدەدە ل سەر وان كەسان يېن دېئىژن: باوەرەبى چو هەوجەبى ب كرىاران نېنە، وئەو كەسە ب دلى باوەرى هەبت بلا چو كاران نەكەت ژى كافران نابت. وئەوین ل سەر قى باوەرى (مەرئىنە) وگوتنا وان يا دورست نېنە، باوەرى ب دلى و ب كرىارانە ژى، ئەگەر نە.. جىهاد د گەل وان كەسان دورست نەدبوو يېن وان كاران نەكەن ئەوین د حەدىسە دا هاتى، و ژ بەر قى چەندى ئىمامى بوخارى ئەف حەدىسە دكرە دەلىل دژى مەرئىيان.

3- حەدىس گرنگيا شاهدەدانى، وكرنا نقيژى، ودانا زەكاتى، بو مە ئاشكەرا دكەت، وكو ئەو ژ وان تىتانه يېن خوین ومالى خودانى دپارىژن.

4- وحەدىس دەلىلە ل سەر هندى كو كارين بەرچاڤ ژ خودانى دئىنە قەبولىكرن، وحوكم ب دورستيا وان دئىتەدان، ومەسەلا ئىيەتى ودلى ئەفە تابعى خودىيە، وئەم مايى خو تى ناكەين.

5- وئەو دەلىلە ل سەر هندى ژى كو دەستەكەين بىدەچى، ئەوین ئەحكام وستوینين ئىسلامى ب جەم دئىنن، ژ موسلمانان حسيب دبن، وحوكم ب كوفرا وان نائىتەدان، وجىهاد دژى وان نائىتەكرن.

هه ديسا نههئ

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: ﴿ مَا مَهَيْتُكُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ، وَمَا أَمَرْتُكُمْ بِهِ فَافْعَلُوا مِنْهُ مَا اسْتَطَعْتُمْ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ كَثْرَةُ مَسَائِلِهِمْ، وَاخْتِلَافُهُمْ عَلَى أَنْبِيَائِهِمْ ﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ نه بوو هوره بههئ عه بدره حمانئ كورئ سه خري - خودئ ژئ رازئ بت - دبيت: من گوه ل پيغه مبههئ خودئ بوو - سلاف لئ بن - دگوت: تشتئ من نههيا ههوه ژئ كريت خو ژئ بدهنه پاش، و تشتئ من فه رمان پئ ل ههوه كريت هندي هوين بشئ بكهه، چونكي هه ما وئ چه نديئ يئ بههري ههوه بروهه ههلاكيئ پسيار كرنا وان يا زيده، وجود ابونا وان ژ پيغه مبههئ وان.

بوخاري و موسلم فه دگوهئزن

ئهف هه ديسه ژئ ئيک ژ هه ديسئن كۆمكه ره؛ چونكي ئه وه هنديئ دگه هينت كو پيتقيه مرؤقيئ موسلمان دويكه فتنا ئه مر ونه هه يئ پيغه مبههري - سلاف لئ بن - بكهه، وخو ژ وان كاران بدهته پاش يئ بوينه ئه گه را تيچوونا ئوممه تئ بههري. ژ بههري چه نديئ ئيمامئ نه وه وي دبيت: ئهف هه ديسه ئيک ژ پيپك و بناخه يئ ئيسلامئنه.

و د دهه حه قا ئه گه را گوئنا ئي هه ديسئ دا د ربوايه ته كي دا ل نك ئيمامئ موسلم هاتيه كو جاره كي پيغه مبههري - سلاف لئ بن - خوتبه ك بو

صهحابیان دخواند، ئینا گۆته وان: گهلی مروڤقان، خودی حه ج ل سهر هه وه
فهرزکر، قیجا هه رنه هه جی، ئینا زه لامه کی گۆت: ئه ی پیغه مبه ری خودی،
هه ر سال بچین؟ پیغه مبه ری -سلاڤ لی بن- به رسقا وی نه دا، سی جار ان
وی ناخفتنا خو ڤه گپرا، ئینا پیغه مبه ری -سلاڤ لی بن- گۆت: ئه گه ر ئه ز
بیژم: به لی ئه و دئ ل سهر هه وه واجب بت، وهوین نه شین وه بکه ن، پاشی
ناخفتنه کا وه کی قی گۆت یا مه ل سهری ئینای.

و د ربوایه کی دا ل نک (ئبن ماجه ی) هاتیه کو ئه و زه لامی پسیار کری
ئه قره عی کورئ حابسی بوو.

مه عنا: هه ر وه کی پیغه مبه ری -سلاڤ لی بن- پی نه خو ش بوو وی
زه لامی ئه ف پسیاره کری، له و جارا ئیکئ به رسقا وی نه دا، بو هندئ دا ئه و
خو بی دهنگ بکه ت، وگاڤا دیتی کو ئه و خو بی دهنگ ناکه ت قاعیده یه کی
شه رعی بو وی وبو خه لکی دی ژئ ئاشکه راکر، ئه و ژئ ئه ڤه یه: ئه و پسیارین
زیده، و بی مفا نه که ن، و ئه گه ر جاره کی پیغه مبه ری -سلاڤ لی بن- گۆتنه ک
گۆت، بلا ئه و کاری پی بکه ن، و گه له ک ل دو یڤ نه چن، و پسیارین زیده ژئ
نه که ن؛ دا حوکم ل سهر وان نه ئیته شدانن، چونکی هندی پسیارکه ر پتر
ل دو یڤ مه سه لی بچت قه دیدین زیده تر دئ ل به ر ئینه دانان، و سه ره اتیا
ئسرائیلیان د گه ل پیغه مبه ری وان مووسای و ڤه کوشتنا چیلئ، ئه و د سووره تا
(البقره) دا بو مه هاتیه ڤه گپران، ل به ر مه هه میان یا ئاشکه رایه، وان
پسیارین زیده کرن، خودئ ل وان شدانن هه تا نیزیک بوو ئه و چیل ب ده ست
وان نه که فتی یا فه رمان ب ڤه کوشتنا وئ ل وان هاتیه کرن.

و حه دیس شریعه تی ل سهر دو تشتان لیڤکه ده ت: ئه و کارین نه هی ژئ
هاتیه کرن، یه عنی: خودئ و پیغه مبه ری وی ژ مه خواستی ئه م وان کاران
نه که یین، و حه رام و مه کرووه هه ردو دکه ڤنه بن قی پشکی، حه رام ئه وه یی
مروڤ ب کرنا وی گونه هکار دبت، و ب نه کرنا وی خودان خیر دبت،
و مه کرووه ئه وه یی ب نه کرنا وی مروڤ خودان خیر دبت و ب کرنا وی

گونه‌هکار نابت، وئەقئ پشکئ دقئت ئەم ئیکجار خو ژئ بدەینه پاش و نئزیک نەبەن، هنگی تی نەبت ئەگەر ئەم نەچار بێن و مە چو پئکئین دی نەبەن، هنگی دورستە بو مە ل دوئف قەدەر هەوجەبیا خو ئەم وان کاران بکەن زێدەتر نە.

یا ددوئ: ئەو کارئین فەرمان ب کرنا وان ل مە هاتیە کرن، و واجب و سوننەت دکەقنە د بن دا، واجب ئەوہ یئ ب کرنا وی مرؤف خودان خئیر دبت، و ب نەکرنا وی گونه‌هکار دبت، و سوننەت ئەوہ یئ ب کرنا وی مرؤف خودان خئیر دبت، و ب نەکرنا وی گونه‌هکار نابت، واجبی دقئت ئەو بکەت، و کارئ سوننەت ل دوئف شیانا خو وەندی ژئ بئت بکەت.

و ژ گوتنا پئغەمبەری -سلاف لی بن- دەمئ دبیژت: هوبن هندی ژئ بکەن هندی هوبن بشئین.. زانایان قاعیدەبەکی شەرعی دانایە، ئەو ژئ ئەقەبە: ئەگەر مرؤف نەشیا واجبەکی هەمیئ بکەت، بلا هندی بکەت هندی بشئت، وەکی بو نمونە: ئەگەر نەشیا خراببەکی ئیکجار راکەت، بەلی پئقە هات هندی کئیم کەت، دقئت ئەو وی هندی نەهئت، یان: هندیک ئاف ل نک وی هەبوو بەلی تئرا شوئشتنا دەسئقئژئ نەکر، هندی ئاف تئرا بکەت بلا ئەو بشوئ، و بو ئەندامئین مایی تەبەمومئ بگرت، یان ئەگەر شیا بو کرنا نئقئژئ رابت وروئنت، بەلی نەشیا بو سووچوودئ خو بچەمئنت، دقئت ئەو رابت وروئنت، و بلا نەچتە سووچوودئ.. و هوسا، و ئەقەبە مەعنایا گوتنا زانایان: تئشتئ مرؤف بشئت بکەت رانابت ژ بەر تئشتئ مرؤف نەشئت (المیسور لا یسقط بالمعسور).

وئەف حەدیسە بو مە ئاشکەرا دکەت کو ئیک ژ ئەگەرئین تئچوونا ئوممەتئین بەری مە (وبەلکی مەخسەد پئ سرائیلی بن) ئەو بوو وان گەلەک پئسپارئین زێدە وئ مفا ژ پئغەمبەرئین خو دکرن، و پئشتئ پئغەمبەرئین وان بەرسقا وان ددا، وان ب گوتنا وان نەدکر، یەعنئ: وان پئسپار دکرن وگاڤا بەرسف ب دلئ وان نەبا، وان وەسا دکر وەکی دلئ وان دچتئ.. و مخابن

نوکه د ناڅ ئوممه تا مه ژی دا گهلهک که سین ب څی په نگی هه نه، کار وکسبی وان پسیارن، نه بو هندئ دا علمه کی ل نک خو پهیدا بکهن، یان دینئ خو بزائن، بهلکی بو هندئ دا نهو تشته کی بیینن خو پیښه موژیل بکهن، وجه ده لئ ل دور بکهن، پا نهغه چاوايه؟ بوچیه؟ بوچی فلان کهس وه نابیتت؟ پا نهگه فلان تشت هو لئ هاته هه نه م دئ چ کهین؟ یان دئ پسیارا تشته کی کهت هتا نهو دموت ژی نهو ههوجهی وی تشتی نابت.. مروڅه کی نزانن باش ده سنڅیژئ بشوت سه عه ته کی جه ده لئ دئ کهت کانئ خوارنا گوشتئ هه سپان چاوايه! ئیک نزانن نه رکانین نفیژئ چندن بو خو پسیارا نه رکانین نفیژئ ناکهت دئ مینته ب مه سه لا (ئستساخا مروڅان) څه کانئ چاوايه!! مه عنا: نارمانج هه څرکی وجه ده له نه وهرگرتنا فایده یه.

وعه ده تی صه حابیان بوو تشتی نهو ههوجه نه بیانئ وان پسیارا وی نه دکر، نه نهس دیتت: نه هیا مه هاتبوو کرن نه م پسیارین زیده ژ پیغه مبه ری -سلاف لئ بن- بکهین، څیجا که یفا مه گه لهک ده ات ده می زه لامه کی عاقل ژ بادیی هاتبا پسیاره ک ژ پیغه مبه ری کړیا ومه گوھی خو دابایئ.. وزهیدی کورئ ثابتی ده می مروڅه کی پسیاره ک ژئ کړیا دا بیژتی: نهف تشته هه یه یان نه؟ نه گه ر گو تبا: نه، دا بیژتی: گاڅا نهو تشت چیبوو پاشی وهره پسیارئ بکه. ویا ژ څی ژئ کریتتر، کو دپته نه گه را تیچوونا خودانی، نه وه نهو پسیارا تشته کی بکهت، وگاڅا به رسقا دورست ب ده لیل بو هاته ناشکه را کرن، نهو خو دفن بلند بکهت، وحه قیئ قه بویل نه کهت، وکاری ب وی به رسقئ نه کهت، وه کی وان یین بو ترانه ویا ری پسیارا نه حکامان دکهن، وگاڅا زانایه کی نهو حوکم بو وان ناشکه را کر، ل شوینا نهو کاری پی بکهن، دئ چن ل عهردان وی به رسقئ بیژن، وکه نه جهی پیکه نینی..

و ژ څان په نگیه پسیاران ده رکهفت، پسیارکرن بو هندئ کو مروڅ دینئ خو بزانت، وکاری پی بکهت، تشته کی فهره وه کی خودئ د نایه ته کی دا گو تی: ﴿ فَسَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ إِنْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴾ (النحل: 43).

مفایین حەدیسە:

- 1- ئەف حەدیسە هندی دگەهینت کو یا باش نینه مرۆف گەلەک
پسیاران بکەت، ب تایبەتی وان پسیارین ئەوههوجە نەبتی.
- 2- وحەدیس هندی دگەهینت کو دقیت مرۆف گرنگیی بەدەتە تشتی
فەرتر پاش یی فەراتیا وی کیمتر.
- 3- ئیک ژ ئەگەرین تیبرنا ئوممەتین بەری مە ئەو بوو وان گەلەک
پسیار ژ پیغەمبەرین خۆ دکرن، وکار ب بەرسقین وان نەدکر.

حه ديسا دهی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: ﴿ أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا، وَإِنَّ اللَّهَ أَمَرَ الْمُؤْمِنِينَ بِمَا أَمَرَ بِهِ الْمُرْسَلِينَ فَقَالَ: (يَتَأَيُّهَا أَلرُّسُلُ كُلُّوْا مِنْ الطَّيِّبَاتِ وَأَعْمَلُوا صَالِحًا) وَقَالَ: (يَتَأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُلُّوْا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ) ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَرَ، أَشْعَثَ، أَغْبَرَ، يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ: يَا رَبِّ يَا رَبِّ! وَمَطْعَمُهُ حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَعُذِي بِالْحَرَامِ، فَأَنَّى يُسْتَجَابُ لِذَلِكَ؟! ﴿

رواه مسلم

ژ نهووه هورهیره ی -خودئ ژئ رازی بت- دبیئت: پیغهمبهری -سلاٹ لی بن- گوت: گهلی مرؤقان، هندی خودییه یی پاکه، وتشتی پاک نهبت نهو قهبول ناکهت، وهندی خودییه ب وی تشتی فهرمان ل خودان باوهران کریه یی فهرمان پی ل پیغهمبهران کری، وگوت: گهلی پیغهمبهران، ژ تشتی پاقر بخون، وکاری چاک بکهن، وگوت: گهلی نهوین باوهری ئینای، ژ رزقی پاقرئ مه دایه ههوه بخون.. پاشی وی بهحسی زهلامی کر: سهفهری درپژ دکهت، یی سهرقژ وتوزهوی، دهستین خو بهر ب عسمانی فه درپژ دکهت: یا رهبی یا رهبی! وخوارنا وی یا هرامه، وفهخوارنا وی یا هرامه، وجلکی وی یی هرامه، وگوشتی خو ب هرامی یی گرتی، نهری چاوا دی بهرسفا وی ئیتهدان.

موسلم فهدگوهیزت

گرنگیا فیٰ حدیسی ژ ہندی دئیت ئەو بەحسی شہرتی قہبویلکرن وان کاران دکەت بین مروّف خو پئی نژیبکی خودی دکەت، کو پاقریہ، و ئەو بەری مروّقی ددەتہ گرنگیا ہندی کو خوارن وقہخوارن وجلکی مروّقی ژ مالہکی حلال بت، وخو ژ مالی حرام بدەتہ پاش یی کو دبته ئەگہرا نہقہبویلکرن دوعایین وی، ودوعا وەکی ئەم دزانیین مہزنتین عیبادەتہ بو خودی دئیتہ پیشکشکرن.

د دەسپیکا گوتنا خو دا پیغمبەر -سلاف لی بن- پاک وپیروزی خودی ژ ہەر عیب وکیماسیہکا ہبت بو مہ بہرچاف دکەت، دەمی دبیتژت: ﴿ إِنَّ اللّٰهَ طَيِّبٌ ﴾ وپہیفا (طیب) ل قیری ب راما نا پاک وپیروزی دئیت، وچونکی خودی یی پاکہ ئەو بەس وی تشتی قہبویل دکەت یی پاک بت: ﴿ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا ﴾ وہەر چەندہ ل قیری پتر ہزر بو ہندی دچت کو مەخسەد ب تشتی دئیتہ قہبویلکرن ویی نہئیتہ قہبویلکرن، دانا خیرانہ، یەعنی: ئەو مالی تو ب خیر ددەی حەتا ژ تہ بیتہ قہبویلکرن دقیت یی پاقر و حلال بت، بەلی دبت مەعنا ہیشتا بہرفہرہتر ژی بیتہ وەرگرتن، یەعنی: ہەر کار وگوتنہکا مروّف بکەت حەتا بیتہ قہبویلکرن ویو خودانی ب خیر بیتہ نفیسین، دقیت یی پاک بت، وپاک یی ئەوہ ئەو یی حلال بت، و ل دویف شریعەتی بت.. و دەمی پیغمبەر -سلاف لی بن- دبیتژت: خودی قہبویل ناکەت، دو مەعنا ژی دئینہ وەرگرتن: قہبویل ناکەت، یەعنی: ئەو کار ژ بنی یی بہطالہ، ہەر وەکی خودانی نہکری، یان ئەو خیرا وی کاری ب تمامی بو خودانی نائیتہدان، چونکی ہندەک کیماسی تیدا ہەنہ. و ژ بہر کو تشتی پاک نہبت خودی قہبویل ناکەت، وی فەرمان ل پیغمبەرین خو ب تاییہتی، وخودان باوہران ب گشتی کریہ کو ئەو ژ رزقی حلال بخون، وحەتا رزقی وان یی حلال بت، دقیت ئەو کاری ئەو دکەن ژ یی ئەو رزق پیقہ دئیت، یی حلال بت؛ چونکی خوارنا پاریی حلال دبته ئەگہرا ہندی عیبادەتی مروّقی ژ بیتہ قہبویلکرن، وبہری ہەمیان دوعا.

وپیغهمبهر -سلاڤ لی بن- د قی گوتنا خو دا نیشاره تی دده ته هندک
شهرتین دبه نه گهر کو دو عایین مرؤقی ژ بهر قه بویل ببن، ژ وان شهرتان:

1- پاکی وه کی گوتی: ﴿ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا ﴾ وپاکی د دو عایین دا نه وه
نیخلاص تیدا ههبت، یه عنی: ژ خودی بت و بو خودی بت، ویا دویر بت
ژ هه می په نگین ریمه تی و مه دحه و مه خسه دین خراب.

2- سه فر، چونکی د سه فری دا، ب تایه تی نه گهر درپژ بوو، مرؤف
دی نه خوشیا خه ربیبی و زه حمه تی بینت، وهنگی دلی وی دی نازک بت، و نه
ب نه فسه کا شکه سستی دی دو عایین کهت، لهو پیغهمبهری -سلاڤ لی بن-
به حسنی زه لامی کر سه فری درپژ دکهت. یه عنی: نیک ژ نه گهرین
قه بویل کرنا دو عایین ل نک وی پهیدا دین، پاشی چ؟

3- پاشی گوت: ﴿ أَشْعَثَ، أَغْبَرَ ﴾ یه عنی: پرچا سه ری وی یا قزاقره،
وجلک و سه روبه ری وی یی توزه ویه، و نه فسه نیشاره ته بو گوهورینا هه یته
و سه روبه ری وهک نیشان بو خوشکاندنی، و مرؤف ده می دو عایین دکهت نه گهر
نیشانین خوشکاندنی بو خودی ل سهر خو ناسکه را بکهت، وه کی گریی یان
نه پویته پیکرنا ب که شخه ییا جلکی و سه روبه ری پتر یا بهرعه قله کو دو عایا
وی بیته وهرگرتن، و هه ژ بهر قی چهندی بوویه ده می پیغهمبهر -سلاڤ لی
بن- ده ردکه فته نقیژا بارانی کراسی خو قازی دکر، و ب خوشکاندن فه
ده ردکه فته.

4- د دویف دا پیغهمبهری -سلاڤ لی بن- گوت: ﴿ يَمُدُّ يَدَيْهِ إِلَى السَّمَاءِ ﴾
ده ستین خو بهر ب عه سماني فه بلند دکهت، و نه فسه ژی نیک ژ ئادایین
دو عایینه، د حه دیسه کی دا یا (ئه حمه د و نه بوو داوود و ترمذی) فه دگو هیزن،
پیغهمبهر -سلاڤ لی بن- دبیرت: ﴿ إِنَّ رَبَّكُمْ تَبَارَكَ وَتَعَالَى حَيٌّ كَرِيمٌ، يَسْتَحْيِي
مَنْ عَبَدَهُ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ إِلَيْهِ، أَنْ يَرُدَّهُمَا صِفْرًا ﴾ هندی خودایین هه ویه یی شهرمین
و مه رده، شهرم ژ عه بدی خو دکهت ده می نه و ده ستین خو ب نک وی فه بلند

دکته، ئەو وان قالا بزقربنت.. هزر بکه مرۆقهکی گهلهکی مهرد بت،
 و د سهر مهدينيا خوړا يئ شهرمين ژى بت، تو دهستى خوړل بهر فهگرى،
 و ب خوړشکاندن فه تشتهکى ژى بخوازی، تو بيژى ئەو دهستى ته خالى
 بزقربنت؟

پا هوبن بو خودى چ دببژن؟

5- وپيغه مبهه -سلاڤ لى بن- ژ کيس دهڤى وى زهلامى فه دگوهيژت،
 و دبببژت: ئەو دبببژت: ﴿يَا رَبَّ يَا رَبَّ﴾ يه عنى: زنده ئيلحاحى د دعوايى
 دکته، دبببژت و دبببژته فه، نه دوه ستييت ونه بى هيڤى دبت، ئەفه ژى ئيک
 ژ ئەگه رين قه بويلکرنا دعوايينه، لهو پيغه مبهه رى -سلاڤ لى بن- ده مى
 دعوايهک کريا، وى دو سى جارن ئەو دوباره دکر..

ئەفه ئەو ئەگه رن يين دوعا ژ بهر دئينه قه بويلکرن، وى زهلامى يئ
 پيغه مبهه رى به حسى وى کرى، ئەو هه مى ل نک خو يئ پهيدا کربوون، بهلى
 تشتهکى دى يئ گهلهکى گرنگ وى ژ بيرکريه و ل نک وى نينه: ﴿وَمَطْعَمُهُ
 حَرَامٌ، وَمَشْرَبُهُ حَرَامٌ، وَمَلْبَسُهُ حَرَامٌ، وَعُذْيُ بِالْحَرَامِ﴾ کو خوړن و فه خوړن و جلکى
 وى يئ حلال بت.. سهعدى کورى ئەبوو وه ققاصى داخواز ژ پيغه مبهه رى کر
 کو ئەو دعوايى بو وى ژ خودى بکهت؛ دا ئەو دعوايى وى قه بويل بکهت،
 پيغه مبهه رى -سلاڤ لى بن- گوته: ﴿أَطْبِطْ مَطْعَمَكَ تَكُنْ مُسْتَجَابَ الدَّعْوَةِ﴾
 خوړنا خو حلال بکه، دعوايى ته دى قه بويل بن، وهکى طه بهراني ژى
 فه دگوهيژت.

و ئەو کهسى خه مى ژ حلاليا پاربي خو نه خوت، و فه خوړن و جلکى خو
 ژى، يئ هه ژى نابت خودى دعوايا وى قه بويل بکهت، لهو پشتى پيغه مبهه رى
 -سلاڤ لى بن- به حسى وى زهلامى کرى يئ ب وى رهنگى ژيگوتى دوعا
 کربن، بهلى خوړن و فه خوړن و جلکى وى يئ حه رام، ب عه جيبي فه پسيار
 کر: ئەرى چاوا دعوايا وى دى قه بويل بت؟!

مفایین هه دیسی:

- 1- ئەف هه دیسه گرنگیا پاقریی د قه بویلکنا کار وگۆتنان دا بۆ مه بهرچاڤ دکهت.
- 2- ههر وهسا بهری مه ددهته گرنگیا خوارن وڤه خوارن وجلکی هه لال، وکو نهو ژ نه گهرین قه بویلکنا دو عایینه.
- 3- وحه دیس هندهک نه گهرین دی ژی یین قه بویلکنا دو عایین بۆ مه ئاشکهرا دکهت.

حه دیسا یازدی

عَنْ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ، سبط رسول الله - صلى الله عليه وسلم -
وريجانته - رضي الله عنهما - قَالَ : حَفِظْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ - صلى الله
عليه وسلم - : ﴿ دَعُ مَا يَرِيْبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيْبُكَ ﴾ .

رواه النسائي والترمذی، وقال: حسن صحيح

ژ حهسه نی کورپی عهلی، نهقیبی پیغه مبهری - سلاف لی بن - ورحانا وی
- خودی ژئی رازی بت - دبیتزت: من ژ پیغه مبهری خودی - سلاف لی بن - ئەف
گۆتنه ژ بهرکریه: ئەو تشتی تو یی ژئی ب گومان بی بهیله، ههر وی تشتی
یی تو یی ژئی ب گومان نه بی.

نه سائی و ترمذی فه دگوهیژن.

ئەف حه دیسه ئیشاره تی دده ته ئیک ژ بناخه یین دینی مه، ئەو ژئی خو
دویرکنا ژ وی تشتیه یی مروژ ژئی ب گومان بت، ههتا خو ژئی پشت
راست بکهت، وئەفه ئەوه یا دبیتزتی: (تهقوا) یان (وهرع)، ئەوا پیغه مبهری
- سلاف لی بن - پتر جارا د خوتبیتن خو دا وهصیهت پی ل موسلمانان دکر.

حهسه نی کورپی عهلیی کورپی ئەبوو طالبی، کورپی فاطمایا کچا
پیغه مبهری - سلاف لی بن -، ئەوی دبیتزتی: رحانا پیغه مبهری؛ ژ بهر کو بینا
پیغه مبهری - سلاف لی بن - ب وی دهات، وگاڤا ددیت گهلهک کهیف خوژ
دبوو، دئیتنه هژمارتن ژ وان سهحابیین ب عه مری فه دپچوبک؛ چونکی
دهمی پیغه مبهری - سلاف لی بن - قهستا خودایی خو کری، ژبی حهسه نی
نیزیکی دهه سالان بوو، حهسه ن دبیتزت: تشتی من ژ پیغه مبهری - سلاف لی
بن - ژ بهرکری، یه عنی: مایه ل بیرا من ژ گۆتنین وی، ئەف گۆتنه یه، وی

گوټ: ټو تشتی ته ب شک بیخت وتو یی ژئی ب گومان بی، بهیله، وههړه وی تشتی بکه یی تو ژئی ب گومان نه بی.. وتمامیا هه دیسی وهکی ل نک (ترمذی) هاتی، ټه ټه یه: ﴿فَإِنَّ الصَّدَقَ طُمَأْنِينَةً، وَإِنَّ الْكَذِبَ رِيَّةٌ﴾ یه عنی: هندی راستیه دلرحه تیه، وهندی دره وه شکه بو دلی، و ژ ټی دټیته زانین کو مروټ دټیت وان کاران نه کهت یین شک تیدا هه بت، دا یی پاراستی بت ژ هرامی ټه ټه ژ لایه کی ټه، و ژ لایه کی دی ټه دا ټو ژ ټه مانئ خه لکی ژی پاراستی بمینت. هه وهسا ټه ټه ئیشاره ته که ژی کو مروټ ل دلی خو بزټر ټه گه هات وټو د تشته کی دا که ټه گومانئ.

وټه گه ټه ل دیروکا پیشیین ټی ئوممه تی بزټرین، ژ جیلئ صه حایبان ودویکه فتیین وان یین چاک، دئ بینین وان گه لکه خو ژ وان تشتان ددا پاش یین ټو تیدا دکه فتنه گومانئ، هه تا گه لکه جاران وان خو ژ هه لالی ددا پاش ژ ترسین هندي دا کو ټو بکه ټه د هرامی دا..

بو نمونه: جاره کی عه بده کی ټه بو به کری هاته نک، تشته ک ټی بو، هنده ک ژئی دا ټه بو به کری، ئینا ټه بو به کری ټو کره د ده ټی خو دا، وپشتی داعویرای وی گوټه ټه بو به کری: تو دزانی ټو یی چ بو ته ژئی خواری؟ گوټی: یی چ بو؟ وی گوټ: د جاهلیه تی دا من خیتزانکی بو مروټه کی کربو، و من چو ژ خیتزانکی نه دزانی، من ټو خاپاند، ژ نوی من ټو دیت وی ټه مال هه دا من.. ئینا ټه بو به کری تبلا خو بره گه رویا خو ودلی خو پاکر..

ویه زیدئ کورئ زه ربعی گاټا بابئ وی مری پینج سه د هزار ژ میراتی وی گه هشتنی، وی ټو وه نه گرتن، چونکی بابئ وی بو بو والی بو هنده ک مه زنان، ټو دترسیا مالی بابئ وی یی هه لال نه بت! ونمونه ټه گه ټه ل دویټ بچین، گه لکه کن.

و مەسەلەك ل فێرئ هەیه دقیت ئەم بېرا خۆ لئ بېنینه قە، ئەو ژى ئەقەیه: ئەف رەنگئ وەرەعئ یئ ژ هەژى وان كەسانە یئ ب تەقوا بن، و حالئ وان د گەل (ئستقامئ) یئ دورست بت، نە وەكى وان یئ خۆ ژ حەرامئ و گونەهئ مەزن نەدەنە پاش، و خۆ ب قئ رەنگئ وەرەعئ نیشا خەلكئ بدەن، یەعنى: واجباتئ شەرعئ ب جە نەئینن، و خۆ ژ شوبوھاتان بدەنە پاش.. ئەف رەنگئ ھۆسا یئ مرۆقان، وەرەعا وان جەئ گومانئییە، وزوئ ب زوئ دقیت مرۆف باوەر ژ وان نەكەت، ژ بەر قئ چەندئ دەمئ ھندەك عیراقیان پسیارا خوینا پیشیئ ژ عەبدللاھئ كوړئ عەبباسئ كرى كائئ یا حەلالە یان نە؟ وى بەرسقا وان نەدا وگۆت: حوسەین یئ كوشتئ، و پسیارا خوینا پیشیئ ژ من دكەن!!

و جارەكئ زەلامەكى پسیار ژ بشرئ حافی كر، گۆتئ: ئەگەر زەلامەكى دەیکا وى بئژتئ: ژنا خۆ بەردە، گوھئ خۆ بدەتئ یان نە؟ وى گۆت: ئەگەر وى دەمئ تشتان دا گوھداریا دەیکا خۆ كرىت، بلا د قئ تشتئ ژى دا گوھداریا وئ بكەت، ژ خۆ ئەگەر ب قئ تشتئ ب تنئ گوھئ خۆ بدەتە دەیکا خۆ پاشئ رابئ وئ بقوتت، بلا وە نەكەت!

و ئەقە بېرا مە ل وان زەلامان دئینتە قە ئەوین د چو تشتان دا گوھداریا شریعەتئ ناکەن، و دو ژنان دئینن دئینن: مانئ شریعەتئ یئ دورست كرى لەوا.. ھەر وەكى وان شریعەت ھەمئ یئ ب كارئینا ھەما ئەف مەسەلە ب تنئ مابوو!!

مفایئن ھەدیسی:

ئەف ھەدیسه ھندئ دگەھینت كو پئتقیە مرۆقئ خودان باوەر یئ خودان وەرەع و تەقوا بت، خۆ ژ وان کاران بدەتە پاش یئ گومانئ بو وى چئ دكەن، و قەستا وان کاران بكەت یئ گومان تئدا نەبت.

هەدیسە دوازدی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿ مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَغْنِيهِ ﴾.

رواه الترمذي

ژ ئەبوو ھورەیرە -خودئ ژئ رازی بت- دئیتە ڤه گواستن، دبیژت: پیغەمبەری -سلاف لی بن- گوت: ژ باشیا موسلمانەتیا مروقیه ئەو وی تشتی بهیلت یئ مایئ وی تی نهچت.

ترمذی ڤه دگوهیزت

ئەف هەدیسە ئیک ژ بناخەیین تۆره وئادابین جفاکی یین مروقی موسلمان بهرچاڤ دکەت، وئاشکەرا دکەت کو ژ تامایا موسلمانەتیا مروقی ئەو ئەو مایئ خو د وی تشتی نهکەت یئ په یوهندی ب وی ڤه نهبت و مایئ وی تی نهچت، و مایئیکرن ئەوا ئیسلاام مه ژئ دده ته پاش پتر جاران ب پیکا ئەزمانی دبت، و مروقی خودان باوهر ئەگەر ل بیرا خو بینته ڤه کو هەر گۆتنه کا ئەو بیژت ل سەر وی دئیتە هژمارتن، و پرۆژەک دئ ئیت حسیبا وئ دئ د گەل وی ئیتە کرن، ئەو ل ئەزمانی خو دئ یئ هشیار بت، و وئ گۆتنی نابیژت یا مایئ وی تی نهچت.. و دبت هندهک کەس هەبن هزر بکەن خودئ وئ ئاخفتنی ل وان ناگرت یا ئەو دبیژن، و صەحابیئ پیغەمبەری موعادئ کورئ جەبەلی ب خو ژئ ئیک ژ وان بوو، دەمی ب عەجیبی ڤه پسار ژ پیغەمبەری -سلاف لی بن- کری: ئەی پیغەمبەری خودئ ما سەرا

وان ئاخفتين ئەم دېيژين دئ ل مه ئيتەگرتن؟ پيغەمبەرى -سلاف لئ بن-
 گوتئ: ئەرى ما ئەگەر ژ بەر گوتنا ئەزمانى نەبت تشتەك هەيە مرۆقى سەر
 وسەر بەھاييتە د ئاگرى دا؟!!

ئىمامى نەوھوى دېيژت: ((پيتقىە مرۆف ئەزمانى خو ژ وئ ئاخفتنى
 بگرت يا مەصلەت تيدا نەبت، وھەر جارەكا ئاخفتن ونەئاختن وەكى ئىك
 بت، يا سوننەت ئەوھ مرۆف نەئاختت، چونكى دبت ئاخفتنا حەلال سەرى
 بكيشتە كارەكى حەرام يان مەكرووھ وئەقە گەلەك جارن چئ دبت..)).

وتشتئ بەرچاڧ ويئ خەلك ھەمى دزانت ئەوھ: ئاخفتنا تازە وسەرخو،
 وبئ دەنگى، ھيبەتئ ددەتە خودانى، وئاختنا زىدە وپرپيژى ومايتيكرن
 كەسبىنا مرۆقى بئ بەھ وسفك دكەت، وھەيبەتا وى د چاڧين خەلكى دا
 دئىنتە خواريئ.

و ژ قئى ھەديسىئ دئيتە زانين كو باشى وتاماميا ئيسلاما مرۆقى وى
 ژ مايتيكرنى ددەتە پاش، وھەر جارەكا ئيسلاما وى تمام بوو خودئ خيرا
 كاري وى ب زىدەيى دئ دەتئ، وەكى د ھەديسەكى دا يا بوخارى وموسلمى
 قەگوھاستى ھاتى: ﴿ إِذَا أَحْسَنَ أَحَدُكُمْ إِسْلَامَهُ، فَكُلُّ حَسَنَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ لَهُ بِعَشْرِ
 أَمْثَالِهَا إِلَى سَبْعِ مِائَةٍ ضَعْفٍ، وَكُلُّ سَيِّئَةٍ يَعْمَلُهَا تُكْتَبُ لَهُ بِمِثْلِهَا ﴾ يەئنى: ئەگەر ئىك
 ژ ھەوھ ئيسلاما خو باشكر، ھەر باشيەكا ئەو بكەت دئ بو وى ب دەھان
 ئيتە نفيسين ھەتا دگەھتە ھەفت سەدان، وھەر خرابيەكا ئەو بكەت دئ بو
 وى ب وەكى وئ ئيتە نفيسين. و ژ لايەكى دى قە باشيا موسلمانەتيا
 مرۆقى ھندئ ژئ دخوازت ئەو خو ژ كاري نەدورست ژى بدەتە پاش، وەكى
 د ھەديسەكى دا يا بوخارى وموسلمى قەگوھاستى ھاتى: ﴿ الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ
 الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ وَيَدِهِ ﴾ موسلمانئ دورست ئەوھ يئ موسلمان ژ دەستئ وى
 وئەزمانئ وى بيئە پاراستن، يەئنى: نە ب ئەزمانئ خو ونە ب دەستئ خو
 مايئ خو د وان نەكەت.

ژ حهسه نئى بهصرى دئيتته فهگوهاستن، دبیژت: ژ نیشانیڼ پشتدانا خودئ
بؤ عهبدى ئهوه ئهوه عهبدى ب وى تشتى فه موژیل بکهت یئ مایئ وى تئ
نهچت.

وعهبدللاهی تهستورى دبیژت: ههچیڼ د وى تشتى دا باخت یئ مایئ
وى تئ نهچت، دئ ژ راستگوئی یئ بار بت. یهعنى: دئ فیری درهوان بت.
ومهعرووفئ کهرخى دبیژت: دهمی ئاخفتنا عهبدى د وى تشتى دا بت
یئ مایئ وى تئ نهچت، مهعنا وئ ئهوه خودئ ئهوه یئ شهرمزارکری.

وتشتئ مروؤقى ژ مایتیکرنئ ددهته پاش باوهریا ب خودئ وشریعهتیه،
لهو پیغه مبهری خودئ -سلاف لئ بن- ئهوه ژ باشیا ئیسلا ما مروؤقى
هژمارت، و ل فیری دقیت بیتته دیارکرن کو دو رهنگین مروؤقان ههنه ژ بهر
نهزانینا وان ب شریعهتی دکهقنه خهله تیئ:

- هندهک کار وگوتننن واجب وسوننهت دهیلن، یا ژ وان فه ئهوه ژ وان
تشتانه یئ مایئ وان تئ نهچت.

- وهندهکین دی ههنه مایئ خو د گهلهک کاران دکهن، چونکی هزر دکهن
ئهوه ژ وان کارانه یئ مایئ وان تئ دچت.

وحهتا ههر ئیک ب دورستی توخوبیئ خو بزانت دقیت خو د شریعهتی دا
زانا بکهت.

مفایین هه دیسی:

1- ئهف هه دیسه هندئ دگههینت کو پیئتیهر ههر ئیک ژ مه دهمی
خو د وان گوتن وکاران دا زهعی نهکته یئ چو مفایئ وى تیدا نهبن،
ومایئ وى تئ نهچت.

2- وحه دیس هندئ دگههینت کو ئیک ژ سالوخه تیئ کهسینیا موسلمانئ
یا تمام ئهوه ئهوه یئ مایتیکه نهبت، چونکی مایتیکرن خودانى بی بها
دکهت.

3- وحه دیس بهری مه دده ته پاقر کرنا نه فسی وبلندرنا وی ژ وان
تشتین وی کیم دکهت، و د چاقین خه لکی دا دشکینت.

4- مایتیکرنا گه لکه جارن د بته نه گه را پهیدا بوونا نه قیانی د نا قبه را
خه لکی دا، و دویر نینه نهو سه ری بکیشته شه ر ولتیکه فتنی زی.

هەدیسە سیزدی

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ - رضي الله عنه -، عن رَسُولِ اللَّهِ - صلى الله عليه وسلم - قال: ﴿ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ ﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ ئەنەسە کورێ مالکی -خودێ ژێ رازی بت- دئیتە قەگواستن، دبیژت: پیتغەمبەری -سلاڤ لێ بن- گۆت: باوەریا ئیک ژ هەوێ تمام نابت هەتا وی ئەو بوو برایی خۆ بقییت یا بوو خۆ دقییت.

بوخاری وموسلم قەدگوهیزن

د هەدیسە بووری دا، پیتغەمبەری -سلاڤ لێ بن- بەحسێ ئیک ژ وان تستان کر یین ئیسلا ما مرۆقی پێ تمام دبت، و د قئ هەدیسێ دا بەحسێ تشتهکی دی دکەت باوەریا مرۆقی پێ تمام دبت، وچونکی ئیسلا ب کار وکریان قە یا گریدایه، و باوەری ب دلی قە، ئەو تشتی ئیسلا پێ تمام دبت، کونەمایتیکرن بوو، ب کار وگۆتنان قە هاته گریدان، و ئەو تشتی باوەری پێ تمام دبت، کو مرۆقی ئەو تشت بوو برایی خۆ بقییت یی بوو خۆ دقییت، ب دلی قە هاته گریدان.

وئەف هەدیسە ئیک ژ وان هەدیسانە یین زانایان گرنگیه کا مەزن دایی؛ چونکی ئەو ئیک ژ وان تۆره یین مەزن بوو مە بەرچاڤ دکەت یین کو پیتقیه ل نک مرۆقی هەبن دەمی ئەو سەرەدەری وتەعامولێ د گەل خەلکی دکەت.

وددهمی پیغهمبهر -سلاف لی بن- دبیترت: ﴿ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ .. ﴾ نیک
 ژ ههوه باوهیی نائینت، مهعنا وی ئه و نینه ئه و دئ کافر بت، وباوهری
 نیکجار ل نک وی نامینت، بهلکی مهخسه د پی ئه وه -وهکی زانا دبیترن- ئه و
 باوهریهکا تمام نائینت، چونکی ئه وی ئه ف سالتوخهته ل نک نهبت ژئ ئه صلی
 باوهریی دئ ل نک ههبت، وئه ف هه دیسه هندئ دگههینت کو نیک ژ چه قین
 باوهیی ئه وه مروقی خیر بو براین خویین موسلمان بقیت، کهیفا وی بیت
 دهمی باشیهک دگههته وان، و ب خه م بکهفت دهمی دبیت نهخوشیهک
 دگههته وان، وئیمامی نهوهوی دبیترت: یا باشتر ئه وه مهعنا (برای د قئ
 هه دیسی دا ب رهنگهکی بهرفرهتر ژ براینیا باوهریی بیتته وهرگرتن، و مروقی
 خیرا بو براینی خویین کافر ژئ بقیت، کو ههز بکهت ئه و بیتته د ئیسلامی
 دا، و بهردهوامیا باوهریی بو براینی خویین موسلمان بقیت، ژ بهر قئ چه ندئ
 دوعایا هیدایهتی بو کافری تشتهکی ب خیره.

ویغهمبهر ب خو -سلاف لی بن- بهری هه ره کهسهکی دی ژ وان بوو بین
 خیر بو براین خو دقیا کانئ چاوا وی ئه و بو خو دقیا، ئیمامی موسلم
 فه دگوهیتت کو جارهکی ئه بوو ذهری داخواز ژ پیغهمبهری -سلاف لی بن- کر
 کو ئه و وی بکهته مهزنی جههکی، ئینا پیغهمبهری -سلاف لی بن- گوئی:
 ئه ز دبیم تو مروقهکی لاوازی، ومن ئه و تشت بو ته دقیت یی من بو خو
 دقیت، مهزنی دو مروقان نهکهی، ونه بیه وهکیل ل سه ر مالی ئیتیمهکی.

وصهحابین پیغهمبهری ژئ -سلاف لی بن- ب قئ رهنگی بوون،
 عهبدللاهئ کورئ عه بیاسی د گوتهکا خو دا دبیترت: ئه ز ئایهتهکا قورئانی
 دخوینم وئه ز ههز دکه م خه لک هه می وی تشتی بزائن یی ئه ز ژئ دزانم.

وهه جارهکا مروقی ئه و خیر بو براین خو قیا یا وی بو خو دقیت،
 مهعنا وی ئه وه دلئ وی د دهر هه قا وان دا یی صافیه، وچو کهر ب ونه ئیانا
 وان ل نک وی نینه، وئه و هه سویدی ب وان نابهت، وئه و کهسی هوسا بت
 دئ باوهریا وی یا تمام بت.

مفایین هه‌دیسى:

- 1- ژ ڤى هه‌دیسى دئیتته زانین کو ئیک ژ سالۆخه‌تین که‌سینیا مرۆڤى خودان باوهر ئه‌وه ئه‌و یى (ئهنانى) نه‌بت، و ژ وان نه‌بت یین هه‌ز دکهن هه‌می تشت بۆ وى ب تنى بن، و خپهر نه‌گه‌هته که‌سه‌کى دى ژ بلى وى.
- 2- چى نابت مرۆڤى خودان باوهر که‌سه‌کى هه‌سوید بت، و که‌رب و نه‌ڤيانا خه‌لکى د دلئ وى دا بت.
- 3- وئەف هه‌دیسه هندى دگه‌هینت کو باوهرى کیم وزیده دبت، و دبت مرۆڤ کاره‌کى بکه‌ت باوهربا وى پى کیم ببت، و کاره‌کى دى بکه‌ت باوهربا وى پى زیده بت.
- 4- ب کارئینانا ڤى یا د هه‌دیسى دا هاتى، کو مرۆڤى خپهر بۆ خه‌لکى هه‌میی بڤیت، و هه‌ز بکه‌ت ئه‌و بگه‌هته وان یا دگه‌هته وى، دبتته ئه‌گه‌را به‌لاقبوونا ڤيان و هه‌ژیکرنى د ناڤه‌را کورپن جڤاکى دا.

حه دیسا چاردی

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ -رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ-، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-: ﴿لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ رَسُولَ اللَّهِ إِلَّا بِأَخْدَى ثَلَاثٍ: النَّيْبِ الزَّانِي، وَالنَّفْسِ بِالنَّفْسِ، وَالتَّارِكِ لِدِينِهِ الْمَفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ﴾.

رواه البخاري ومسلم

عبداللاهي کورئ مهسعوودی -خودئ ژئ رازی بت- ژ پیغهمبهری -سلاٹ لی بن- قه دگوهیئت، دبیتژت: پیغهمبهری -سلاٹ لی بن- گوت: خوینا مروثه کی موسلمان یئ شاهده بدهت کو ژ خودئ پیغهمتر چو خودایتن هق نین وکو نهز پیغهمبهری خودیمه حلال نابت، ب ئیک ژ سی ریکان نهبت: نهوی ب ژن بت و زنايي بکته، ونهفس ب نهفسي، ونهوی دینی خو بهیلت وخو ژ جماعه تي قه دهر کته.

بوخاری وموسلم قه دگوهییزن

زانایی ناقدار (ئبن حجهري ههيشه می) ل دور مه رته بهیا قئ حه دیسی دئاخفت ودبیتژت: وی مه رته بهیه کا گرنگ ههیه؛ چونکی نهو ب خه طه رترین تشتی قه یا گریدایه کو خوینا مروثانه، وکانئ چ ژئ حه لاله و چ حه رامه، ونهو ئاشکه را دکته کو نهصل و بناخه د خوینئ دا نهوه حه رامه نهو بیتته ریتن، وعه قل ژئ بو قئ چه ندئ دچت؛ چونکی نهو ل سهر هندئ یئ هاتیه دورستکرن، نهو حه ز دکته وینه یئ مروثی یئ ب جوانترین رهنگ هاتیه ئافراندن، بمینت.

یہ معنی: ئەف حەدیساً بۆری ب پەنگەکی ئاشکەرا بۆ مە دەتە دیارکرن، کو پیتنا خوینا مەرفۆقی موسلمان کارەکی حەرامە، و پاراستنا رحی ئیک ژ وان کارانە یین ئیسلامی ل سەر مە فەرکری، و ئەگەر ئەم بەری خۆ بەدینە ئایەتین قورئانا پیروز، هەر وەسا گۆتین پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- دئ بینین کو خودی و پیغەمبەری وی گەفین دژوار ل وی کەسی کرینە یی ژ قەستا و بی حەق خوینا مەرفۆقەکی پیت، و ئەو گەف ب گەلەک پەنگان بەرچاڤ دبت، ژ وان:

1- ئەو کەسی مەرفۆقەکی بکوژت، تاوانا وی هند یا مەزنە هەر وەکی وی خەلکی عەردی هەمی کوشتین، خودی دپیت: ﴿مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا﴾ (المائدة: 32).

2- ژ بەر تاوانا وی یا مەزن خودی د ئایەتەکی دا گەفی ب چوونا جەهنەمی، و مانا تیدا، و غەزەبا خودی ولەعەتا وی، و غەزەبا مەزن، ل وی دکەت دەمی دپیت: ﴿وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا﴾ (النساء: 93).

3- پیغەمبەر -سلاڤ لی بن- د گۆتەکا خۆ دا یا بوخاری و موسلم ژئ قەدگۆهیزن ئاشکەرا دکەت کو کوشتنا وی نەفسی یا خودی کوشتنا وی حەرام کری ئیک ژ حەفت گۆنەهانە یین خودانی دپەنە هیلاکی، ژ بەر مەزنیان.

4- و د گۆتەکا خۆ یا دی دا یا ترمذی ژئ قەدگۆهیزت دپیت: خرابوونا دنیا یی ل بەر خودی سڤکتره ژ کوشتنا زەلامەکی موسلمان.

بەلی ئەف پاراستنا خوینی هنگی رادبت و نامینت دەمی خودان ئیک ژ وان کاران دکەت یین خوین پی حەلال دبت، و مسۆگەر ئەو کار هند دەمەزن و کرینتەتا ئەف کاری مەزن -کو کوشتنە- پی حەلال دبت، و د قی حەدیساً خۆ دا پیغەمبەر -سلاڤ لی بن- بۆ مە بەحسی سی ژ وان کاران دکەت یین (عصمەتا خوینی) رادکەت، و خودانی موسستەحقی کوشتنی دکەت، و بەری ئەم

به حسې څان ههر سې حالتان بکهین، پیتنیه ناشکرا بکهین کو ب جهئینانا
 حوکمی د څان حالتان دا، کارې دهسته‌لایې ب تنبیه، وپو خه‌لکی نینه نهو
 ژ نک خو ب کارې جهئینانا (حدودین شهرعی) رابین.. و نهو ههر سې
 حالت نه‌فنه:

1- ﴿الَّذِي الرّٰزِي﴾ به‌عنی: نهو کهسې ب کرنا فاحشې رابیت، و نه‌گهر
 زه‌لام بت یې ب ژن بت، و نه‌گهر ژن بت یا شوپکری بت، زانایین ئیسلامی
 ههمی ل وئ باوهرینه کو عقوبو با څان رهنکه کهسان، پشتی تاوان ل سهر
 ئیسبات دبت (ره‌جمه) و د ربوایه‌تین دورست دا هاتیه کو پیغه‌مبه‌ری (ماعز
 وغامدیه) ههر دو ره‌جماندینه.

وههر چه‌نده ره‌جم عقوبه‌یه‌کا دژواره ژی، به‌لی ده‌می مرؤف هزرا خو
 د تاوانا زنا یې دا دکهت، و ده‌می نهو د ناف جفاکه‌کی دا به‌لاف دبت، و وان
 خرابیې جفاکی وساخه‌می یې نهو د گهل خو دئینت، بو مرؤفی ناشکرا
 دبت کو هنده‌ک تاوان هه‌نه کوشتن ل بهر سڅک دبت.

2- ﴿وَالنَّفْسِ بِالنَّفْسِ﴾ به‌عنی: نهوئ مرؤفه‌کی ژ قه‌ستا وبی حه‌ق
 بکوژت، جزایې وی ژی نه‌وه نهو بیته کوشتن، نه‌گهر هات و مرؤقین کوشتی
 کوژه‌کی عه‌فی نه‌کهن، خودی د نایه‌ته‌کی دا دبیزت: ﴿وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنْ
 النَّفْسِ بِالنَّفْسِ﴾ (المائدة: 45).

3- ﴿وَالتَّارِكُ لِدِينِهِ الْمُفَارِقُ لِلْجَمَاعَةِ﴾ به‌عنی: نهو کهسې دینې خو به‌پیلت
 و ل کوفری بزقیرت، و خو ژ جماعه‌تی قه‌ده‌ر کهت.

و ژ بلی څان ههر سې کاران، هنده‌ک کارین دی ژی هه‌نه خودانی
 موسته‌حه‌قی کوشتنی دکه‌ن، د هنده‌ک نایه‌ت و حه‌دیسین دی دا هاتینه،
 وه‌کی: ب کارئینانا سپره‌به‌ندی، یان کهسه‌ک بیت عه‌ردی مرؤقی ژی
 بستینت، یان مال و نامویسا وی بخوازت و ته‌عدایې ل حه‌قی وی بکه‌ت، یان
 به‌لاکړنا فساد و خرابکاری د عه‌ردی دا، یان نهوئ ریزا موسلمانان

ژیکه کهت، یان کارئ قهومی لووطی بکهت، یان ئیک ژ ئه رکائین
ئیسلامی عاطل بکهت وهکی: نقیژئی وحه جئ وزه کاتی.. هتد.

مفایین هه دیسی:

1- هه دیس هندئ دگه هینت کو خوینا مروقی موسلمان یا پاراستیه،
ونابت بی حهق ئه و بیته ریتن.

2- هه دیس هندئ دگه هینت کو هندهک تاوان هه نه خودانی هیژای
کوشتنی دکهن، ژ بهر کارتیکرنا وان یا خراب ل سه ر جفاکی، وهکی: کرنا
فاحشی ئه و (ئهنسایین خه لکی) پی تیکه ل دبن، وئیشین جفاکی وصحی
یین ب ترس پی به لاث دبن.

3- وحه دیس هندئ دگه هینت کو نه فس یا ب بهایه، ونابت بو که سی
نه فسه کی بی حهق و ژ ته عدایی بکوژت، وئهوئ ب قئ تاوانی رابیت جزایی
وی ئه وه ئه و ژئ بیته کوشتن.

4- وحه دیس گرنگیا پاراستنا کوما موسلمانان بو مه ئاشکه را دکهت
ژ تاوانا وان که سان یین گومانئ بو خه لکی د دینی وان دا چی دکهن،
وئیکرئزیا وان تیک ددهن ودئبخنه ژیر ترسا پارچه بوونی.

هه‌دیسا پارزئی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -، قَالَ: قَالَ: رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ صَيفَهُ ﴾.

رواه مسلم

ئەبوو ھورەیرە -خودئ زئی رازی بت- ژ پیغەمبەری -سلاف لی بن- فەدگۆهیتز، دبیژت: پیغەمبەری -سلاف لی بن- گۆت: ھەچیئ باوەری ب خودئ وروژا قیامەتی ھەبت بلا گۆتتا خیری بیژت یان خو بی دەنگ بکەت، ھەچیئ باوەری ب خودئ وروژا قیامەتی ھەبت بلا قەدرئ جیرانی خو بگرت، ھەچیئ باوەری ب خودئ وروژا قیامەتی ھەبت بلا قەدرئ میتانی خو بگرت.

موسلم فەدگۆهیتز

ئەف ھەدیسا پیروژ بەری مە ددەتە سێ ئەخلاقین باش بین کو تیکەلیا مە د گەل خەلکی تازە دکەن، ودبته ئەگەرا بە لاقبوونا قیان و حەژبکرنی د ناقبەرا خەلکی دا، وئەو ھەر سێ ئەخلاق زئی ئەقەنە:

1- گرتنا ئەزمانی:

پیغەمبەر -سلاف لی بن- دبیژت: ﴿ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ أَوْ لِيَصْمُتْ ﴾ ئیمامی شافعی -خودئ زئی رازی بت- دبیژت: مەعنا قی

حهديسي ئهوه ئهگه مرۆقهكي قيا باخفت، بلا هزرا خو بکهت، ئهگه وي ديت چو زيان ل سهر وي نينه بلا باخفت، وئهگه بو وي ئاشکهرا بوو کو زيانهک د گوتنا وي دا ههيه، يان شک بو چيپوو کو بهلکي زيانهک ههبت بلا خو بي دهنگ بکهت.

مهعنا: پيغه مبهه -سلاف لي بن- د قئ گوتنا خو دا فهرماني ل مه دکهت، کو ئهم ئيک ژ دووان هلبژيرين: يان گوتنا خيري بيژين، يان ژي نهئاخقين، وئهقه هندی دگههينت کو مرۆف بشيته ئەزمانی خو، ووی بهس بو وان گوتنان ب کاربونت يين مفا تيدا هه.

2- قه درگرتنا جیرانی:

ويپه مبههري -سلاف لي بن- گوت: ﴿ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ جَارَهُ ﴾ و قه درگرتنا جیرانی هندی دخوازت مرۆف وي تشتي نهکته يي نهخوشي پي بگههته جیرانی، وئهگه ئهم بهري خو بدهينه ئايهتین قورئانی وحهديسين پيغه مبههري -سلاف لي بن- دي بينين وان گهلهک شیرهت ب مهزکرتنا بهايي جیرانی ل مه کرينه، بوخاری ژ عائيشايي قه دگوهيژت، دبيژت: پيغه مبههري -سلاف لي بن- گوت: جبريلي هند شیرهت ب جیرانی ل من کر هتا من هزرکری کو ئهو دي بته ميراتگري وي. و د ههديسه کا دی دا يا بوخاری ژ ئه بوو شوره يحي قه دگوهيژت هاتيه پيغه مبههري -سلاف لي بن- سي جارن سویند خوار وگوت: ئهو کهس باوه ریی نائينت. . صهحايان گوت: کی ئه پيغه مبههري خودی؟ گوت: ئهوي جیرانی وي ژ خرابيین وي ئەميين نهبت.

3- قه درگرتنا ميثانی:

﴿ وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَلْيُكْرِمْ صَيفَهُ ﴾ وئهقه ژي هندی دگههينت کو قه درگرتنا ميثانی ژ باوه ریا خودانيه، وئیک ژ وان عيباده تانه يين مرۆف خو پي نيزيکی خودی دکهت، و د ههديسه کی دا يا موسلم ژ پيغه مبههري

-سلاڤ لى بن- ڦه دگوهيٽ هاتيه كو ميٿاندارى سى رۆژن، ويا زبده تر خپره كه نهو د گهل وى دكهت.

وييغهمبهر -سلاڤ لى بن- ده مى ديټرت: هه چيى باوه رى ب خودى ورؤژا قيامه تى هه بت بلا هو بكهت. . مهنا وئ نهو نينه يى قان كاران نه كهت باوه رى نابت، بهلكى نهو رهنكه كى ته شجيعييه بو مروقى كو وان كاران بكهت، وهكى مروقهك بيټته كورى خو: نه گهر تو كورى منى فلان تشى بكه. . دا نهو وه بكهت.

و ژ لايه كى دى ڦه هديس هندى دگه هينت كو ئه ڦ ههر سى كارين باش ژ پشكين باوه ريپنه، وباوه رى نه بهس ب وان كاران ڦه يا گرديايه يين د ناقبه را مروقى وخودى دا ههين، بهلكى نهو ب وان كاران ژى ڦه يا گرديايه يين د ناقبه را مروقى وخهلكى ژى دا ههين، وپيتقيه نهو ب ڦى فرهه يى د باوه رى بگه هين.

مفايين هه ديسى:

1- ئيسلام وان نه خلاقان ژ مه دخوازت يين كو ڦياني د ناقبه را خهلكى دا به لاف دكهن، ورپزين وان پتر موكم دكهن.

2- و ژ ڦى هه ديسى گرنگيا په ڦى وخه طه ربا وئ بو مه ئاشكه را دبت، ودبت په ڦه كا ب تنى بيته نه گه را هندى خودى ژ مروقى عيجز بيت، ودلى خهلكى ژى ژ مروقى بمينت.

3- و هه ديس هندى دگه هينت كو خودان باوه رى دورست نهوه يى قه درى جيرانى خو بگرت، ههر وهسا قه درى ميٿانى خو ژى، و نه ڦه ژ وان نه خلاقين باشه يين ئيسلامى به رى مه داين.

حه دیسا شازدی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -، أَنَّ رَجُلًا قَالَ لِلنَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - :
أَوْصِنِي، قَالَ: ﴿ لَا تَغْضَبْ ﴾، فَرَدَّدَ مَرَارًا، قَالَ: ﴿ لَا تَغْضَبْ ﴾.

رواه البخاري

ئەبوو ھورەیرە -خودئ ژئ رازی بت- دبیتژت: زەلامەکی گۆتە پیتغەمبەری
-سلاڤ لی بن-: شیرەتەکی ل من بکە، وی گۆتی: کەربین خۆ قەنەکە، ووی
چەند جارەکان گۆتتا خۆ دوبارە کر، وپیتغەمبەری -سلاڤ لی بن- ھەر گۆتی:
کەربین خۆ قەنەکە.

بوخاری فەدگۆھیتژت

ئەف ھەدیسە ئیک ژ ھەدیسین مەزنە، یین کو بەری مە ددەتە ئیک
ژ وان ئەخلاقان یین خیرا دنیا یین وئاخرەتی ب دەست مرۆقی قە دئینن،
چونکی ئەو فەرمانی ل مە دکەت کو ئەم خۆ ژ وان ئەگەران بدەینە پاش یین
کەری ل نک مە پەیدا دکەن، ومە ل ھندی ناگەھدار دکەت کو خیر ھەمی
ئەو مرۆڤ کەربین خۆ قەنەکەت.

د قئ ھەدیسە دا ھەقالی پیتغەمبەری یی نیزیک ئەبوو ھورەیرە -خودئ
ژئ رازی بت- بو مە ئاشکەرا دکەت کو مرۆقەکی (و د ھندەک ربوایەتان دا
ھاتیە کو ئەو ئەبوو دەرداء بو) داخواز ژ پیتغەمبەری -سلاڤ لی بن- کر کو
ئەو شیرەتەکا کۆمکەر وکورت ل وی بکەت، دا بشیت ژ بەر بکەت وکاری
پی بکەت، ئینا پیتغەمبەری -سلاڤ لی بن- گۆتی: کەربین خۆ قەنەکە. وسی

جاران فی مروقی داخوآا خو دوآاره کر، وهر سی جاران پیغهمبهری -سلاف لی بن- هر نهو شیرت گوتی.. تشتی هندی دگهینت کو خودویرکرن مروقی ژ کهری وئگهرین پهیداکرن وئ سهری هر باشیهکییه.

وکهرب قهبون حالتهکه دکهفته بهرانهر رازیوونی، وهندهک کهسین بسپور کهرب قهبونی ددهنه نیاسین ودبیژن: کهرب قهبون کهلینهکه دلی دا پهیدا دبت خودانی پال ددهت کو تولی ژ وی کهسی بستینت یی نهخوشیهک گهانیدی، وئف حالته گلهک جارن بهری خودانی ددهته هندی کو نهو کارهکی یان گوتنهکا نه دورست بکهت، و بهر ب هر امی قه بچت، ژ بهر هندی پیغهمبهری -سلاف لی بن- شیرت ل فی صهابیی خو کر، و د ریکا وی را ل مه همیان ژی کر کو نهو خو ژ نهگهرین کهری بدینه پاش، وئگهر هات جارهکی کهرین ئیک ژ مه قهبون ژی، نهو بشینه خو وکهربا خو داکهین، دا تووشی خرابیی نهبین.

وهژیه بیژین: دو رهنگین کهرب قهبونی ههنه، ئیک یا باشه، وئیک یا خرابه، ومهخسه د ب کهرب قهبونا باش نهوه یا بو خودی بت، دهمی مروف ببینت کارهکی خودی پی نهخوش یی دئیتهکرن، وکس نینه وی مهعه کهت یان خهکی ژئ بدته پاش، و د هدیسین دورست دا هاتیه کو نهو کهسی کهرین وی قهبین دهمی دبینت بی نهمریا خودی یا دئیتهکرن، روظا قیامهتی نهو دی ژ وان بت یین خودی ددهته بهر سیبهرا خو، بهلی د قان دهمان ژی دا بو وی چی نابت نهو تشتهکی بکهت یی خودی فرمان پی نهکری.

ورهنکی دووی یی کهرب قهبونی نهو رهنکه یی نه دورست، کوسهرا تشتین دنیا یی بت، وچارهسه ریا فی رهنکی کهری ب گلهک ریکان دبت، وهکی:

1- دوعاکرن ژ خودی کو نهو مروقی بیاریژت، وبکهته ژ وان یین خو ژ بیر نهکهن نه ل دهمی رازیوونی ونه ل دهمی کهرب قهبونی.

2- مرۆښ خو ژ زکړی خودی دویر نهکته، ههردهم قورئانی بخوبنت،
وئستغفاران بکیشته.

3- بیرا خو ل وان نایهت وحه دیسان بینته شه یین بهری وی ژ کهریی
ددهنه پاش، وخیرهکا مهزن بو وی کهسی دهسنیشان دکهن یی ل دهمی کهرب
قهوونی بشیته خو.

4- گوئنا (ئستعاذی) ب تایهتی ل وان دهمی ههست بکته کو
کهریی وی دی قهبن، وئستعاده ئهوه ئه بیثرت: (أعوذ بالله من الشيطان
الرجيم).

5- حالی خو بگوهرت، نهگهر یی ژ پبان قه بت، پروینت، یان خو درت
بکته، وهکی د حه دیسه کی دا هاتی.

6- مرۆښ خو ژ وان نهگهران بدهته پاش یین کهریی مرۆقی شه دکهن،
وهکی کیم نفسنتی، یان کیم خوارنی، وگلهک وهستیانی.. وهتد.

و د شه ربه تی دا هاتی هه ناشکه راکرن کو گلهک ژ وان ته سه رروف
وکارین ئه مرۆښ دکته یین کهریی وی قه بوین، ل سه ر وی حسیب دبن،
و د دنیا یی وئاخه تی ژی دا ئه و سه را وان دی ئیته جزادان، وهکی وی یی
ل دهمی کهرب قه بوونی مالی کهسه کی بته لیفت، یان ئیکی بکوژت، ئه وی
چو عوزر نابت، وهندهک کارین دی هه نه ل سه ر وی حسیب نابن، وهکی وی
یی دهمی کهربه کا مهزن بو چی دبت وطه لاقین خو بها قیت، ئه قه ل سه ر
گوئنا هندهک فقهرانان.

مفایین هه دیسی:

1- ئه ف حه دیسه قه در وبه ایی صه حابیان بو مه بهرچا ف دکته، وکو
وان هه ردهم پسپارا وان تشتان بو خو ژ پیغه مبه ری دکر یین مفایی وان
وخیرا دین و دنیا یا وان تیدا هه ی.

2- وئەف ھەدیسە ھندى دگھەينت كو ئەگەر تىشتەكى گرنىگ ھەبت،
دقیقەت مەرۆف پتر ژ جارەكى دوبارە بکەت، دا ئەو کەسى گوھ لى دبت مفايى
بو خو ژى ببينت.

3- کەرب قەبوون ئىک ژ وان حالەتین خرابە يىن پىتقىە مەرۆف ژ خو
بدەتە پاش وخو ژى دویر بکەت، ژ بەر وان ئەنجامین نەباش يىن د دويف دا
دئین.

هه ديسا هه ثدي

عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ -رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ-، عَنِ رَسُولِ اللَّهِ -صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-
قَالَ: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ، فَإِذَا قَاتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ، وَإِذَا دَبَحْتُمْ
فَأَحْسِنُوا الدَّبْحَ، وَلِيُجِدَّ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ فَلْيُرِحْ ذَيْبِحَتَهُ﴾.

رواه مسلم

شه ددادئ كورئ نهوسئ -خودئ ژئ رازئ بت- دبئژت: پئغه مبهري
-سلاف لئ بن- گوت: خودئ قهنجئ ل سهر ههر تشتهكئ واجب كربه، قئبجا
ئه گهر ههوه كوشتن كر، وئ ب قهنجئ بكهن، وئه گهر ههوه قهكوشتن كر، وئ
ب قهنجئ بكهن، وئئك ژ ههوه بلا كئرا خو سهقا كهت، وئه كوشتئئ خو
رحهت بكهت.

موسلم قه دگوهئژت

ئهف هه ديسه ژئ وهكئ يئن بهري خو ئئك ژ قاعئده وپئكئئ
ئئسلامئ يئن سهرهكئ بو مه بهرچاڤ دكهت، كو ب كارئئنا قهنجئئيه
د هه مئ تشتان دا، و ژ هه ديسئ ئاشكهرا دبت كو قهنجئ و ب كارئئنا
وئ د هه مئ گوتن وكرئاران دا تشتهكئ واجب ل سهر هه مئ چئكرئان.

و پئغه مبهر -سلاف لئ بن- ده مئ دبئژت: ﴿إِنَّ اللَّهَ كَتَبَ الْإِحْسَانَ عَلَى كُلِّ
شَيْءٍ﴾ خودئ (ئئحسان) ل سهر هه مئ تشتان (نقئسئيه). ژئ دبئته زانئن
كو حوكمئ (ئئحسانئ) ووجوبه، چونكئ د قورئان و هه ديسان دا په يفا
(نقئسئئ) بو كارئ واجب دبئته گوتن، وهكئ د ئايه تهكئ دا هاتئ: ﴿يَتَأْتِيهَا

الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٢﴾
 ووهكى ناشكهره حوكمى رۇژيى ووجووبه.

و د قورئاننى زى دا خودى (ئىحسان) ل سهر مه واجب كرىه، وهكى
 گوتى: ﴿ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾ (البقرة: 195) و د نايه ته كا دى
 دا دىيژت: ﴿ إِنَّ اللَّهَ بِأَمْرٍ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَنِ ﴾ (النحل: 90).

و(ئىحسان) د زمانى عه ره بان دا ژىده رى (أحسن، يحسن) يتيه،
 ومه بهست پى گه هاندنا قه نجى ومفايه بو خه لكى، دىيژن: (فلان أحسن إلى
 فلان) يه عنى: فلانى ئه و تشت گه هانده فلانى يى قه نجى وباشيا وى تيدا
 هه، و (ئىحسانا د كارى دا) ئه وه ده مى مرؤف كاره كى دكهت، وى كارى
 ب رهنگه كى تمام وپيكيهاتى بكهت، ونه هيلت چو كيماسى بكه قنى.

پيغه مبه ر -سلاف لى بن- د قى گوتنا خو دا رادگه هينت، كو خودى
 قه نجى د هه مى تشتان دا نقيسيه، ومه خسه د ب هه مى تشتان ل قيرى ئه و
 گوتن وكربارن يين مرؤفى (موكه للهف) پى رادبت، ده مى مرؤف گوتنه كى
 يان كرىاره كا باش دكهت دقيت ئحسانى تيدا ب كار بينت، يه عنى: ئه وى
 ب تمامى بكهت، وهكى مه گوتى، وده مى ئه و خو ژ گوتن وكرباره كا حه رام
 دده ته پاش، دقيت ئحسانى تيدا بكهت، يه عنى: ب تمامى خو ژى بده ته
 پاش، وده مى رابه رى قه ده را خودى دبت دقيت ئحسانى بكهت، كو صه برى
 ل سهر بكهت، وده مى تيكه لى د گه ل خه لكى دكهت، دقيت ئحسانى د گه ل
 وان ب كار بينت، يه عنى: حه قى وان يى خودى دا يى، ژ سهر خو ركهت، و
 ب دورستى ب واجبى خو راببت.. وهؤسا، پيئقيه ل سهر وى ئه و د هه مى
 گوتن وكرباران دا قه نجى وئىحسانى ب كار بينت.

ويشتى بنه جه كرنا قى قاعيده يى گشتى، پيغه مبه رى -سلاف لى بن-
 دو نمونه ل سهر قه نجى بو مه ئينان، ب دو كارين وه سا يين چو هزرا
 قه نجى تيدا نايته كرن، چونكى ئه و هه ردو كار كلؤقانكا بى رهمى
 ودره قيينه، كو (كوشتن) و (قه كوشتنه).

پیغهمبهری -سلاف لی بن- گوت: ﴿ فَإِذَا قَتَلْتُمْ فَأَحْسِنُوا الْقِتْلَةَ ﴾ ومهخسه د ب کوشتنی ل قیڑی، کوشتنا وی نهفسییه یا خودی کوشتنا وی حلال کری، وهکی وی کهسی بی مروقهکی بی حقه بکوژت، فیجا حوکم ب کوشتنا وی ژی بیتهدان.. دهمی نهو قاتل دئیتته کوشتن، پیغهمهر -سلاف لی بن- دبیژت: قهنجیی د کوشتنا وی دا بکهن!

یهعنی: چ؟

یهعنی: وی ب عهزاب نهکوژن، وپشتی هوین وی دکوژن یاریان بو خو ب کهلهخی وی نهکهن، وی ریکی د کوشتنا وی دا ب کاربینن یا رحا وی زوی پی دهرکهفت، ویی نهو بیته عهزابدان، وهکی سوتنی، یان خندقاندنی، یان ژیفهکرنا نهندامین لهشی وی ب ساخی.. وهتد.

نمونهیی دووی: قهکوشتنا حهیوانهتی ﴿ وَإِذَا ذَبَحْتُمْ فَأَحْسِنُوا الذَّبْحَ، وَلْيُحَدِّدْ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ فَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ ﴾ یهعنی: دهمی ئیک ژ ههوه حهیوانهکی قهکوژت، بلا د کریارا قهکوشتنی دا قهنجیی ب کار بینت، وقهنجیا د قهکوشتنی دا نهوه نهو وان شهرتان ب کار بینت یین شریعت پی هاتی، وهکی:

1- دقیت نهو نامیرهتی نهو ب قهکوشتنی ب کار دئینت یی خوش وسهقاری بت؛ دا حهیوان نهخوشیهکا زیدهتر نهبینت، وهکی پیغهمبهری -سلاف لی بن- گوتی: ﴿ وَلْيُحَدِّدْ أَحَدُكُمْ شَفْرَتَهُ فَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ ﴾.

2- وبلا نهو ل پیش چاقین حهیوانی کیرا خو نههوسیت، ئیمامی طهبهرانی ژ عهبدللاهی کوری عهیباسی قهدگوهیژت، دبیژت: جارهکی پیغهمبهر -سلاف لی بن- د بهر مروقهکی را بوری، وی پهزهک ل عهردی رازاندبوو، وکیرا خو دهوسی؛ دا سهرژیکهت، ئینا پیغهمبهری -سلاف لی بن- گوتی: بچی بهری هنگی ته وه نهدر، ما ته دقیت چند جارن وی قهکوژی؟

3- بلا وان رههین کو دقیت بینه برین، ئەو ب ئیک جار بپرت، نه کو ئیک ئیکه.

4- چئ نابت ئەو تشته کی ژ لهشی حه یوانی بپرت، بهری شه کوشتنی؛ چونکی قئ ته عزبیا وی د قئ چهندی دا ههیه.

و ژ قئ چهندی دئته زانین کو هتا حه یوانی دقیت مرؤف رهحمی پی بهت، د هه دیسه کی دا یا ئیمام ئەحمه د شه دگوهیت، هاتیه: ﴿ وَالشَّاءُ إِنْ رَحِمْتَهَا رَحِمَكَ اللَّهُ ﴾ یه عنی: ئەگه ر تو رهحمی ب بزنی بهی، خودی ژی دی رهحمی ب ته بهت.

مفایین هه دیسی:

1- ئەف هه دیسه هندی دگه هینت کو قهنجی د هه می گۆتن و کریان دا کاره کی واجبه.

2- هه ر وهسا ئەو هندی دگه هینت کو کوشتنا مرؤقان ب عه زاب، و یاری کرنا ب که له خئ کوشتی کاره کی حه رامه.

3- و هه دیس هندی ژی دگه هینت کو رهحمیرنا ب حه یوانی، خو د ده می شه کوشتنا وی ژی دا کاره کی واجبه، و ئیسلامی بهری مه یی دایی.

هه دیسا هه ژدی

عَنْ أَبِي ذَرٍّ جُنْدَبِ بْنِ جُنَادَةَ، وَأَبِي عَبْدِ الرَّحْمَنِ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا -، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ: ﴿ اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ، وَاتَّبِعِ السَّيِّئَةَ الْحَسَنَةَ تَمَحُّهَا، وَخَالِقِ النَّاسَ بِخُلُقٍ حَسَنٍ ﴾.

رواه الترمذي

ژ نه بوو زهرری و موعاذی کورئ جه به لی - خودی ژئ رازی بت - دئینه فه گوهاستن، دبئژن: پیغه مبهری - سلاف لی بن - گوئ: هه جهه کی تولی بی ته قوایا خودی بکه، و د دویف گونه هی دا خیرئ بکه نهو دی وی ژئ بهت، و ب رهوشته کی باش تیکه لیا خه لکی بکه.

ترمذی فه دگوهیزت

گرنگیا فی هه دیسی ژ هندی دئیت نهو شیره تی ب سی تشتین گرنگ ل مه دکهت:

بی ئیکئ: ته قوایا خودی به، کو بناخه بی هه ره نهجی وباشیه کی به، و نهو شیره ته یا خودی ل مه ویین بهری مه ژئ کری، وه کی د ئایه ته کا پیروژ دا هاتی: ﴿ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنْ اتَّقُوا اللَّهَ ﴾ (النساء: 131) یه عنی: مه شیرهت ل وان یین بهری هه وه کیتاب بو هاتی کری به، وه وه ژئ کو ته قوایا خودی بکه ن. و پیغه مبهری ژئ - سلاف لی بن - هه جار ل ده سپیکا خوتبیین خو بیرا سه حابیبین خو ل ته قوایی دئینا فه، و شیرهت پی ل وان دکر.

یئ دووی: مرؤف وی تشتی بکهت یئ گونه پی دئینه ژیرن، کو کرنا
باشیپیه پستی ههر گونه هه کی.

یئ سیی: کو ئەم ره وشت وئەخلاقه کی باش ل نک خو پەیدا بکهین،
وتیکه لیا مه د گهل خه لکی یا تازه بت.

وتهقوا، کو شیره تا پیغمبهی -سلاف لی بن- یا ئیکتییه، مهعنا وئ
د زمانی دا په رژانه، یه عنی: مرؤف په رده یه کی بیخته د ناقبه را خو ووی
تشتی دا یئ ئەو ژئ دترست، ووی پی نهخوش بت، وتهقوا د زاراقی شهرعی
دا ئەوه: عهبد په رژانه کی بیخته ناقبه را خو ووی تشتی یئ ئەو ژئ دترست
ژ غه زه ب وعه زابا خودایی خو، کو وی کاری بکهت یئ خودی فهران ب کرنا
وی لی کری، وخو ژ وی کاری ژئ بده ته پاش یئ خودی ئەو ژئ دایه پاش.
و ژ ئەفا بوری دئیته زانین کو کرنا کارین واجب، وخودویر کرنا ژ کارین
حرام ژ تهقوایییه، وتامایا تهقوایی ب هندیییه مرؤف کارین سوننهت ژئ
بکهت، وخو ژ کارین مه کرووه بده ته پاش.

وتهقوایی گه لک به ره مه مین باش پیته دئین، ژ وان: تهقوا فیانا خودی
ب دهست خودانی فه دئینت ﴿فَاِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ (آل عمران: 76)، ئەو
کەس ب تهقوا بت خودی کاری وی ب ساناهی دئخت ﴿وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ
مِنْ اَمْرِهِ يُسْرًا﴾ (الطلاق: 76)، وئەوی ب تهقوا بت ل ناخره تی ژئ جهی
وی به حه شته ﴿تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا﴾ (مریم: 63).
وده می پیغمبهی -سلاف لی بن- دبیرت: ههچی جهی تولی بی تهقوایا
خودی بکه، مه خسه د پتر پی ئەوه ده می تو یئ ب تنی بی وکەس ته نه بینت
ژئ، تو بیرا خو ل هندئ بینه فه کو خودی یئ ته دبینت، وئەو یئ نیزیکی
تهیه، ودئ حسیی د گهل ته کهت، وکەس ژ وی مرؤفی بی عه قلتلر نینه یئ
کاری خو یئ چاک نیشا خه لکی ددهت، وئەو چو مفایی وچو زبانی
ناگه هینه وی، وکاری خو یئ خراب نیشا خودی ددهت، وئەوه یئ کو دی
حسیبه کا هویر د گهل وی کهت.

ئەبوو دەرداء دبیژت: ئیک ژ ھوہ بلا خو ژ ھندئ پاریژت کو دلین خودان باوهران لەعنهتان ل وی بکن بیی ئەو پی بحهسییت، گاڤا دمینته ب تنی بی ئەمریا خودئ بکەت، قیجا خودئ نهڤبانا وی بهاڤیته دلین خودان باوهران.

وئیمامی شافعی -خودئ ژئ رازی- بت دبیژت: سی تشت ھنه گەلەک دکیمن: مەردینی دەمی مرۆقی کیم ھەبت، وتەقوا دەمی مرۆف یی ب تنی بت، وگوتنا ھەقیی ل نک وی یی مرۆف ژئ بترست ویی ژئ ب ھیقی بت. وچونکی مرۆف یی (مەعصوم) نینە، ودبت ھندەک جارن سست بیت، وەر ب گونەھی قە بچت، پیغەمبەری -سلاف لی بن- بەری وی دا ئیک ژ وان کاران یین بنە ئەگەرا ژبیرنا گونەھان، وگوت: ئەگەر جارەکی تە گونەھەک کر، ئیکسەر د دویش دا خیرەکی بکە؛ دا ئەو وی گونەھی ژئ بہت.. و خودایی مەزن ژئ د نایەتەکی دا ئاشکەرا دکەت کو خیر گونەھان ژئ دبن، وەکی گوتی: ﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ الْسَيِّئَاتِ﴾ (ھود: 114)، ودقیت ژ بیر نەکەین کو (تەوبە) ب خو ژئ ئیک ژ مەزنتەین خیرانە، لەو ھندەک زانا دبیژن: مەخسەد ب خیری ل قیری تۆبە ب رەنگەکی تاییەت، چونکی تۆبە باشترین کارە گونەھی ژئ دبت. وھندەک زانا -وەکی عەطائی- دبیژن: کارین باش ب تنی گونەھین بچوبک ژئ دبن، بەلی گونەھین مەزن ھەوجەیی ب تۆبەکا تاییەت ھەبە.

و د شیرەتا خو یا سیی دا پیغەمبەر -سلاف لی بن- بەری مە دەتە ئەخلاقئ باش ب تاییەتی دەمی ئەم سەرەدەریی د گەل خەلکی دکەین، وپیغەمبەر -سلاف لی بن- د ھندەک ھەدیسین خو یین دی دا رادگەھینت کو مرۆقی ژ ھەمیان پتر باوەرەکا تمام ھە، ئەو یی ئەخلاقەکی باشتر ل نک ھەبت، ھەر وەسا ئاشکەرا دکەت کو تشتی ژ ھەمیان پتر خودانی دبتەتە بەھشتی تەقوا وئەخلاقئ باشە.

و ژ ئیمام ئەحمەدی دئیتە ڤه‌گوه‌استن کو ئەخلاقئ باش ئەوه: دەمی مرۆڤ تیکه‌لیی د گهل خه‌لکی دکه‌ت که‌ربین خو ڤه‌نه‌که‌ت، وکینا وان نه‌که‌ته دلئ خو. یه‌عنی: ب دله‌کئ صافی، و‌رویه‌کئ ڤه‌کری، سه‌ره‌ده‌ریی د گهل وان بکه‌ت، هاریکاریا وان د باشیی دا بکه‌ت، ونه‌خوشیی نه‌گه‌هینته وان.

وتشتئ به‌رچاڤ د حه‌دیسی دا ئەوه پیغه‌مبه‌ر -سلاف لی بن- دەمی به‌حسی ئەخلاقئ باش دکه‌ت دبیرت: ﴿ وَخَالِقِ النَّاسِ بِخُلُقٍ حَسَنٍ ﴾ ووه‌کی هوبن دبینن ئەو دبیرت: ﴿ النَّاسِ ﴾ ونا‌بیرت: ﴿ الْمُؤْمِنِينَ ﴾ یان ﴿ الْمُسْلِمِينَ ﴾ تشتئ هندئ دگه‌هینت کو پیتڤیه مرۆڤ خودان ئەخلاقه‌کئ باش بت د گهل هه‌می مرۆڤان.

و‌ه‌تا مرۆڤ بته‌ خودان ئەخلاقه‌کئ باش دڤیت چاڤ ل پیغه‌مبه‌ری بکه‌ت د ئەخلاقئ وی دا؛ چونکی ئەخلاقئ وی مه‌زنترین و‌باشترین ئەخلاق بو، وه‌کی خودئ دبیرتئ: ﴿ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴾ (القلم: 4)، هه‌ر وه‌سا دڤیت ئەو هه‌ڤالینیا وان مرۆڤان ژئ بکه‌ت یین ئەخلاقه‌کئ باش هه‌ی؛ چونکی هه‌ڤال چاڤ ل هه‌ڤالی دکه‌ت.

مفایین هه‌دیسی:

پیغه‌مبه‌ر -سلاف لی بن- د ڤئ حه‌دیسی دا شیره‌تئ ب سی تستان ل مه‌ دکه‌ت:

1- کو ئەم ته‌ڤوایا خودئ بکه‌ین، ل هه‌می جهان، چ خه‌لک مه‌ ببینن یان نه.

2- کو ئەم د دویش هه‌ر گونه‌هه‌کئ دا تۆبه‌ بکه‌ین، و‌قه‌ستا کارین چاک بکه‌ین.

3- کو ئەخلاقئ مه‌ د گهل خه‌لکی هه‌میئ ئەخلاقه‌کئ باش بت.

هه ديسا نۆزدی

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُ -، قَالَ: كُنْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللهِ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَوْمًا فَقَالَ: ﴿ يَا غُلَامُ، إِنِّي أُعَلِّمُكَ كَلِمَاتٍ: أَحْفَظِ اللهُ يَحْفَظْكَ، أَحْفَظِ اللهُ تَجِدْهُ مُجَاهَكَ، إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللهُ، وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ، وَاعْلَمْ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَى أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللهُ لَكَ، وَلَوْ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَضُرُّوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللهُ عَلَيْكَ، رُفِعَتِ الْأَقْلَامُ وَجَفَّتِ الصُّحُفُ ﴾. رواه الترمذي، وقال: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

وفي رواية غير الترمذي: ﴿ أَحْفَظِ اللهُ تَجِدْهُ أَمَامَكَ، تَعَرَّفْ إِلَيْهِ فِي الرَّحَاءِ، يَعْرِفَكَ فِي الشَّدَّةِ، وَاعْلَمْ أَنَّ مَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبِكَ، وَأَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُحِطِّتَكَ، وَاعْلَمْ أَنَّ النَّصْرَ مَعَ الصَّبْرِ، وَأَنَّ الْفَرْجَ مَعَ الْكَرْبِ، وَأَنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ﴾.

ژ عبدالله لاهی کوری عه بیاسی - خودی ژئی رازی بت - دئیته فه گوهاستن، دبیتژت: رۆژه کئی ئەز ل پشت پیغه مبهری - سلاف لی بن - بووم، وی گۆت: خۆرتۆ! ئەز دئی هندەک گۆتنان نیشا ته دەم، تو خودی بیاریزه ئەو ژئی دئی ته پاریزت، خودی بیاریزه دئی وی ل بهرا خو بینی، ئەگەر ته پسپارهک ههبت پسپارا خو ژ خودی بکه، وئەگەر ته داخوازا هاریکاریی کر وی ژ خودی بخوازه، وتو بزانه ئەگەر ئوممهت کۆم بیت دا ب تشته کی مفایی بگههینته ته ئەو ب تشته کی مفایی ناگههینته ته ب وی تشتی نهبت یی خودی بو ته نفیسی، وئەگەر ئەو کۆم بیت دا زیانه کئی بگههینته ته ئەو نهشیت زبانی ب تشته کی بگههینته ته ب وی تشتی نهبت یی خودی ل سهر ته نفیسی،

قەلەم ھاتنە پاكرن وكاغەز ھشك بوون. ترمذى قەدگوهيژت، ودبيژت: ھەديسەكا دورستە، و د ربوايەتەكا دى دا نە ل نك ترمذى ھاتىيە: خودى بپاريزە دى وى ل بەرا خو بينى، ل بەرفرەھيبي خودى بنياسە ل تەنگاڧيبي ئەو دى تە نياست، وتو بزانه كو ئەو تشتى نەگەھشتيە تە نەدبوو بگەھتە تە، وئەوي گەھشتيە تە نەدبوو نەگەھتە تە، وتو بزانه كو سەرکەفتن د گەل بيئفرەھيبيە، وفرەھى د گەل تەنگاڧيبيە، و د گەل نەخوشبي خوشى ھەيە.

ئەقە ئېك ژ وان ھەديسيەن مەزنە بين پېپيكتين سەرھكى بين دىنى، وشيرەتئين مەزن د ناڧ خو دا ھل دگرت، وئەگەر مرؤڧ ھزارا خو تيدا بکەت دى بينت ھژمارەکا دەرسين گرنگ تيدا ھەنە، ژ وان:

خودى بپاريزە، ئەو دى تە پاريزت:

وپاراستنا مرؤڧى بو خودى ب ھندى دبت كو مرؤڧ دىنى وى بپاريزت، ئەمە ونەھيپين وى ب جھ بينت، وپى ل توخوبيين وى نەدانە، ئەو كەسى قى چەندى بکەت، خودى دى وى پاريزت، وھكى د ئايەتەكى دا خودايى مەزن دىيژت: ﴿يَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِن تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ﴾ (محمد: 7) گەلى خودان باوهران، ئەگەر ھوبن خودى ب سەريپيخن، ئەو ژى دى ھەوہ ب سەريپيخت، ودى پيپين ھەوہ موکم كەت.

خودى بپاريزە، ئەو دى د گەل تە بت:

وئەو كەسى دىنى خودى بپاريزت، وپى ل توخوبيين وى نەدانە، خودى قەنجيەكا دى ژى د گەل وى دكەت، ئەو ژى ئەقەيە: خودى ھەر دەم دى د گەل وى بت، وئەوي خودى د گەل وى بت، تەوڧيق وسەرکەفتن وپاراستن دى بارا وى بت، وئەوي خودى د گەل وى بت چو جارن خەم وخەريبي وبي خودانى بارا وى نابت. ھەر وەسا ئەو كەسى شعور بکەت كو خودى ھەردەم بي د گەل وى شەرما وى ژ خودى دى وى ژ ھندى دەتە پاش كو ئەو بي ئەمريا خودى بکەت.

دوعا وپسپار ژ خودی ب تنییه:

وئغه ئیک ژ بنگههین سهرهکییه د عهقیدا ئیسلامی دا، دوعا کاکلکا عیباده تییه، وعیبادهت بو خودی ب تنی دئیته کرن، وههر پیغهمبه ره کی هاتی بهری ههر تشته کی داخواز ژ ملله تی خو کر به ئه و عیباده تی خودی ب تنی بکن، خودایی مه زن د نایه ته کی دا دبیرت: ﴿ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ يَدْعُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ وَهُمْ عَنِ دُعَائِهِمْ غَفِلُونَ ﴾ (الأحقاف: 5) کهس ژ وی سهرداچووی وریه رزه تر نینه یی ژ بلی خودی دوعایی ژ ئیکی دی بکهت، ئه و ئیکی قهت وقهت د بهرسقا وی نه ئیت هتا روژا قیامه تی، وئو ژ گازی وی یی غافل ویی ئاگه ه.. ئه قه د وان تشتان دا یین مروث نه شین بکن، وخواستنا وان تشتان ژ مروثان یین ئه و دشین بکن، گه لهک زانا ل وی باوهرینه کو ئه و ژ ی یا مه کرووه، و ژ هندهک صهحابیان هاتیه قه گوهاستن کو وان به یعه دابوو پیغهمبه ری -سلاف لی بن- کو ئه و خواستنا چو تشتان ژ کهسی نه کن، له و ئیک ژ وان ده می شفکا وی، یان هه فساری ده وارا وی دکهت، وی داخواز ژ کهسی نه دکر بیت وی بده ته قی!

وخواستنا هاریکاری ژی:

ژ خودی ب تنی دئیته کرن، و تشته کی ئاشکه رایه کو ئه م د هه می نفیژین خو دا، د سووره تا (الفاتحة) دا دبیرین: ﴿ اِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴾ (الفاتحة: 5) وئغه ئعترافه که ژ مه کو ئه م عیباده تی خودی ب تنی دکهین، و داخوازا هاریکاری ژ وی ب تنی دکهین.

باوهریا ب قه ده را خودی:

و د قی گوئنا خو دا پیغهمبه ر سلاف لی بن به ری مه دده ته باوهری ئینانا ب قه ده را خودی ژی، ده می مه ل هندی هشیار دکهت کو ئه گه ر خه لک هه می یین نه شین وی تشتی بگوهورن یی قه له می قودره تی پی هاتیه گیران،

وپیئتیه مروقی باوهریه کا باوهری ههبت کو ههر تشته کی بیته سهری یی خوش بت یان یی نه خوش بت، علمی خودی پی هه بوویه بهری چی بت، وقده را وی ژ یی گه پایه بهری بت، به لی دقیت که سهک ب پهنگه کی سلبی د قده ری نه گهت، ودهستان بهر نه دت، وههر واقعه کی ههبت پی رازی بت ب هیجه تا هند یی کو مانی قده را خودی ب فی تشتی ههیه، فیجا هه ما دقیت نه وی رازی بت.. نه! ده می صه حابیه کی گوتیه پیغه مبهری -سلاف لی بن-: ما دم کاری نه دکهین بهری هنگی هاتیه نقیسین، ما کار بوچییه؟ وی گوت: نه.. کاری بکهن، چونکی بهری ههر نیکی دی بو وی کاری نیته دان یی نه بو هاتیه چیکن.

نه گهر ته بقیته خودی د ههوارا ته بیت:

و ژ وان دهرس و حکمه تین مهزن یین ژ فی حه دیسی دئینه وهرگرتن، نه فهیه: نه گهر ته بقیته خودی د تهنگا فی دا د ههوارا ته بیت، و نه ته ژ نه خوشی پی رزگار بکهت، ل بهر فرهی وی بنیاسه، ده می تو یی ساخلم، یی دهوله مهند، د بهر فرهی و تهناهی دا دژی، هیز وشیان ته هه، تو خو ژ وی بی منهت نه که، ههوجهییا خو بو وی ناشکرا بکه، و د نه مر یی وی دا به، وی بنیاسه، دا ل وی ده می تو ههوجهی وی دی، نه ته ژ بیر نه کهت، و د ههوارا ته بیت.

نه بوو هورهیره دبیت: پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوت: ﴿مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَسْتَجِيبَ اللَّهُ لَهُ عِنْدَ الشَّدَائِدِ وَالْكَرْبِ، فَلْيُكْثِرِ الدُّعَاءَ فِي الرَّخَاءِ﴾ یه عنی: هه چی پی خوش بت ل ده می تهنگا فی خودی د بهر سقا وی بیت، بلا ل بهر فرهی گه لهک دو عایان بکهت. وهکی ترمذی ژی قه دگو هیزت.

د گهل نه خوشی خوشیه:

ده می تهنگا فی ونه خوشی ب سهر مروقی دا دئین، دقیت نه و قهت بی هیقی نه بت، و سه برا خو ژ دهست نه دت، د دنیا یی دا مروفت د هه می

حاله تان را دېورت، ودبت گهلهک رهنگین نهخوشی ب سهر وی دا بین،
 قیجا دهمی نهخوشیهک دگههتی، یان تهنگاقیهک ب سهر دا دئیت، دقیت
 وی باوهری ههبت کو ژ بهر حکمهتهکی خودی ئەف چهنده یا ئینایه ریکا وی،
 لهو دقیت ئەو سهبرئ بکیشته، وحهدا خودی بکته، و ل بیرا خو بینت،
 کو پشتی ههر نهخوشیهکی خوشیهک ههیه، وپیغه مبهه -سلافا لی بن-
 ناشکهرا دکته کو نهخوشی ههر یا بهردهوام نابت، ههر دهمهک دی ئیت ئەو
 نامینت، قیجا ئەگهر ته بقیت دهست قالا ژ وی نهخوشی دهرنهکەفی،
 سهبرئ بکیشه، وبو خو ب خیر حسیب بکه، وههوارین خو بگههینه خودی
 کو ئەو وی نهخوشی ژ سهر ته لابهدهت، وکاری بو راکرنا وی نهخوشی بکه
 ئەگهر ئەو چهنده د شیانان ته دا بت.

مفایین هه دیسی:

هژمارهکا دهرسین گرنگ ژ قی حه دیسی دئینه وهرگرتن، وهکی:

1- دقیت ههر ژ بچویکاتی ئەم عه قیده و بیره و باوهرین دورست نیشا
 زارۆکان بدهین، ووان فیتری وی تشتی بکهین یی ئەو مفایی بو خو ژئ بینن
 د ژیانان خو دا.

2- سهیدا دقیت هه می ده مان ئستغلال بکته و تشتی ب مفا بو
 شاگره دیی خو بیژت، ئەفه هندهک شیرته بوون پیغه مبهه ری -سلافا لی بن-
 ل زارۆکهکی کرین ده می ئەو دسویار و ژ جههکی دچوونه جههکی دی.

3- ئەگهر ئەم ژ زارۆکینی بچویکی تی بگههینین کو مفا وزیان، خوشی
 ونه خوشی د دهستی خودی ب تنی دانه، ودقیت مرۆف ههوارین خو بهس
 بگههینته وی، و ژ وی ب تنی یی ب هیقی بت، ده می ئەو مهزن دبت، ئەو
 دی بته مرۆفهکی زبرهک، یی ژ خودی ب تنی دترست.

4- پاراستنا دینى خودى، و ب جهئینانا شریعتى وی، باشتین ریکه
 کو خودى مروقى ب سه ریخت، وسه رفه رازیى بینته ریکا وی ل دنیایی
 وئاخره تی.

هه دیسا بیستی

عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الْبَدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ
 وَسَلَّمَ -: ﴿ إِنَّ مِمَّا أَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلَامِ النَّبِيِّ الْأُولَى: إِذَا لَمْ تَسْتَحْيِ فَاصْنَعْ مَا
 شِئْتَ ﴾.

رواه البخاري

ژ نهوو مهسعوودى بهدرى، عوقبه یى کورپى عه مرئى نه نصارى -خودى ژئى
 رازى بت- دئیتته فه گوهاستن، دبیترت: پیغه مبهرى -سلاف لى بن- گوت:
 تشتى مروف گه هشتینى ژ گوتنا پیغه مبهرى نیا ئیکى: نه گهر تو شهرم نه کهى
 هه چیا ته دقتت بکه.

بوخارى فه دگوهیترت

شهرم چه فه که ژ چه قین باوهریى -وه کی د هه دیسین دورست دا هاتى-،
 و ژ بلى خیرى وباشیى تشته کی دى ب شهرمى فه نائیت، وئیک ژ وان
 سالوخه تان یین پیغه مبهرى مه -سلاف لى بن- پی دهاته نیاسین -وه کی
 سه حابیین وی دبیترن- شهرم بوو، وشهرمه مروقى ژ گه لهک خرابى
 وکیماسیان دده ته پاش، وگرنگیا شهرمى ژ فئى چه ندئ دئیت.. وئه فه یه نه گهر
 د پشت هندى را کو پیغه مبهر هه مى شیره تی ب شهرمى ل ئوممه تین خو
 بکهن، هه تا وی دهره جى کو نهف ئاخفتنه مروف ژ وان وهر بگرن، وهک

میراته کی پیروژ و د ناقبهرا خو دا فهگیرن، جیلهک ل دویف جیلهکی، حهتا وه لی بیت نهو بته نهو گوتن یا ل سهر ههمی نه زمانان دگه پیت، حهتا نهو گه هشتیه نوممه تا دویمه هیی ژی کو نوممه تا ئیسلامییه.

و د قی گوتنا خو دا پیغمبر -سلاف لی بن- بو مه ناشکهرا دکهت کو شهرمه خودانی خو ژ کارین کیم و بیخیر دپارزت، لهو گوت: نه گهر مرؤف نهو بت یی په رده یی شهرمی لادای، ههر تشته کی ههبت نهو دی کت، بیی هزاره کی بو ئیکی بکهت، نه وه کی وی کهسی یی ژ خودی یان به نیان شهرم دکهت، ده می نهو کاره کی بکهت، بهری هنگی دی هزارا خو تیدا کت، نه گهر نهو کار یی ب شهرم بت، نهو دی خو ژئی ده ته پاش ووی ناکهت.

ودو رهنگی شهرمی هه نه: شهرمهک نهوه یا ب رهنگی فطری خودی دایه مرؤقی، و نهغه ل نک ههمی مرؤقان هه یه، و ب تنی خیر پیته دئیت، ورهنگه کی (موکته سه ب) هه یه، و نهغه نهوه یا مرؤف ب ده ست خو دئخت، و نهغه یه یا دبه پشکهک ژ باوه ریی، و مرؤف پی خودان خیر دبت، چونکی نهو مرؤقی ژ کارین خراب دده ته پاش.

ورهنگه کی شهرمی هه یه یی درست نینه، چونکی نهو وه کی ئیشییه، یان هه ما ئیش ب خو یه، وه کی کو مرؤقه کی شهرمه کا زیده ی حه ددی ل نک ههبت، کو وی ژ هندی بده ته پاش نهو ب حقی خودی رابیت، یان واجبی خو د دهر حه قا مرؤقان دا ب جه بینت، یان پسپارا دینی خو نه کت، یان ته خسیریی د ژینا خو دا بکهت.. نهف شهرمه یا باش نینه، چونکی نهو لاوازی وسستییه.

مفایین هه دیسی:

1- شهرم چه که ژ چه قین باوه ریی، لهو پیته یه نهو ل نک مرؤقی خودان باوهر ههبت.

- 2- شهرمی خیر و باشی پیته دئیت، وهچی باوه ریا وی پتر بت شهرما وی دئ یا مهزنتر بت.
- 3- ئەو شهرما دپته ئاستهنگ د ناڤهرا مرۆڤی و ب جهئینانا واجباتین وی یین شهرعی شهرمهکا باش نینه، ونه یا دورسته.
- 4- پیتهیه ههر ئیک ژ مه ژ لایی خوڤه شهرمی د ناڤ خه لکی دا به لاف بکهت، و بهری خه لکی بدهته شهرمینی.
- 5- ژ مفایین شهرمی ئەوه ئەو مرۆڤی ژ کارین بیخییر ددهته پاش.
- 6- یی شهرم ل نک نهبت، دئ یی روی قائیم بت، و ئەوی روی قائیم بت دئ شانازیی ب گونههی کهت، و کهسی هۆسا بت خودی گونههی بو وی ژئ نابهت.

هه دیسا بیست وئیکی

عَنْ سُفْيَانَ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الثَّقَفِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ قُلْ لِي فِي الْإِسْلَامِ قَوْلًا لَا أَسْأَلُ عَنْهُ أَحَدًا غَيْرَكَ، قَالَ: ﴿ قُلْ آمَنْتُ بِاللَّهِ ثُمَّ اسْتَيْمُّمُ ﴾.

رواه مسلم

ژ سوفیان بن کوری عبداللهی تهقهفی - خودی ژنی رازی بت - دئیته فهگواستن، دبیرت: من گۆته پیغه مبهری خودی - سلاف لی بن -: گۆتنه کی د ئیسلامی دا بیژه من، ژ بلی ته ئەز پسپارا وی ژ کهسی دی نه کهم، وی گۆت: بیژه من باوهری ب خودی ئینا، پاشی خو راست بکه.

موسلم فه دگوهیزت

ئهفه ئیک ژ وان هه دیسین مهزنه یین پیغه مبهری - سلاف لی بن - پیپک وقاعیده یین دینی تیدا کۆمکرین، و ژ پسپارا صحابی ناشکهرا دبت کو بهرسقا پیغه مبهری - سلاف لی بن - گه له ک دئ یا گرنگ بت: ئهی پیغه مبهری خودی، گۆتنه کا و هسا بو من بیژه، پشتی ته ئەز ههوجهی کهسی دی نه بم فی پسپاری ژنی بکه! قیجا هوبن هزر دکهن بهرسق دئ یا چاوا بت؟!

د بهرسقی دا پیغه مبهری - سلاف لی بن - باوهری د گهل ئستیقامی کۆمکر، گۆتی: بلا ته باوهری ب خودی ههبت، و فی باوهریا خو ب دهقی ژنی راگههینه، و بیژه، پاشی د گهل فی ئعترافا ب باوهریی تو خو ل سهر باوهریی راگره، ویی راست به.. وئهف بهرسقه یا وهرگریه ژ گۆتنا خودی: ﴿ إِنَّ

الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾ نَحْنُ أَوْلِيَائُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهَى أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدْعُونَ ﴿٣١﴾ نَزَّلْنَا مِنْ غَمُورٍ رَجِيمٍ ﴿٣٢﴾ (فصلت: 30-32) و ژیمامی عومهر دئیتته فهگوهاستن کو وی ئەف ئایهته ل سهر مینبهری خواند: ﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَمُوا﴾ گۆت: یهعنی وان وهکی رویقی نهکر! مهعنا: ل سهر گۆتنا خو راست مان، ودهست نهدا فهند وفیلان.

قیجا ئستیقامه چیه؟

ئستیقامه ئەوه پستی بهری مرۆفی بو ریگا راست دئیتتهدان، مرۆف وی ریکی بگرت و بهرنهدهت، نه خو ب فی لایی دا خواری بکته نه ب لایی دی دا، و خو راست کرن ل سهر ریگا خودی ئەوه مرۆف بهردهوامیی ل سهر طاعهتی وی یی ئاشکهرا و قهشارتی بکته، و خو ژ وان کاران بدهته پاش یین خودی ئەو ژئی دایه پاش.. و ئەفه ههر ئەو شیرهته یا خودی ب خو ژئی ل پیغه مبهری -سلاف لی بن- و دویکه فتیین وی کری دهمی گۆتی: ﴿فَأَسْتَقِمْ كَمَا أَمَرْتَ وَمَنْ تَابَ مَعَكَ﴾ (هود: 112) ئەی موحه ممهده، تو وهه چیی د گهل ته تویه کریت و هسا خو راست بکهن وهکی فهرمان پی ل ههوه هاتیه کرن.

ومفایین ئستیقامی گهلهکن، هندهک ژ وان ئەون یین د ئایهتا بوژی دا هاتین، دهمی خودایی مهزن گۆتی: ئەوین باوهری ب خودایی خو ئینای وئستیقامه ل سهر باوهریی کری، ل دهمی مرنی ملیاکهت ب سهر وان دا ئینه خواری، و مزگینیی ددهنه وان کو هوبن نه ترسن ژ وی تشتی ل بهرا ههوه ههیی، و ب خهم نه کهفن ل سهر وی تشتی ههوه ل پاش خو هیلای، خودییه خهلیفی ههوه ل سهر عیالی ههوه، و ئەوه یی کو دی بهری ههوه دهته وان بهحه شتین خوش یین ههمی نعمهت تیدا ههین.

ئەفه ل ئاخهرتی، و ل دنیا یی.. خودی دبیرت: ﴿وَأَلْوَأَسْتَقَمُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لِأَسْقَيْنَهُمْ مَاءً غَدَقًا﴾ (الجن: 16) ئەگهر وان ئستیقامه ل سهر ریگا

راست کربا، ئەم بارانەکا ب مفا دا بۆ وان بارینین، ورزقەکی بۆش و بەرفرەه دا دینی. مەعنا: ل دنیا یی و ل ناخرەتی ئستیقامە مفا یی دگەهینتە خودانی خو.

وئەگەر چ پیتیگیا تمام ب ئستیقامی وەکی فرمان پی ل مه هاتیە کرن کارەکی ب ساناھی نینه، و دبت گەلەک یا ب زەحمەت بت مرۆشەک بشیت وئ ب تمامی ب جە- بینت، بەلی خودی ریکەکا دی بۆ مه دانا کو وئ تەخسیری قەگرت، وئ کیماسیی تژی بکەت، ئەو ژ ی ریکا (ئستغفاری) یه، کو مرۆش هەردەم ئعترافی بۆ خودایی خو ب کیماسیا خو بکەت، و داخووا لیبۆرینی ژئ بکەت، خودایی مەزن د ئایەتەکی دا دبیرت: ﴿فَاسْتَقِمْ وَالْاِلَهَ وَاَسْتَغْفِرُوهُ﴾ (فصلت: 6) و هەر وەکی ئەقە ئیشارەتەکە بۆ هندی کو تەخسیریا هەو د ئستیقامی دا هەر دئ هەبت، لەو هوبن ئستغفاری بکیشن و داخووا لیبۆرینی ژ وی بکەن، دا ئەو ل هەو نەگرت.

وئستیقامە بەری هەر تشتەکی ب دلی دبت، چونکی دل مەلکی لەشییه، چی گاڤا دلی مرۆقی ئستیقامە ل سەر نیاسینا خودی و ترسا ژ وی کر، تژی بوو ژ قیانا وی و خو هیتا ب هیثیا وی ب تنی قە، و بەری خو ژ هەر ئیکی دی وەرگیا، هنگی لەش هەمی دئ راست و دورست بت، و پشتی دلی ئەزمان دئیت، چونکی ئەزمان دەرپرینی ژ وی تشتی دکەت یی د دلی دا هەمی، لەو پیغەمبەری -سلاف لی بن- گەلەک جارن شیرەت ب گرنا ئەزمانی ل صەحابیین خو دکر، وئەگەر تە بقیت بزانی کانی ئستیقامە ل نک کەسەکی هەیه یان نه، بەری خو بدە ئەزمانی وی.

مفایین هەدیسی:

1- ژ قی هەدیسی بۆ مه ئاشکەرا دبت کو صەحابیین پیغەمبەری گەلەک دحەربص بوون وی تشتی بزانی یی مفایی وان تیدا هەمی، لەو گەلەک جارن وان داخووا شیرەتان بۆ خو ژ پیغەمبەری -سلاف لی بن- دکر.

2- باوهري ب ئستيقامي دئيته راگرتن، وئهو كهسي باوهريي بينت، بهلي خوّل سهر رانهگرت، ئهو باوهري چو مفايي ناگههينتي، چونكي دبت ل دهمهكي نيزيك ئهو ليثه بيت و بهر ب كوفري قه بچت.

3- ئستيقامه خيرا دنيايي وئاخرهتي ب دهست خوداني قه دئينت.

4- ئستيقامه ب دلي وئزمانی وئندامين دي بين لهشي دبت.

هه ديسا بيبست و دووی

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّ رَجُلًا سَأَلَ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالَ: أَرَأَيْتَ إِذَا صَلَّيْتُ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوبَاتِ، وَصُمْتُ رَمَضَانَ، وَأَحَلَلْتُ الْحَلَالَ، وَحَرَّمْتُ الْحَرَامَ، وَلَمْ أَزِدْ عَلَى ذَلِكَ شَيْئًا، أَدْخُلُ الْجَنَّةَ؟ قَالَ: ﴿نَعَمْ﴾.

رواه مسلم

ژ جابری کوری عهبدللاهی نه نصاری -خودی ژئی رازی بت- دئیته فه گوهاستن، دبیتت: زهلامهکی پسپار ژ پیغه مبهری خودی -سلاف لی بن- کر، وگوتی: نهری نه گهر من نفیژین فهرز کرن، وئهز ره مهزانی یی ب پوژی بووم، و من تشتی حلال حلال کر، و بی حرام حرام کر، و تشته کی زیده تر من نه کر، نهری نهز دی چمه بهحهشتی؟ گوت: بهلی.

موسلم فه دگوهیتت

ئهف هه ديسه ژی بهرسقا پیغه مبهریه -سلاف لی بن- ل سهه پسپاره کا صهحابیه کی وی، ل دور تشته کی گرنه، نهو ژی ریکا بهحهشتیه، ل دور وی کاری یی بهری خودانی خو دده ته بهحهشتی، و د ربوایه ته کا فتی هه ديسی دا یا کو ههه موسلم فه دگوهیتت، هاتیه کو نهو زهلامی پسپار کری نوعمانی کوری قهوقه لی خوزاعی بوو، و دئیته زانین کو نهو ئیک ژ وان صهحابیان بوو یین ل شه ری بهدری ئاماده بووین، و ل شه ری ئو خودی شههید بوو بوو، و ژ هه ژیکرنا وی بو بهحهشتی وی قیا پسپاره کا وهسا ژ پیغه مبهری بکهت

بزانت کانئ چ ری هه یه بهرئ وی بده ته به حه شتی، ووی د قئ پسیارا خو دا
حلال و حرام، و کارئ دلی و بی له شی هه می کومکر، و ناسکه رایه کو ئیسلام
ژ قئ چهن دئ دهرنا که فت.

د پسیارا خو دا قئ صه حابی دو نمونه ژ کارئن فهرز گوتن، کرنا هه
پینج نقیژین فهرز، د شه هک ورژه کان دا، کو ستوینا ئیسلامییه، وئو
پهرده به یئ دکه فته د ناقبه را مرؤقی و کوفری دا، و ئیکه مین کاره رؤژا
قیامه تی حسیی و د گهل مرؤقی دئ ته کرن، و گرتنا رؤژیین هه یفا
ره مه زانی، کو ئو ژئ ئیک ژ پینج ستوینین دینی مه یه، وئو هه ردووه
فهرزن، و ژ بلی وان نقیژ ورژه یین سوننه ت ژئ هه نه، به لی پسیارا قئ
صه حابی ئه فه یه: ئه ری ئه گهر مرؤقه ک هه بت، کارئ فهرز ب تنی بکه ت،
ئه فه چهنده دئ بته ئه گهر ئو بچته به حه شتی؟ وده می پیغه مبه ری -سلاف
لی بن- گوتیی: به لی، مه عنا وئ ئووه دورسته مرؤف کارئ سوننه ت نه که ت،
وهه ر چهنده ئه م دبیژین دورسته ژئ، به لی کرنا سوننه تان خیره کا مه زن
دگه هینته خودانی، وهه ما به سه بیژین: د حه دیسه کا قودسی دا هاتییه: ﴿ولا
یزال عبدي يتقرب إلي بالنوافل حتى أحبه﴾ به عنی: عه بدئ من دئ مینت خو
ب کرنا سوننه تا نیزیکی من که ت، حه تا ئه ز حه ز ژ وی بکه م.. وئو مرؤقی
پشت دده ته کرنا سوننه تان ئو خیره کا مه زن ژ ده ست خو دکه ت.

و پستی ئینانا دو نمونه بیان (یئ نقیژئ ورژه یئ) ل سه ر کرنا کارئ
فهرز، قئ صه حابی دو قاعیده یین گشتی ژئ ئینان، و گوت: ئه گهر من تشتئ
حلال حلال کر، و بی حه رام حه رام کر.. به عنی: ئه گهر من باوه ری پی ئینا،
و تشتئ حلال (نه یئ فهرز) تیرا مرؤقی هه یه باوه ری ب حه لالی و
بینت، ئه گهر خو نه که ت ژئ، به لی تشتئ حه رام دقیت مرؤف باوه ری بینت
کو ئو یئ حه رامه، و خو نیزیکی ژئ نه که ت.

و ژ تشتین ناسکه رایه د شریعه تی ئیسلامئ دا کو حه لال کرن
و حه رام کرن حه قه که ژ حه قین خودئ، و ژ بلی خودئ که سی حه ق نینه

تشته کی حلال بکھت یان حرام بکھت، وهر کهسه کی فی حقی بده ته خو، یان باوهری نهئینت کو نهو حقی خودییه، دی کافر بت.

مفایین هه دیسی:

1- ژ فی حه دیسی ژی وه کی یا بوری ناشکه را دبت کو صه حابیین پیغه مبهری گه لهک دهریص بوون وی تشتی بزانی یی مفایی وان تیدا هه، لهو گه لهک جارانی وان پسیارا تشتی خیرا دینی وان تیدا هه ی بو خو ژ پیغه مبهری -سلاف لی بن- دکر.

2- و هه دیس هندئ دگه هینت کو کرنا کارین واجب، وباوهری ئینان ویپیگیریا ب حه لالی وهرامی ریکا چوونا به حه شتییه.

3- وژی دئیتته زانین کو دورسته بو مروژی کارین فهرز ب تنی ب جه- بینت، وسوننه تان نه کهت، هه چهنده کرنا سوننه تان خیره کا مهزن تیدا هه یه ژی.

حه دیسا بیست و سینی

عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْعَرِيِّ - رضي الله عنه - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ -صلى الله عليه وسلم-: ﴿ الطُّهُورُ شَطْرُ الْإِيمَانِ، وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُ الْمِيزَانَ، وَسُبْحَانَ اللَّهِ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ تَمْلَأُنِ - أَوْ تَمْلَأُ - مَا بَيْنَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ، وَالصَّلَاةُ نُورٌ، وَالصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ، وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ، وَالْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ، كُلُّ النَّاسِ يَغْدُو فَبَائِعٌ نَفْسَهُ فَمُعْتِقُهَا أَوْ مُؤَبِّقُهَا ﴾.

رواه مسلم

ژ بابی مالکی ئەشعەری -خودی ژێ رازی بت- دئیتە قە گوهاستن، دبیژت: پیغەمبەری -سلاف لی بن- گۆت: خۆپاقرژکرن نیقا باوەر بییه، و (الحمد لله) تەرازیی تژی دکەت، و (سبحان الله والحمد لله) د ناڤهرا عەسمانان و عەردی دا تژی دکەن، و نڤیژ پۆناهیە، وانا خیری دەلیله، و صەبر پۆناهیە، و قورئان هیجەتە بو تە یان ل سەر تە، هەمی مرۆف سپیدی دەردکەفن، قیجا هەندەک ژ وان خۆ رزگار دکەن، و هەندەک خۆ تی دبهن.

موسلم قە دگو هیژت

د قی حە دیسی دا پیغەمبەر -سلاف لی بن- بەحسی گەلەک خیری مەزن دکەت، و بەری مە ددەتی، ژ وان خیران:

خۆپاقرژکرن: وەر چەندە د فەمی ئیسلامی دا دەمی بەحسی خۆپاقرژکرنی دئیت، مەخسەد پی پا کرنا بی نڤیژی و بی دەسنڤیژ بییه ب ریکا خۆشویشتن و دەسنڤیژ گرتنی، بە لی خۆپاقرژکرن د پامانا خۆ دا بەرفەرەترە، چونکی خۆ

دويرکنا مروقي ژ هەر پيساتيهکا حسی يان مهعنهويا ههبت رهنگهکی
 خوڤاقرکرنیيه، وزانايين ههديسي ب خيلاف چووينه د شهرحکنا گوتنا
 پيغه مبهري دا -سلاڤ لي بن- ده مي ديترت: خوڤاقرکرن نيڤا باوهرييه،
 هندهک ديترن: مهخسه د باوهريي ل قيرئ نقيزه، ونقيتر بي خوڤاقرکرن
 نابت، يهعني: ههر وهکی خوشويستن ودهسنقيترگرتن نيڤهکا نقيتريه. وهندهک
 ديترن: خهسله تين باوهريي دو پشکن: پشکهک دلي پاقر دکهن، وئهقه گوتن
 وکربارن، وپشکهک لهسی پاقر دکهن، وئهقه خوڤاقرکرن ودهسنقيترگرتنه..
 و ب قي چهندي (طوهوور) دبتنه نيڤا باوهريي.. و خودي چيتر دزانت.

زکري خودي: و ب تاييه تي گوتنا (الحمد لله) و (سبحان الله والحمد
 لله)، يهعني: مروڤ ب ئەزمانی ئعترافي ب قهنجيا خودي ل سهر خو
 بکته، وحهمد اوي بکته، ووي پاک وپاقر بکته ژ ههر کيماسيهکا نهزان
 د دهر هقي وي دا ديترن، وگوتنا قي زکري ب دهقي، د گهل باوهري ئينانا
 ب دلي، تهرازيا خوداني خو تزي خير دکهن، وخيرا وان ئەگهر بيته لهسهکي
 خودان هجم دي وي مهسافا د ناقبهرا عهرد وعهسمانان دا ههي تزي کته،
 ژ قي پارچهيا ههديسي دئيه زانين کو ئەو گوتنين مروڤ د دنيايي دا
 ديترت، چ باشي بن چ خرابي، رۆژا قيامه تي دي د تهرازيا مروقي دا ئينه
 دانان وکيشان، لهو دقيت مروڤ گهلهک ل ئەزمانی خو يي هسيار بت.

کرنا نقيترئ: نقيتر بو خوداني دبتنه رۆناهي، ل دنيايي بو وي دبتنه رۆناهي
 ئەو ريکا هقيي پي دنياست، وپي ب هيدايهت دکهفت، ئەگهر هات ووي
 ئەو ب دورستي کر، و د رمانين وي گههشت، و ل رۆژا قيامه تي زي بو
 وي دبتنه رۆناهي بهري وي ددهته ريکا بههشتي، د دنيايي دا ئەو نهفسا
 خوداني خو پاقر دکته، ووي بهرههف دکته بو چوونا بههشتي ل ناخره تي.

دانا خيران: وئهو دهليلهکي ناشکهرايه ل سهر هندي کو مروقي خيترکه
 شيايه خو ژ بهخيلىا نهفسي بپاريزت، وفهرمانا خودي ب دريترکنا دهستي
 هاريکاري بو ههوجهيان ب پيش فهرمانا نهفسا خو بيخت.. ودانا خيران

باشترین هیجته ودهلیله ل سهر هندئ کو مروقی خیرکهر باوهریه کا دورست ونهفسه کا پاقر ژ چربکی وحهسوبدی ونهقیانئ ههیه.

صهبر ل سهر نهخوشیان: وباش بهرئ خو بدنه گوتنا پیغهمبهری -سلاف لی بن- دهمنی دبیرت: (والصبر ضیاء) بوچی نهگوت: (الصبر نور) وهکی گوتئ: (الصلاة نور)، چ فهرق د ناقبهرا (ضیاء) و(نور) دا ههیه؟ (ضیاء) وهکی زمانزان دبیرن ئهو روناهییه یان تین وسوتنی د گهل دا هه، وهکی روناهییا روتئ، و(نور) ئهو روناهییه یا بی تین وسوتنی، وهکی روناهییا ههیقی، خودئ د نایهتهکی دا دبیرت: ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ الشَّمْسَ ضِيَاءً وَالْقَمَرَ نُورًا﴾ (یونس: 5) وصهبر ههر چهنده گهشاتی وروناهییه ددهته خودانی، بهلی ژ لایهکی دی فه ژ بهر نهخوشی وگرانی وئ سوتنی ژئ تیدا ههیه، لهو خیرا وئ ژئ یا بی حسیه وهکی خودئ ب خو دبیرت: ﴿إِنَّمَا يُوقَى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ (الزمر: 10).

قورئان هیجته: هیجته بو وی کهسی بیئ ئهو خواندی وکار پیئ کری، هنگی رادوهستت هتا بهرئ وی ددهته بهحشتئ، وهیجته ل سهر وی کهسی بیئ باوهری پیئ نهئینای، خواندی وکار پیئ نهکری، شاهدهیی ل سهر وی ددهت، وهنگی رادوهستت هتا بهرئ وی ددهته ناگری.

وکاری ههر مروقهکی بیئ جودایه ژ کاری ئیکئ دی، هندهک کاری بو رزگارکرنا نهفسا خو ژ عهزایا ئاخهتئ دکهن، وهندهکین دی بیئ ئهمریا خودایی خو دکهن، و ب قئ چهندي خو تئ دهن!

مفایین هه دیسی:

1- باوهری گوتن وکریاره، ب طاعهتی زیده دبت، و ب گونههی کیم دبت.

2- پیئتییه ئهم وان کارین باش بکهین بین د قئ هه دیسی دا هاتین، دا خیرین مه زیده بین.

هه ديسا بيسټ وچارى

عَنْ أَبِي ذَرٍّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - عَنِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِيمَا رَوَى عَنْ
اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى أَنَّهُ قَالَ: ﴿ يَا عِبَادِي، إِنِّي حَرَمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي، وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ
مُحَرَّمَ، فَلَا تَظَالُمُوا. يَا عِبَادِي، كُلُّكُمْ ضَالٌّ إِلَّا مَنْ هَدَيْتُهُ، فَاسْتَهْدُونِي أَهْدِكُمْ. يَا
عِبَادِي، كُلُّكُمْ جَائِعٌ إِلَّا مَنْ أَطْعَمْتُهُ، فَاسْتَطْعِمُونِي أَطْعِمَكُم. يَا عِبَادِي، كُلُّكُمْ عَارٍ
إِلَّا مَنْ كَسَوْتُهُ، فَاسْتَكْسُونِي أَكْسِكُمْ. يَا عِبَادِي، إِنَّكُمْ تُحْطِئُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ، وَأَنَا
أَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا، فَاسْتَغْفِرُونِي أَغْفِرْ لَكُمْ. يَا عِبَادِي، إِنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوا صَرِي
فَتَضُرُّونِي، وَلَنْ تَبْلُغُوا نَفْعِي فَتَنْفَعُونِي. يَا عِبَادِي، لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَأَخْرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ
وَجَنَّتُمْ، كَانُوا عَلَى أَتَقَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ، مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا. يَا
عِبَادِي، لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَأَخْرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ، كَانُوا عَلَى أَفَجَرَ قَلْبِ رَجُلٍ
وَاحِدٍ، مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا. يَا عِبَادِي، لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَأَخْرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ
وَجَنَّتُمْ، قَامُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ، فَسَأَلُونِي، فَأَعْطَيْتُ كُلَّ إِنْسَانٍ مَسْأَلَتَهُ، مَا نَقَصَ
ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمُخِيطُ إِذَا أُدْخِلَ الْبَحْرَ. يَا عِبَادِي، إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ
أُحْصِيهَا لَكُمْ، ثُمَّ أَوْفِيكُمْ بِهَا، فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ، وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ
فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ. ﴿

رواه مسلم

ٺهٺ هه ديسه - وهكى ٺاشكهرا - ٺيڪ ژ هه ديسيٺ (قودسيه)، وهه ديسا
قودسى ٺهوه يا پيغه مبهه - سلاٺ لى بن - ل دهسپيڪى دبيٺرت: خودى
دبيٺرت.. يه عنى: پيغه مبهه - سلاٺ لى بن - گوٺنى بو خودى پال ددهٺ،

وجوداییا ناشکهر د ناڅبهرا قورئانی وحه دیسا قودسی دا ئهوه قورئان لهفز
 ومه عنایا وی ژ نک خودییه، بهلی حه دیسا قودسی مه عنایا ژ خودییه، بهلی
 لهفز ژ پیغه مبهریه -سلاڅ لی بن-.

ویتریا حه دیسین قودسی ناڅه روکا وان ل دؤر ناڅ و سالوڅه تین خودی
 دزقیرت، ههر وهسا ئهوه تشتین په یوه ندی ب ذاتی خودی څه هه ی.. وهکی
 ژ څی حه دیسا بؤری بؤ مه ناشکهر دبت، ئهوا خودای مهن تیدا -وهکی
 پیغه مبهر ژئ څه دگوهیترت- به حسی هندک سالوڅه تین خو بؤ مه دکهت،
 ودبیرت: ﴿ يَا عِبَادِي، اِنِّي حَرَمْتُ الظُّلْمَ عَلٰی نَفْسِي، وَجَعَلْتُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّمًا، فَلَا
 تَظَالُمُوْا ﴾ ئه ی عه بدین من، هندی نهزم من زولم ل سهر خو حهرامکریه، ومن
 ئهوه د ناڅبهرا ههوه ژئ دا حهرامکریه، څیجا هوین زولمی نه کهن.. وزولم
 د مه عنایا خو یا ئه صلی دا دهر باز کرنا توخویانه، ههر وهسا ئهوه بؤ لادانا
 ژ ریتکا راست ژئ دئیت، وزولم دو پهنگن: کو مروڅ زولمی ل خو بکهت،
 شریکان بؤ خودی بدانت، یان بهر ب گونه هین دی یین بچوبک یان یین
 مهن څه بچت، وکو مروڅ زولمی ل کهسه کی دی بکهت، پی ل توخویین
 وی بدانت، یان حقی وی بخوت.. وئف ههر دو پهنگین زولمی دهرامن.
 وزولم نیشانا کیماسیا خودانیه، لهوه خودی ذاتی خو یی پیروز ژئ پاککریه،
 وگوتیه: من ئهوه ل سهر خو حهرامکریه!

ویشتی پاک کرنا ذاتی خودی ژ زولمی، حه دیسی هه ژاری وهه وجه ییا
 مروڅان همیان بؤ خودی راگه هاند، وناشکهر کر کو خودی یی دهوله مهنده،
 ووی منته ب کهسی نینه، وگوت: ﴿ يَا عِبَادِي، كُلُّكُمْ صَالٌّ اِلَّا مَنْ هَدَيْتُهُ،
 فَاسْتَهْدُوْنِيْ اِهْدِكُمْ. يَا عِبَادِي، كُلُّكُمْ جَائِعٌ اِلَّا مَنْ اَطْعَمْتُهُ، فَاسْتَطْعَمُوْنِيْ اَطْعِمْكُمْ. يَا
 عِبَادِي، كُلُّكُمْ عَارٍ اِلَّا مَنْ كَسُوْتُهُ، فَاسْتَكْسُوْنِيْ اَكْسِكُمْ ﴾ ئه ی عه بدین من، هوین
 هه می دبه رزه نه ئهوه تی نه بت یی من بهری وی دایه هیدایه تی، څیجا هوین
 داخوازا هیدایه تی ژ من بکهن، نهز دی بهری ههوه ده مه هیدایه تی، ئه ی
 عه بدین من، هوین هه می دبرسینه ئهوه تی نه بت یی من تیر کریت، څیجا

هوین داخوازا خواری ژ من بکهن، ئەز دئ خواری دهمه ههوه، ئەی عەبدین من، هوین هەمی درووسن ئەو تی نەبت یی من جلک کره بهر، قیجا هوین داخوازا جلکی ژ من بکهن، ئەز دئ جلکی کهمه بهر ههوه، ئەی عەبدین من، ب شەف وروژ هوین گونەهان دکهن، وئەزم یی هەمی گونەهان ژئ دهم، قیجا هوین داخوازا ژبیرنا گونەهان ژ من بکهن، ئەز دئ گونەهین ههوه بو ههوه ژئ بهم.

و ژ قی چەندئ دیار دبت کو ئەم هەمی دەهوجە ی هیدایەت ورزق ورهما خودیینه، وکو ئەو ل مه ببورت وگونەهین مه ژئ ببهت، چونکی ئەوه یی هەر تشتهکی هەمی ب دەستی وی.. ومادهم هەر تشتهکی هەمی ب وییه، و د دەستی وی دایه، دقیت هیفی ورجایا مه ژ وی ب تنی بت، وههوارا مه ل بهر دەرگه یی وی ب تنی بت، نه کهسی دی.

ودهمی خودی فهرومانی ل مه دکەت کو ئەم هیدایهتی ورزقی ورهمی ژ وی بخوازین، دقیت نهئینه هزرکرن کو وی منەت ب داخواز وخواستنا مه ههیه، نهخیر.. ﴿يَا عِبَادِي، إِنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوا صَرْيَ فَتَضُرُّوَنِي، وَلَنْ تَبْلُغُوا نَفْعِي فَتَنْفَعُونِي. يَا عِبَادِي، لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَآخِرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ، كَانُوا عَلَى أَتَقَى قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ، مَا زَادَ ذَلِكَ فِي مُلْكِي شَيْئًا. يَا عِبَادِي، لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَآخِرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ، كَانُوا عَلَى أَفْجَرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ، مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئًا﴾ ئەی عەبدین من، کهس ژ ههوه نهشیت زیانهکی بگههینته من، یان مفایهکی، وئەگەر هوین هەمی، یین پیشیی ویین پاشیی، مروث وئەجنه، وهکی باشتترین زهلامی بن ژ ههوه، ئەو تشتهکی ل ملک من زیده ناکەت، وئەگەر هوین هەمی وهکی خرابترین زهلامی بن، ئەو تشتهکی ژ ملک من کیم ناکەت..

مهعنا مفاییی باشیین ههوه هەر بو ههوهیه، وزیانا خرابیین ههوه ژئ هەر بو ههوهیه، وخودئ هەما کارین ههوه دهرمیرت، وبو ههوه حسیب دکەت، وئەو دئ ههوه سهرا جزا دەت، وهوین نهشین چویی ژ ملک وی کیم بکهن:

﴿ يَا عِبَادِي، لَوْ أَنَّ أَوْلَكُمْ وَأَخْرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ وَجَنَّتُمْ، فَأَمُوا فِي صَعِيدٍ وَاحِدٍ، فَسَأَلُونِي، فَأَعْطَيْتُ كُلَّ إِنْسَانٍ مَسْأَلَتَهُ، مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إِلَّا كَمَا يَنْقُصُ الْمَخِيطُ إِذَا أُدْخِلَ الْبَحْرَ. يَا عِبَادِي، إِنَّمَا هِيَ أَعْمَالُكُمْ أُحْصِيهَا لَكُمْ، ثُمَّ أُوَفِّيكُمْ بِآثَارِهَا، فَمَنْ وَجَدَ خَيْرًا فَلْيَحْمَدِ اللَّهَ، وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ فَلَا يَلُومَنَّ إِلَّا نَفْسَهُ ﴾ ئەى عەبدەين من، ئەگەر هوبن هەمى، يەين پەشەيى و يەين پاشەيى، مەرووف و ئەجنە، ل عەردەكى راولەستن، وداخووزى ژ من بکەن، و ئەز هەر ئىكى داخووزا وى بدەمى، ئەو تشتەكى ژ ملکى من کەيم ناکەت، وەسا نەبت وەكى دەرزيک تشتەكى ژ ئاقا دەرپايى کەيم دکەت، دەمى دچتە تەيدا.. خزینەيا رحما خودى گەلەک ژ هندی فرەهترە کوب دانى کەيم ببت، يان خلاس ببت.. يا رەببى، رحما تە ژ هندی مەزنتەرە کو گونەهەين مە ب سەردا بگرن، ئەم عەبدەين وەكى خۆينە، دگونەهکارين، و تورەببى وەكى خۆبى بى غەففارى، ئەگەر مە وەكى خۆ کر، تو وەكى خۆ بکە.. تو بەرى مە بدە وى رىکى يا تە قىاي، بەرى ئەو دەم ببت کو ئەم ل وى رىکى پەشيمان ببى يا مە قىاي و تە نەقياى!

مفایین هەديسى:

- 1- ئەف هەديسە هندی دگەهينت کو رحما خودى گەلەک يا مەزنە، و خزینەبەين وى دبى دويماهينه، و هەر تشتەكى هەى ب دەستى و بيه، و دقیت ئەم ژ وى بخووزين.
- 2- و هەديس هندی دگەهينت کو دقیت ئەم لۆمەى خۆ بکەين سەرا خرابيەن خۆ، و حسيبى د گەل نەفسا خۆ بکەين، دا بەرى وى ژ رىکا راست نەئيتە لادان.

هه ديسا بيست ويينجى

عَنْ أَبِي ذَرٍّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ نَاسًا مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالُوا لِلنَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: يَا رَسُولَ اللَّهِ، ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالْأُجُورِ، يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي، وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ، وَيَتَصَدَّقُونَ بِفُضُولِ أَمْوَالِهِمْ. قَالَ: ﴿أَوْلَيْسَ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ مَا تَصَدَّقُونَ، إِنَّ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَكْبِيرَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ، وَأَمْرٌ بِالْمَعْرُوفِ صَدَقَةٌ، وَنَهْيٌ عَنِ الْمُنْكَرِ صَدَقَةٌ، وَفِي بُضْعِ أَحَدِكُمْ صَدَقَةٌ﴾. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَيُّنَا أَحَدُنَا شَهَوْتُهُ وَيَكُونُ لَهُ فِيهَا أَجْرٌ؟ قَالَ: ﴿أَرَأَيْتُمْ لَوْ وَضَعَهَا فِي حَرَامٍ، أَكَانَ عَلَيْهِ فِيهَا وَرْزٌ؟ فَكَذَلِكَ إِذَا وَضَعَهَا فِي الْحَلَالِ كَانَ لَهُ أَجْرٌ﴾.

رواه مسلم

ئەبوو ذەر -خودئ ژئى رازى بت- دبیترت: هندەک مرۆڤ ژ صەحابیئین پیغەمبەرى -سلاڤ لى بن- گۆتنە پیغەمبەرى -سلاڤ لى بن-: مرۆڤیئین مالدار خیرەمى بوۆ خوۆ برن، ئەو وهكى مه نقیژان دکهن، ووهكى مه رۆژیان دگرن، و ب مالى خوۆ یئى زیده خیران دکهن. پیغەمبەرى -سلاڤ لى بن- گۆت: ما خودئ تشتهک بوۆ ههوه ژئى نه دانایه هوین خیران پی بکهن؟ ب هەر تهسبیحهکى خیرهک ههیه، و ب هەر تهکبیرهکى خیرهک ههیه، و ب هەر تهحمیدهکى ههیه، و ب هەر تههلیلهکى خیرهک ههیه، وفهرمانا ب باشیئ خیره، وپاشقه برنا ژ خرابیئ خیره، و د چوونا نقیئى دا بوۆ ئیک ژ ههوه خیر ههیه. گۆتن: ئەى پیغەمبەرى خودئ، ئیک ژ مه شهوهتا خوۆ ب جهـ بینت، وخیر بوۆ بیته نقیسین؟! گۆت: ئەرى ما ئەگەر وى د حەرامى دا ب جهئینابا

بۆ وی گونهه نه دبوو؟ وهسايه نه گهر وی د حهلالی ژی دا ب جهینا دی بۆ
وی خیر بت.

موسلم فه دگوهیت

ژ قی حه دیسی بۆ مه ناشکهره دبت کانی صهحابیین پیغه مبهری -سلاف
لی بن- چهند دمجد بوون د کۆمکرنا خیران دان، و د مونا فسهسا د کاری باش
دا، ژ بهر قی چهندی هندهک صهحابیین فه قیر هاتنه نک پیغه مبهری -سلاف
لی بن- وگازندهیین خو گه هاندنی، کو ههر خیره کا نهو دکهن، برایین وان یین
دهوله مهند ژی دکهن، وزیده قی چندی نهو خیران ب مالی خو ژی دکهن،
مهعنا: خیرین مالداران ژ یین وان پترن، وچونکی بهردهستی وان یی تهنگه
نهو قهت نهشین بگه هه وان.. ههر وهکی وان ب قی چندی دقیا پیغه مبه
-سلاف لی بن- تشتهکی نیشا وان بدهت، نهو وی بکهن، وخیرین خو پی
زیده بکهن، دا دهره جا وان د بهحهستی دا ژ یا برایین وان کیمتر نهبت..

گاغا پیغه مبهری -سلاف لی بن- نهف چنده ژ وان دیتی، بۆ وان
ناشکهره کر کو مهیدانا مونا فسهسا د خیری دا، یا بهرفره هه، ب رهنگه کی
وهسا کو نه گهر مروقهک ژ بهر مانعه کی نهشیا مونا فسهسی د خیره کی دا
بکهت ژی، گه لهک کارین دی هه نه نهو دشیت قهست بکهتی، وخیرین مهزن
بۆ وان پیغه بین، وپیغه مبهری -سلاف لی بن- د قی گوتنا خو دا بهحسی
سی ژ وان کاران کرن، نهو ژی نهفه نه:

1- کرنا زکری خودی ب نه زمانی: ب تایه تی گوتنا: (سبحان الله،
الله أكبر، الحمد لله، لا إله إلا الله) نهف گوتنن ب ساناهی ل سهر
نه زمانی، خیرین مهزن پیغه دین، نه گهر مروث ب نیه ته کا باش بیژت،
وباوه ری پی بینت.. و نه گهر نهف خیره نهو بن یین فایده یی وان دگه هته
مروقی ب تنی هندهک خیرین دی یین گشتی ژی هه نه مفایی وان دگه هته
خه لکی دی ژی، ژ وان نهف کاری دووییه.

2- فرمانا ب باشی، وپاشقه برنا ژ خرابیی: مرۆف ده می باشیبه کی بزانت، نیشا خه لکی ژ ی بدهت، وگافا دیت که سهک یی خرابیبه کی دکهت، وی ناگه هدار بکهت، و ژ وی کاری خراب بده ته پاش، یه عنی: مرۆفه کی خیرخواز بت، وپی خوش نه بت خرابی به لاف بیت، نه شه ژ ی بو وی خیره، وده ره جین وی پی بلند دبن.

3- عه دهت وکارین حه لال ب ئیه تا باش دبنه خیر و عیبادهت: هه ر کاره کی حه لال، یان عه ده ته کی جفاکی یی باش یی هه بت، مرۆف نه گه ر بکهت وئیه تا وی یا باش بت، بو وی ب خیر حسیب دبت، وپیغه مبه ری -سلاف لی بن- به حسی ئیک ژ کارین زیده تاییه ت ب مرۆقی قه کر، کو ب جه ئینانا شه هوه تیه ب ریکا حه لال، نه گه ر ئیه تا وی نه و بت نه و ب قی کاری خو ژ حه رامیی بیارتزت، و حه قی ژنکا خو ژ سه ر خو راکهت، مه عنای: عه ده ت ب ئیه تا باش دبه عیبادهت.

وده می صه حایان عه جیبیا خو ژ قی گو تنی دیارگری، وگو تی: چاوا ئیک ژ مه شه هوه تا خو، یه عنی: ئیک ژ تاییه تین خو ب کار بینت، و خیر بو بیته نفیسین؟! پیغه مبه ری -سلاف لی بن- به ری وان دا قیاسی، وگو تی: نه ری ده می ئیک ژ هه وه شه هوه تا خو ب ریکا حه رامی ب کار بینت ما گونه بو وی نائیته نفیسین؟ به لی.. هه ر وه سا نه گه ر نه و وی د حه لالیی ژ ی دا ب کار بینت، هنگی خیر دی بو ئیه تیه نفیسین.

مفایین هه دیسی:

- 1- نه ف حه دیسه هندی دگه هینت کو صه حایان مونا فه سه د کارین باش دا دکر، و به ری وان لی بوو هه ر ئیک ژ وان باشیین خو پتر لی بکهت.
- 2- کارین حه لال و عه ده ت نه گه ر مرۆف ب ئیه ته کا باش بکهت، دبنه عیبادهت، و خیرین مرۆقی پی زیده دبن.
- 4- ریکین خیری گه له کن، و مرۆف هه ر دی شیت ئیک ژ وان کهت.

5- مرۆڤی زانا ده می تشته کی دبیت، وپسیارا ده لیلی ژنی دئیته کرن،
دا ئەو ئاخفتنا خو پێ په سەند بکەت، بلا بینتەنگ نەبت، وده لیلی خو بیژت
دا ئاخفتنا وی پتر جهی خو د دلین خەلکی دا بکەت.

6- سەرەدەریا میتری یا باش د گەل ژنی، ویا ژنی د گەل میتری، ئیک
ژوان کارین باشه بین ئەو پێ نیزیکی خودی دبن.

هه دیسا بیست وشه شی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿كُلُّ سُلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ، كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فِيهِ الشَّمْسُ - قَالَ - تَعْدِلُ بَيْنَ الْإِثْنَيْنِ صَدَقَةٌ، وَتُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ فَتَحْمِلُهُ عَلَيْهَا أَوْ تَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعَهُ صَدَقَةٌ، - قَالَ - وَالْكَلِمَةُ الطَّيِّبَةُ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ خَطْوَةٍ تَمْشِيهَا إِلَى الصَّلَاةِ صَدَقَةٌ، وَتُمِيطُ الْأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ﴾.

رواه البخاري مسلم

ئەبوو ھورەیرە -خودئ ژئ رازی بت- دبیژت: پیغەمبەری -سلاف لی بن- گۆت: ھەر ھەستیگەکی ژ مرۆقی خێرە ک ل سەر ھەیه، ھەر رۆژەکا رۆژ تیدا دەھلێت تو دووان پێک بینی خێرە، وتو ھاریکاریا زەلامی بکە ی د دوارا وی دا وی لی سوپار بکە ی، یان بارئ وی ھلدەییە سەر خێرە، وگۆتتا باش خێرە، وھەر گاقەکا تو بو نھیژئ بەھاقیژئ خێرە، وتو نەخۆشیی ژ ریکئ لادە ی خێرە.

بوخاری و موسلم ئەدگۆھیژن

گاقا لەشی مرۆقی ل قویناغین دەسپیکئ دورست دبت، و بەری گۆشتی بگرت ھەستی وی چی دبت، و پستی قەرقدەیی ھەستی دورست دبت، گۆشت ب سەر دا دئیت، ولەشی مرۆقی تمام دبت، و بەرھەف دبت بو دانا رحئ .. ولەش ئەوی پتربا وی گۆشتی نەرم، قالبەکی ھەستی یئ موکم ھەیه، ودا ھەرەگە ولفینا مرۆقی یا خۆش و ب ساناهی بت خودایی ئافراندەر

ئەف قەرئودەیی ھەستی وەسا چۆکرە کو ژ ھژمارەکا ھەستیکیڭن جودا جودا
 د حەجمی خو دا پیک بیت، وفان ھەستیگان ب ھندەک گەھین نەرم بو
 ھەرەکە ولفغاندن، وین موکم وقاییم بو قەتاندنی بگەھنە ئیک وپیکفە
 بیتەگرتان، وئەف گەھنە یین کو ب ەرهەبی دپیزنی: (مەفاسل). وھەتا
 بەری بیست سیم سالان ژ، زانایین لەشی -ب ھەمی پیشکەفتنا خو فە-
 نەدزانی کانئ ھژمارا فان گەھان د لەشی مرۆقی دا چەندن، حەتا
 ئنسکلۆیدیایا بریتانی -بو نمونە- دەمی دئینە سەر بەحسی گەھین لەشی
 ھژمارا دورست یا فان گەھان دەسنیشان ناکەت، وناپیزت کانئ ئەو چەندن،
 وئنسکلۆیدیایا (ھچنسوون) ئەوال سال (1995 ز) ھاتیە بەلاڤکرن دیار
 دکەت کو ھژمارا ھەستیگان د قەرئودەیی لەشی مرۆقان دا (206)
 ھەستینە، مەعنا ب تنی دوسەد وشەش گەھ دڤیت د لەشی مرۆقی دا
 ھەبن.. بەلی پشتی ھنگی ب دەمەکی کیم، یەعنی: د فان ھەر دەھ سالین
 بۆرین دا بو زانایین بسپۆر دیار بوو کو ئەف ھژمارە یا دورست نینە، ویا
 دورست ئەو (360) گەھ د لەشی مرۆقی دا ھەنە. وئەف ھژمارە عەینی
 وئ ھژمارتیە یا پیغەمبەری مە -سلاف لی بن- بەری پتر ژ ھزار وچارسەد
 سالان دەسنیشانکری، دەمی د حەدیسەکا خو دا -یا ئیمامی موسلم ژ
 عایشایی فەدگوھیزت- دپیزت: ﴿إِنَّهُ خَلَقَ كُلَّ إِنْسَانٍ مِنْ نَبِيٍّ آدَمَ عَلَى سِتِّينَ
 وَثَلَاثِيَّةٍ مَفْصِلٍ، فَمَنْ كَبَّرَ اللَّهَ وَحَمِدَ اللَّهَ وَهَلَّلَ اللَّهَ وَسَبَّحَ اللَّهَ وَاسْتَغْفَرَ اللَّهَ، وَعَزَلَ حَجْرًا
 عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ، أَوْ سَوَّكَةً أَوْ عَظْمًا عَنْ طَرِيقِ النَّاسِ، وَأَمَرَ بِمَعْرُوفٍ أَوْ نَهَى عَنْ مُنْكَرٍ
 عَدَدَ تِلْكَ السِّتِّينَ وَالثَّلَاثِيَّةِ السَّلَامِي، فَإِنَّهُ يَمْشِي يَوْمَئِذٍ وَقَدْ زَحَزَحَ نَفْسَهُ عَنِ النَّارِ﴾
 یەعنی: ھەر مرۆقەک ژ ئادەمیان ل سەر سی سەد وشپست گەھان یی ھاتیە
 ئافراندن، قیجا ھەچی بیژت: اللہ اکبر، والحمد لله، ولا إله إلا الله،
 وسبحان الله، وأستغفر الله، یان بەرەکی ژ ریکا خەلکی راکەت، یان
 ستریکە یان ھەستیەکی ژ ریکا وان راکەت، یان فەرمانی ب باشیەکی
 بکەت، یان بەری خەلکی ژ خرابیەکی بدەتە پاش، ھندی ھژمارا وان سی

سهد وشييست گههان، هنگي ئهو دئ ب ريشهچت ووي نهفسا خو ژ ئاگري
راخرانديه.

ئهف حهديسه پتر مهعنايا حهديسا دهسپيكي بو مه ئاشكهرا دكهت،
چونكي ئهو هژمارا ههستيكان، يان وان گههين لهشي مروفي ژئ پييك
دئيت دهسنيشان دكهت، وئهفه وهك (ئعجازهكا علمي) د سوننهتي دا دئيته
هژمارتن، وحهديس تيكددا هندي دگههينت كو ديني ئيسلامي دخوازت دلين
مروفيان بگههينته ئييك، وئاخفتنا وان بكهته ئييك، وقياني وهاريكاري
د ناقبهرا وان دا بهلاف بكهت.. حهديس ئيشارهتي ددهته ئييك ژ نعمهتين
مهزن بين خودي د گهل مروفيان كرين، كو ئافراندا وانه ب رهنگهكي وهسا
ژيانا وان ب ساناهي ب ريشه بچت، وبهري وان ددهته شوكر خودي،
ويغهمبهه -سلاف لي بن- ديار دكهت كو ههر روژ هندي ههستي د لهشي
مروفي دا ههنه (كو 360، وهكي ژ هندهك ربوايهتين دي دئيته وهرگرتن)
هند خيترين واجب ل سهر ههر مروفيكي ههنه.

ويشتي دياركرنا قي چهندي، ويغهمبههري -سلاف لي بن- ئيشارهت دا
هندهك ژ وان خيتران بين كو باشه مروفي بكهت؛ دا حهقي نعمهتا دانا
ههستيان ژ سهر خو راكمهت، ژ وان خيتران:

1- پيكتينانا د ناقبهرا مروفيين ليككهفتي دا، و ژ بهر گرنگيا قي
كاري، شريعهتي بو مروفي دورست كر خو ئهو درهوي ژئ بكهت دا دو
كهسين ژييك سل يان ليككهفتي پييك بينت.

2- هاريكاري خهلكي، ويغهمبههري -سلاف لي بن- بهحسي رهنگهكي
هاريكاري كر ئهو ژئ هوه مروفي هاري كهسهكي بكهت دا سويار بيت، يان
باري خو ل دهواري خو بكهت.

3- ئاخفتنا باش، چ زكري خودي بت، يان گووتنا خيتر بت، يان فهريمانا
ب باشيي بت، وپاشقهبرنا ژ خرابيي بت.

4- چوونا مزگهفتی بۆ کرنا نقیژئی، و د هه‌دیسین دورست دا هاتییه کو ب هه‌ر پیگاڤه‌کی خیره‌ک بۆ مرۆقی دئیه‌ته نقیسین.

5- خوشکرنا ریکئی، ب راکرنا وان تستان یین نه‌خوشی ب دگه‌هیننه ریباران، و د هنده‌ک هه‌دیسین دورست دا هاتییه کو لادانا نه‌خوشی ب ژ ریکئی چه‌قه‌که ژ چه‌قین ئیمانئ.

و د هنده‌ک ربوایه‌تین دورستدا ژ پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- هاتییه شه‌گوه‌استن کو کرنا دو رکعه‌تین نقیژا تیشه‌گه‌هی جه‌ی وان (360) خیران دگرت.

مفایین هه‌دیسئ:

1- هه‌دیس هندی دگه‌هینت کو مه‌فه‌وومی خیری گه‌له‌ک یی به‌رفره‌هه، وه‌ر قه‌نجیه‌کا هه‌بت گۆتن بت یان کربار بت، دکه‌فته د بن دا.

2- هه‌دیس به‌ری مه‌ ده‌ته کرنا کارین خیری، نه‌گه‌ر خو سوننه‌ت ژ ی بن؛ چونکی نه‌و مرۆقی پتر نیزیکی خودئ دکهن.

3- هه‌ر وه‌سا هه‌دیس به‌ری مه‌ ده‌ته خه‌مخوارنا ژ پاقرنا جه‌ین گشتی، وه‌کی ریکان، بۆ هندی دا ژینگه‌ها مه‌ پاقر و بزوین بمینت.

4- هه‌دیس خیرا هنده‌ک کاران بۆ مه‌ به‌رچاڤ دکه‌ت، وه‌کی: پیکیانانا د ناقبه‌را خه‌لکی دا، وگۆتنا باشی، وه‌اریکاری، وچوونا مزگه‌فتی بۆ کرنا نقیژا ب جماعه‌ت.

حه دیسا بیست وچهفتی

عَنِ النَّوَّاسِ بْنِ سَمْعَانَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ -، عَنِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -
قال: ﴿الْبِرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ، وَالْإِيْمُ مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ، وَكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلِعَ عَلَيْهِ
النَّاسُ﴾ .

رواه مسلم

وَعَنْ وَابِصَةَ بْنِ مَعْبُدٍ قَالَ: أَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالَ:
﴿جِئْتَ تَسْأَلُ عَنِ الْبِرِّ وَالْإِيْمِ؟﴾ قُلْتُ: نَعَمْ، قَالَ: ﴿اسْتَفْتِ قَلْبَكَ، الْبِرُّ مَا
أَطْمَأْنَنْتَ إِلَيْهِ النَّفْسُ، وَأَطْمَأْنَنَّ إِلَيْهِ الْقَلْبُ، وَالْإِيْمُ مَا حَاكَ فِي النَّفْسِ، وَتَرَدَّدَ فِي
الصَّدْرِ، وَإِنْ أَفْتَاكَ النَّاسُ وَأَفْتَوْكَ﴾ .

رواه أحمد

نهوواسی کورئی سه معانی -خودی ژئی رازی بت- دبیژت: پیغه مبهری
-سلاف لی بن- گوټ: هه ما قهنجی نه خلاقئی باشه، وخرابی نهو تشته یی
د سنگی ته دا بیټ وپجت وته پی خوش نهبت خه لک پی ناگه هدار بن.
موسلم فه دگوهیژت، ووابصه یی کورئی مه عبه دی -خودی ژئی رازی بت-
دبیژت: نهز هاتمه نک پیغه مبهری -سلاف لی بن- وی گوټه من: توی یی
هاتی پسبارا قهنجیی دکهی؟ من گوټ: به لی، وی گوټ: پسبارا دلئی خو
بکه، قهنجی نهو تشته یی نهفسا ته ودلی ته پی رحهت بیټ، وخرابی نهو
تشته یی د نهفسا ته دا بیټ وپجت، و د سنگی ته دا بگه ریټ، نه گهر خو
خه لک فه توایی بو ته بدهن ژئی.

نه حمه د فه دگوهیژت

ئەفە ژى ئىك ژ وان ھەدىسانە يىن ب پەيئىن خۆ قە گەلەكا كورت،
 و ب مەعنا ورامانا خۆ قە يا درېژ، چونكى ئەو ب رەنگەكى كورت قەنجى
 و خرابىيى بۆ مە دەتە نياسين، پىغەمبەر -سلاڭ لى بن- قەنجىيى وەك
 پەيشەكا گشتى نىشا مە دەت، كو ھەمى رەنگىن باشىيى و كىبارىن خىرى
 د ناڭ خۆ دا قەدگرت، و خرابى ژى -كو رويى بەرانبەرە- پەيشەكا گشتى ھەر
 نەباشىەكا ھەبەت ژ گۆتن و كىباران قەدگرت، و ژ بەر قى چەندى پىغەمبەرى
 ئەو دانانە بەرانبەر ئىك.

قەنجى ئەو ھەر مەژى طاعەتى خودى بکەت، و د ئەمر و فەرمانىن وى دا
 بت، و سەرەدەرىەكا باش د گەل بەنيان ژى بکەت، خودايى مەزن د قورئانى
 دا بەحسى قەنجىيى دكەت و دىيىژت: ﴿ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنْ ءَامَنَ بِاللّٰهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ
 وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّنَ وَءَاتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسْكِينِ
 وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَءَاتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا
 عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ
 ﴿البقرة: 177﴾ يەئنى: باشى ھەما كاری وى كەسىيە يى باوهرى
 ب خودى ئىناى و پەرسنا وى ب تنى كرى، و باوهرى ب رۆژا دویماهیيى
 ئىناى، و ب فرىشته و كىتابىن ھاتىنە خواری، و ب پىغەمبەران، و مال
 -د سەر ھەژىكرنا خۆ را بۆ وى- داىە مەژىقین خۆ يىن نىزىك، و ئىتىمان،
 و وان ھەژارىن فەقىرىيى ئىخستىن، و وان رېڭنگىن ژ مال و مەژىقین خۆ
 دویركەفتىن و موحتاج بووین، و وان خازۆكىن ژ بى رى نەچار بووین خواستنى
 بکەن، و مال د نازاكرنا بەنى و ئىخسىران دا خەرج كرى، و ب كرنا نڧىژى
 رابووى، و زەكات داى، و ئەوین پەيمانىن خۆ ب جە دئىنن، و ئەو ل دەمى
 ھەژارى و نەخوشىيى و ل دەمى دژواریا شەرى يى بىفرەھ. ئەوین ب قى
 رەنگى ئەون يىن د باوهرىا خۆ دا دراستگۆ، و ئەو ئەون يىن خۆ ژ غەزەبا
 خودى پاراستى كو خۆ ژ بى ئەمرىا وى داىە پاش.

و نىشانا قەنجىيى ئەو ھەر دلخ مەژىقى ل سەر كرنا وى يى رحەتە.

وخرابی یا کو ب شریعت خودانی خو هیژای عقووبی دکهت، هه ر کار وگوتنه که یا خودی حه رام کری، وپیغه مبهری -سلاڤ لی بن- د قتی گوتنا خو دا دو نیشانیین خرابیی بو مه ده سنیشان کرن:

یا ئیکتی: ده می گوتی: ﴿مَا حَاكَ فِي صَدْرِكَ﴾ وئهغه نیشانه کا ناخوئییه، کو مروڤ د ناخوئییا خو دا هه ست ب دودلی ونه خو شیی بکهت ده می وی کاری دکهت.

یا دووی: ﴿وَكْرَهْتَ أَنْ يُطَّلَعَ عَلَيْهِ النَّاسُ﴾ وئهغه نیشانه کا ده رفه ییه، کو وی پی خوش نه بت خه لک پی بحه سیپن کو وی ئه و کاری کری، وشه رم ژ خو بکهت.

وئه گهر ئه ڤ هه ردو نیشانه د کاره کی دا کو مبوون، دقیت مروڤ خو ژی بده ته پاش، خو ئه گهر خه لک هه می فه توایی ب وی تشتی بو بدن.

وپیغه مبه ر -سلاڤ لی بن- د قتی گوتنا خو دا بهایی ئه خلاقتی باش ژی نیشا مه ددهت، ده می دپیژت: هه ما قه نجی هه می ئه وه ئه خلاقتی مروڤی یی باش بت.

مفایین هه دیسی:

- 1- ئه ڤ هه دیسه قه نجی وخرابی ب مه دده ته نیاسین.
- 2- وئو بهایی فه توایا دلی ژی د زانینا قه نجی وخرابیا تشتی دا ژی بو مه بهرچاڤ دکهت.
- 3- تشتی شریعه تی خودی وشریعه تین به نیان ژیک جودا دکهت ئه وه ده می مروڤ پی ل شریعه تی خودی ددانت نه فسا مروڤی یا رحهت نابت.
- 4- فه توایا موفتیان تشتی بو مروڤی حه لال ناکهت ئه گهر مروڤ د دل دا بزانت ئه و تشت یی دورست نینه.

هه ديسا بيست وهه شتي

عَنْ الْعَرَبِاضِ بْنِ سَارِيَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: وَعَظَنَا رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - مَوْعِظَةً بَلِيغَةً، وَجَلَّتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ، وَذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُونُ، فَقُلْنَا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَأَنَّهُا مَوْعِظَةٌ مُودَّعٌ، فَأَوْصِنَا، قَالَ: ﴿أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ، وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ عَبْدًا حَبَشِيًّا، فَإِنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ بَعْدِي فَسِيرِي اخْتِلَافًا كَثِيرًا، فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الْمُهَدِّينَ الرَّاشِدِينَ، تَمَسَّكُوا بِهَا، وَعَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِدِ، وَإِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بَدْعَةٌ، وَكُلُّ بَدْعَةٍ ضَلَالَةٌ﴾.

رواه أبو داود والترمذي

عرباضی کوری ساریه دی بیترت: پیغه مبهری خودی -سلاف لی بن- وهه زهک ل مه کر، دل ژ بهر ترسیان، وچاقان رۆندک باراندن، ئینا مه گۆت: ئهی پیغه مبهری خودی، ههر وهکی ئهو شیرهتا ویه یی خاترا خو دخوازت، قیجا شیرهته کی ل مه بکه، وی گۆت: ئهز شیرهته ب تهقوایا خودی ل هه وه دکهم، و ب گوهداریی ئه گهر خو عه بده کی حه بهشی بته مه زنی هه وه، وهه چیی ژ هه وه بمینت دی جودابوونه کا مه زن بینت، قیجا هه وه ئیمانته سوننه تا من وسوننه تا جیگرین من یین سه رپاست، وی بگرن، ویدیین خو ل سه ر بشدینن، وهه شیاری وان کاران بن یین د دینی دا نوی ده رده کهن، چونکی ههر تشته کی د دینی دا نوی ده رده کفت بیدعه یه، وهه ر بیدعه یه کا هه بت به رزه بوونه.

ئهبوو داوود و ترمذی فه دگو هیزن

قی حه‌دیسے شیرہ‌تہ‌کا مہزن وکۆمکەر تی‌دا هه‌یه، ژ به‌ر کو وان هه‌می تشتان قه‌دگرت ی‌ین دین و دنیا‌یا موسلمانان چی دکه‌ت، وئاشکه‌رایه کو پی‌غه‌مبه‌ر -سلاف لی بن- گه‌له‌ک جاران د ناف صه‌حابی‌ین خو دا رادبوو‌قه ووه‌عزل وان دکر، وریکا دورست نیشا وان ددا، ئیک ژ وان جاران ئه‌ف جاره بوو، یا کو وی وه‌عه‌کی وه‌سا تی‌دا ل وان کری، دل‌ین وان ژ ترسان دا قه‌له‌رزین، وچاقیت وان رۆندک باراندن، ووان وه‌هه‌ست پی کر کو ئه‌ف شیره‌ت ووه‌عه‌زه ی‌ین وی که‌سینه ی‌ی خاترا خو ژ هه‌قال‌ین خو دخوازت، له‌و وان قیا پی‌غه‌مبه‌ر -سلاف لی بن- ری‌کی بو وان ئاشکه‌را بکه‌ت، کانی پشتی وی ئه‌و چ بکه‌ن؟ وپی‌غه‌مبه‌ری ژی -سلاف لی بن- ژ لای‌ی خو قه‌ شیره‌ت‌ه‌ک ل وان کر، مه‌سه‌له‌ی‌ین گرنگ ی‌ین ئه‌و هه‌وجه دبن‌ی د ناف دا کۆمکر، وئهم دش‌یین وان مه‌سه‌له‌یان د قان خالان دا کۆم بکه‌ین:

ته‌قوایا خودی:

﴿أَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ﴾ وته‌قوا ئه‌وه مرۆف په‌رژانه‌کی بیخته ناقبه‌را خو ووان تشتان ی‌ین غه‌زه‌با خودی ب سه‌ر وی دا دئینت، ومه‌به‌ست ب په‌رژانی ئه‌وه ئه‌و وی کاری بکه‌ت ی‌ی خودی فه‌رمان پی کری، وخو ژ وی کاری بده‌ته پاش ی‌ی خودی ئه‌و ژئ دایه پاش.. وته‌قوا ئه‌و شیره‌ته یا خودی ل مرۆقان کری، وئه‌وه دبه‌ته ئه‌گه‌را خیرا دنیا‌یی وئاخه‌تی، وبه‌ری نوکه د حه‌دیسا (18) دا، مه‌به‌حس‌ی ته‌قوایی کره‌، له‌و پی‌تی ب دوباره‌کرن‌ی ناکه‌ت.

گوهداریا مهن وکاریده‌ستان:

﴿وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وَإِنْ عَبْدًا حَبَشِيًّا﴾ یه‌عنی: وئه‌ز شیره‌تی ب گوهداریا مهنان ل هه‌وه دکهم، ئه‌گه‌ر خو مهن‌ن‌ی هه‌وه عه‌بده‌کی حه‌به‌شی بت، وخودایی مهن د نایه‌ته‌کی دا دب‌یزت: ﴿يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ﴾ (النساء: 59) وئه‌فه ئه‌مره‌که خودی ل هه‌می خودان باوه‌ران دکه‌ت کو ئه‌و گوهداریا خودی وپی‌غه‌مبه‌ری بکه‌ن، هه‌ر وه‌سا گوهداریا

مهزنین خو ژى بکهن یین کارى ههوه دکهښنه د دهستان دا، ومهخسه د ب کاریدهستان د نایهت وحه دیسیین ب قى رهنگى دا نهون یین کار د شریعه تی خودی دکهن، ونه وین ب قى رهنگى نه بن مهسه لا گوهداریا وان د کفته د بن مهسه لا (مهصله حهت ومهفسه ده تی) څه، وگوهداری ب رهنگه کى گشتى دقت د وی کارى دا بت یی خودی پی رازی بت، نه گهر نه.. پیغه مبهه -سلاف لی بن- دبیرت: ﴿لَا طَاعَةَ لِمَخْلُوقٍ فِي مَعْصِيَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ﴾ د بی نه مریا خودی دا گوهداریا چو مهخلووقان نایته کرن.

پنگیریا ب سونه تی:

پاشی پیغه مبهه ری -سلاف لی بن- گوټ: ﴿فَإِنَّهُ مَن يَعْشُرْ مِنْكُمْ بَعْدِي فَسِرِّي اخْتِلاَفًا كَثِيرًا، فَعَلَيْكُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الْمَهْدِيِّينَ الرَّاشِدِينَ، تَمَسَّكُوا بِهَا، وَعَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِدِ﴾ ونه څه نیشاره ته کا ناشکه رایه ژ پیغه مبهه ری -سلاف لی بن- کو نوممهت پشتی وی دى ژیک جودا بت، وگلهک کوم ودهسته کین ری بهرزه وسه رداچووی دى پهیدا بن، وبه ری صهحایی پسیر بکهن: کانى ریکا ریگار بوونى ل ده می پهیدا بوونى نختلافی چیه؟ پیغه مبهه ری ب خو -سلاف لی بن- بهرسف دا وان وگوټ: ههوه نیمانته سونه تا من، نهو ری وریبازا نهز ل سهه چوویم، ومن نیشا ههوه دای، ههه وهسا خهلیفین من یین سهه رپاست ژى ل سهه چووین.

وده می پیغه مبهه ری -سلاف لی بن- دبیرت: سونه تا من ویا خهلیفین من یین سهه رپاست ب پدیان بگرن، ویشدینن، نه څه (کینایه ته) مهعنا وى نهوه مروټ چو جارن سونه تی بهرنه دهت، وهه ردهم خو پیغه بگرت، خو چهند زه حمه تی ب قى چهندي څه ببینت، ونه گهر هات ووی دهست نه مان خو پیغه بگرت ژى بلا نهو ب پدیان خو پیغه بگرت. و ژ قى چهندي بو مه دیار دبت کو پیگیریا ب سونه تی بهه مروټی دپاریزت، و ژ جودابوون ونختلافی دده ته پاش.

خۆدویرکرنا ژ بیدعهیان:

ویپگیبیا ب سوننه تی مهعنا وئ ئهوه مرؤف خو ژ بیدعهیان بده ته پاش، لهو پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- پشتی فهرمان ل مه کری ئەم کاری ب سوننه تی بکهین، گوټ: ﴿وَإِيَّاكُمْ وَمُحَدَّثَاتِ الْأُمُورِ، فَإِنَّ كُلَّ مُحَدَّثَةٍ بِدْعَةٌ، وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَالَّةٌ﴾ یهعنی: هشیاری وان کاران بن یین نوی دهر دکهفن، چونکی هر تشته کی -د دینی دا- نوی دهر کهفت بیدعهیه، وبیدعه ئهوه گوټن وکریار، وری وریبازن یین پشتی پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- د دینی دا دهر دکهفن، وچو ئهصل و بناخه بو نههین نه د کیتابی دا ونه د سوننه تی دا، وهه تشته کی بیدعه بت سهرداچوون وضه لاله ته، بهری خودانی دده ته ئاگری، و بهری نوکه د حه دیسا (5) دا مه بهحسی بیدعی کریوو، لهو ههوجهی دوباره کرنی ناکهت.

مفایین هه دیسی:

1- ژ گوټنا عرباضی بو مه دیار دبت کو وهعز وشیره تین پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- هند کار ل سهحابیان دکر هتا دلین وان شه لهرزن وچاقین وان روټدکان بیارینن، وئهفه نیشانا باشیا وان، خودی ژ وان هه میان رازی بت.

2- حه دیس هندی دگه هینت کو ژ تشین باش ئهوه مرؤف شیره تی ب وی تشتی پیشکیشی خه لکی بکهت یی مفایی دنیا وئاخره تا وان تیدا هه، ب تاییه تی ل ده می خاترخواستن نپزیک دبت.

3- وئو ده لیله ل سه ر راستگوټیا پیغه مبهری -سلاڤ لی بن- د وان گوټنان دا یین وی بهحس ژئی کری وهیشتا چی نه بووین، وکو ئهوه ژ نک خو نه دئاخفت، به لکی ب وهحیا خودی دئاخفت، ده می گوټیه سهحابیین خو ههچی ژ ههوه بژیت، یهعنی: عه مرئ وی دریز بت، ئهوه دی ئختلافه کا مهزن بینت، وئاشکه رایه کول دویمهیا زه مانئ سهحابیان، هژماره کا بیدعه یین

عقائدي د ناث خه لکي دا به لاقبوون، وهکي: بیدعه یا خه وارج وقه ده ریان..
وگه لهک صه حایبان ب دهف ودهستی خو بهرگریا وان بیدعه چیان کر.

4- وحه دیس هندئ دگه هینت کو گوهداریا کاریده ستین موسلمان کاره کی
واجبه ل سهر ئوممه تی، ودهرکه فتنا ژ بن ئه مر وفه رمانین وان ژ گونه هیپن
مهزنه، چونکی ئه و فه کرنه بو ده رگه هی فتنی.

5- وئف حه دیسه ته ئکیدئ ل سهر پیگیریا ب سوننه تی و خودویرکنا
ژ بیدعان دکه ت، وئو هندئ دگه هینت کو بیدعه هه می ضه لاله تن، ووه سا
نینه وهکی هندهک نه زان دبیتژن: بیدعه یین خراب ژي هه نه وین باش ژي،
پیغهمبر -سلاف لی بن- دبیتژت: هه می بیدعه ضه لاله تن.

هه ديسا بيست ونه هي

عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، أَخْبِرْنِي بِعَمَلٍ يُدْخِلُنِي الْجَنَّةَ؟ قَالَ: ﴿لَقَدْ سَأَلْتَ عَنْ عَظِيمٍ، وَإِنَّهُ لَيَسِيرٌ عَلَى مَنْ يَسَّرَهُ اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ: تَعْبُدُ اللَّهَ عَزَّ وَجَلَّ، وَلَا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا، وَتُقِيمُ الصَّلَاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ، وَتَحُجُّ الْبَيْتَ﴾ ثم قال: ﴿أَلَا أُدُلُّكَ عَلَى أَبْوَابِ الْخَيْرِ؟ الصَّوْمُ جُنَّةٌ، وَالصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ، وَصَلَاةُ الرَّجُلِ فِي جَوْفِ اللَّيْلِ﴾ ثم تلا: ﴿تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ حتى بلغ: ﴿يَعْمَلُونَ﴾ ثم قال: ﴿أَلَا أُخْبِرُكَ بِرَأْسِ الْأَمْرِ وَعَمُودِهِ وَذُرْوَةِ سَنَامِهِ؟﴾ قلت: بلى يا رسول الله! قال: ﴿رَأْسُ الْأَمْرِ الْإِسْلَامُ، وَعَمُودُهُ الصَّلَاةُ، وَذُرْوَةُ سَنَامِهِ الْجِهَادُ﴾ ثم قال: ﴿أَلَا أُخْبِرُكَ بِمَمْلَاكِ ذَلِكَ كُلِّهِ؟﴾ قلت: بلى يا رسول الله! فأخذ بلسانه ثم قال: ﴿كُفَّ عَلَيْكَ هَذَا﴾ قلت: يا رسول الله! وإنا لمؤاخذون بما نتكلم به؟ فقال: ﴿تَكَلَّمْتُ أُمَّكَ، وَهَلْ يَكُفُّ النَّاسَ فِي النَّارِ عَلَى وُجُوهِهِمْ إِلَّا حَصَائِدُ أَلْسِنَتِهِمْ؟﴾

رواه الترمذي

موعاذى كورپى جه بهلى ديبترت: من گوت: نهى پيغه مبهري خودى، كاره كى بو من بيژه، من بيه ته به حه شتى، ومن ژ ناگرى دوير بكهت، وى گوت: ته پسيارا تشته كى مهزن كر، و نهو بى ب ساناهيه ل سهر وى بى خودى ل سهر ب ساناهى كرى: كو تو په رستنا خودى بكهى و چو شريكان بو وى نه دانى، و ب كرنا نقيترى رابى، وزه كاتى بدهى، و پوژيا ره مه زانى بگرى، و بچيه هه جى، پاشى گوت: نهري نه ز ده رگه هين خيترى نيشا ته

نهدهم؟ رۆژی په‌رژانه، ودانا خیران گونه‌هێ شه‌دمرینت کا چاوا ئاڤ ئاگری شه‌دمرینت، ونقیژا زه‌لامی ل نیڤا شه‌قی، پاشی ئەڤ ئایه‌ته‌ خواند: ﴿تَتَجَافَى جُنُوبَهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ هه‌تا گه‌هشتیه: ﴿يَعْمَلُونَ﴾، پاشی گۆت: ئه‌ری ئەز بۆ ته‌ بیژم سه‌ری کاری وستوینا وی وکلۆفانکا وی چیه؟ من گۆتی: به‌لی ئەی پیغه‌مبه‌ری خودی، وی گۆت: سه‌ری کاری ئیسلامه، وستوینا وی نقیژه، وکلۆفانکا وی جیهاده، پاشی گۆت: ئه‌ری بۆ ته‌ نه‌بیژم: چیه وی هه‌میێ دگرت؟ من گۆتی: به‌لی ئەی پیغه‌مبه‌ری خودی، ئینا وی ئەزمانی خو گۆت، وگۆت: بشی فی، من گۆت: ئەی پیغه‌مبه‌ری خودی، ما حسیبا وی تشتی دی د گهل مه‌ ئیته‌کرن یی ئەم پی دئاخڤین؟ وی گۆت: تو نه‌میینی! ما تشتک هه‌یه مروڤان سه‌روسه‌ر به‌اڤیته‌ د ئاگری دا ئەگه‌ر به‌ره‌مه‌ی ئەزمانی وان نه‌بت!

ترمذی فه‌دگوه‌پزت

گرنگیا فی هه‌دیسی ژ هندی دئیت ئەو وان ئەگه‌ران بۆ مه‌ ئاشکه‌را دکه‌ت یین مروڤی دبه‌نه به‌حه‌شتی، ووی ژ ئاگری جه‌هنه‌می دپاریژن، وئه‌فه ئەو مه‌زنته‌رین ئارمانجه‌ یا مروڤ د ژینا خو یا دنیا یی دا کاری بۆ دکه‌ت.

ئه‌گه‌رین چوونا به‌حه‌شتی:

سه‌حابیی پیغه‌مبه‌ری موعاڤی کوری جه‌به‌لی، و ژ به‌ر خه‌مخوارنا وی ژ زانینا کارین چاک، پسپار ژ پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- کر کو ئەو وی تشتی بۆ بیژت یی بیه‌ته ئەگه‌ر کو خودی ره‌حمی یی به‌ت، و ل ئاخه‌تی وی بیه‌ته به‌حه‌شتی؛ چونکی تشته‌کی ئاشکه‌رایه که‌سه‌ک ب کاری خو ناچته به‌حه‌شتی، وه‌کی د هه‌دیسه‌کا دی یا پیغه‌مبه‌ری دا -سلاف لی بن- هاتی: ﴿لَنْ يُدْخِلَ أَحَدَكُمْ عَمَلُهُ الْجَنَّةَ﴾ به‌عنی: کاری ئیک ژ هه‌وه وی نابه‌ته به‌حه‌شتی.. بۆچی؟ چونکی هندی تو کاری بکه‌ی، بلا چهند یی باش بت، تو نه‌شیی هه‌قی قه‌نجیی خودی ژ سه‌ر خو ڤاکه‌ی، فێجا چاوا دی شیی هندی

کاری که تو پی بچی به‌حشتم؟ به‌لی ژ که‌ره‌ما خودی د گهل به‌نیان نه‌وه وی ئەف کاره کره سه‌به‌ب کو خودی رحمی پی ب خودانی بهت. وه‌کی د نایه‌ته‌کی دا هاتی: ﴿وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ (الزخرف: 72) یه‌عنی: نه‌فه نه‌وه به‌حشتمه یا خودی ب رحما خو هوبن لی دانابن ژ بهر وی کاری باش پی هه‌وه کری.

وئه‌ف کاره پی موعادی پسپار ژنی کری، وه‌کی پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- گوئی، کاره‌کی مه‌زنه، و ما چ تشت ژ وی مه‌زنتره مروث وی نه‌گه‌ری بزانت یا نه‌وه سه‌رکه‌فتنا مه‌زن پی ب ده‌ست خو فه دئینت، کو چونا به‌حشتمی ودویرکه‌فتنا ژ ناگریه؟ به‌لی نه‌وه کار، د گهل مه‌زنیای خو، کاره‌کی ب ساناهیه بو وی پی خودی که‌ره‌م د گهل کری، وبه‌ری وی دایه هیدایه‌تی، چونکی هیدایه‌ت وته‌وفیق د ده‌ستی خودی دایه، نه‌وه وی دده‌ته وی پی خو ژ هه‌ژی کری.

و د به‌رسقی دا پیغه‌مبه‌ر -سلاف لی بن- به‌ری موعادی دا هه‌ر پینج ستوبین سه‌ره‌کی بین نیسلامی، کو دبنه نه‌گه‌را مه‌زن یا چونا به‌حشتمی، وگوئی کو تو په‌رستنا خودی بکه‌ی وچو شریکان بو وی نه‌دانی، وئه‌فه ب کارئینانه‌کا عه‌مه‌لیه بو په‌یقا ته‌وحیدی: (لا إله إلا الله، محمد رسول الله)، و ب کرنا نقیژی رابی، وزه‌کاتی بده‌ی، ورژیا ره‌مه‌زانی بگری، وبچی هه‌جی.. مه‌عنا: ب جه‌ینانا ستوبین نیسلامی، وواجبین دینی، دبه‌ نه‌گه‌را چونا به‌حشتمی، وه‌کی به‌ری نوکه ژی د هنده‌ک هه‌دیسان دا بو‌ری.

پاشی بو پتر فایده‌ی پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- ده‌رگه‌هین خیری ژی نیشا سه‌حابیی خو دان، هه‌ر چه‌نده وی نه‌وه پیسار نه‌کربوو ژی، تشتی هندی دگه‌هینت کو یا باش نه‌وه نه‌وی پسپار ژنی دئیه‌کرن، ده‌می دبیتت پسپارکه‌ر پی ناماده‌یه بو وه‌رگرتنا زانینی، نه‌وه زیده‌تر ژ پسپارا وی بو بیژت، پشتی

پیغمبهری -سلاف لی بن- بهرسفا موعادی دای، گوتی: ئه‌ری ئه‌ز ده‌رگه‌هین
خیری نیشا ته‌ نه‌دهم؟

یه‌عنی: ئه‌وا مه‌ گوتی، ئه‌و تشتین واجین، یین بیی وان خودان نه‌چته
به‌حشتی، به‌لی پشتی چوونا به‌حشتی، هنده‌ک کارین دی هه‌نه‌ خیرن،
ده‌ره‌جین وی د به‌حشتی دا بلندتر لی دکهن، وجهی وی خوشتر لی دکهن،
وئه‌فه‌ ئه‌و کارن یین ئه‌م دبیتین: سوننه‌ت.

ئه‌و کار چنه‌؟

پیغمبهری -سلاف لی بن- نیشاره‌ت دا سی کارین گرنه‌گ، وگوت:
رۆژی په‌رژانه، ودانا خیران گونیه‌ی شه‌دمرینت کا چاوا ئاڤ ئاگری
شه‌دمرینت، ونقیژا زه‌لامی ل نیفا شه‌قی. . پاشی وی ئه‌ف ئایه‌ته‌ خواند ئه‌وا
خودایی مه‌زن تیدا مه‌دحین وان دکه‌ت یین ب شه‌ف گه‌له‌ک نه‌نقن ژ به‌ر
کرنا نقیژین شه‌قی: ﴿ نَتَجَافِ جُنُوبِهِمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ ﴾ حه‌تا گه‌هشتیه: ﴿ يَمَلُونَ ﴾.
وئیشاره‌ت بو رۆژی ودانا صه‌ده‌قی ونقیژین ل قیری، پتر بو یین سوننه‌ته،
ویپه‌مه‌به‌ری -سلاف لی بن- بو هه‌ر کاره‌ک ژ فان خیره‌ک ئاشکه‌راکر کو پی
دگه‌هته‌ مرۆقی، رۆژی دبه‌ته‌ په‌رژان وه‌کی مه‌تالی مرۆقی ژ ئاگری جه‌هنه‌می
دپاریزت، ودانا خیران وه‌سا گونیه‌هان شه‌دمرینت وه‌کی ئاڤ ده‌می ئاگری
شه‌دمرینت، ومه‌خسه‌د ب گونیه‌هان ل قیری گونیه‌هین بچویکه؛ چونکی
گونیه‌هین مه‌زن هه‌وجهی توبینه، ونقیژین شه‌قی ژ وه‌کی دانا خیران گونیه‌هان
شه‌دمرینت.

وپیسی فان هه‌ر سی کارین خیر، پیغمبهری -سلاف لی بن- سی کارین
دی یین گرنه‌گ نیشا هه‌قالی خو دان، پشتی مه‌سه‌له‌ ب کرنا پسپاره‌کی ل
به‌ر وی شریکری، وگوتی: ئه‌ری ئه‌ز بو نه‌بیژم سه‌ری کاری وستوبنا وی
وکلوفانکا وی چیه‌؟

موعادی گوتی: به‌لی ئه‌ی پیغمبهری خودی!

وی گوت: سهری کاری ئیسلامه، ومه بهست ب کاری ل قییری دینه..
یهعنی: هه ما دین ئهوه تو خو ب دهست خودی قه بهردهی، ته سلیمی وی
بی، ونیشانا ژ هه میان ئاشکه راتریا ته سلیمبونی ئهوه مروژ ب دهقی
ودلی شاهده بدهت.

وستوینا دینی نقیژه، وکانی چاوا بان بی ستوین نائیته راگرتن، وهسا
دین ژی بی نقیژ خو ناگرت.

وکلوقانکا دینی جیهاده، مهعنا: تو نابینی کارهک د دینی دا -پشتی
فهزان- ب خیرتر بت ژ کرنا جیهادا د ریتکا خودی دا.

ل دویمایی پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوت: ئه ری ئهز بو ته نه بیترم
ئهو چ تشته وی هه میی دگرت؟ یهعنی: ئهز بو ته دیار نه کهم کانئ ئهصل
وبناخه یی هه تشته کی، یی کو مروژی سهر راست دکهت، و ژ کهفتنی
دپاربت، چیه؟

موعادی گوتی: بهلی ئه ی پیغه مبهری خودی.

هنگی پیغه مبهری -سلاف لی بن- ئه زمانی خو گرت، وگوت: بشی قی،
یهعنی: هشیار بی ئه زمانی خو بی حسیب بهرنه ده، و بزانه تو چ دبیژی، دا
ئهصلی خیری هه میی ب دهست خو بیخی.. موعاد ژ قی چهندی عه جیبگرتی
بوو، وگوت: ئه ی پیغه مبهری خودی، ما حسیبا وی تشتی دی د گه ل مه
ئیته کرن یی ئه پ دئاخقین؟ ما ئاخفتنین مه ژی ل سهر مه حسیب دبن؟

پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوتی: تو نه مینی! یان دهیکا ته ل سهر ته
بکه ته گری! وهه چهنده ئهف گوتنه نفرینه ژی، بهلی مه خسه دا پیغه مبهری
-سلاف لی بن- نفرین نه بوو، وهه ما وی ئهو ئاخفتن گوت، وهکی وان
ئاخفتنین بی قه صد دئینه سهر ئه زمانی مروژی، گوت: ئه ری ما تشته ک
هه یه مروژان سهر و سهر بهاقیتته د ئاگری دا ئه گه ر به ره می ئه زمانی وان
نه بت! یهعنی: هه ما بهس ئه زمان و به ره می ویه، مروژی دهاقیتته د ئاگری

دا، ئەزمانە مەرۆقی ب سەر دئییخت ووی سەرفەراز دکەت، وئەو وئەوی دئییخت
وشەرمزار دکەت.

مفایین هەدیسی:

1- ژ پسیارا موعازی ئاشکەرا دبت، کو د ناڤ صەحابیاندا ھندەک
ھەبوون، خەم ژ زانییە دخوا، و ھەز دکر پسیارا کارین چاک بکەن. ھەر
وہسا شێوہیی فیکرنا پیغەمبەری -سلاڤ لێ بن- بو صەحبیان ئاشکەرا
دبت، وکانی چاوا وی ژ تشتی گرنگتر دەست پێ دکر.

2- خیرا ستوینین دینی وواجبین شەری بو مە ئاشکەرا دبت، وکو
ئەون مەرۆقی دبنە بەھەشتی و ژ ئاگری ددەنە پاش.

3- ھەر وہسا گرنگیا کارین خیری ژ یین سوننەت، بو مە ئاشکەرا
دبت.

4- وھەدیس ئیشارەتی ددەتە گرنگیا ئەزمانی، و خەطەرا وی ل سەر
مەرۆقی، وکو ئەزمانە ژ ھەر تشتەکی دی پتر خودانی دبنەتە جەھنمی.

هه ديسا سيهي

عَنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الْحُسَيْنِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿إِنَّ اللَّهَ - عَزَّ وَجَلَّ - فَرَضَ فَرَائِضَ فَلَا تُضَيِّعُوهَا، وَحَرَّمَ حُرْمَاتٍ فَلَا تَنْتَهِكُوهَا، وَحَدَّ حُدُودًا فَلَا تَعْتَدُوهَا، وَسَكَتَ عَنْ أَشْيَاءٍ مِنْ غَيْرِ نَسْيَانٍ فَلَا تَبْحَثُوا عَنْهَا﴾.

حديث حسن رواه الدارقطني وغيره

ئهبوو شهعله بهي خوشهني -خودي ژي رازي بت- ديبثت: پيغه مبهري -سلاف لي بن- گوټ: هندي خودايي مهزنه هندهک کارين فهرز دانايينه هوين وان بهرزه نهکهن، وهندهک تشت حهرام کرينه هوين پي لي نه دانن، وهندهک توخويب دانايينه هوين وان نه به زينن، وبه حسي هندهک تشستان نه کرينه، نه کو ژ بيري کرينه، هوين ل وان نه گهريين.

داره قوطني وهنده کين دي شه دگوهيژن

دهره جا ئي هه ديسي:

زانايين هه ديسي حوکم ل سهر ئي هه ديسي دايه کو ئهو يا ضه عيفه، ژ بهر دو نه گهران، يا ئيکي: مه کحوول ئهوي ئهف هه ديسه ژ ئهبوو شهعله بهي شه گوهاستي، گوه ل وي نه بوويه، د گهل هندي ژي گوټيه: (ژ ئهبوو شهعله بهي)، وئشه (ته دليسه) وحه ديس پي ضه عيف دبت. يا دووي: وخيلاف د ناقههرا ريوايه تان دا ههيه، کاني ئهفه ژ گوټنا ئهبوو شهعله بهيه،

يان ژى وى ئەو بۆ پيغەمبەرى -سلاڤ لى بن- پالدايە. وھەر چاوا بت
ھەدىس يا (صەحيح) نينە.

ئەھكامىن خودى:

وئەف ھەدىسە ھندى دگەھىنت كو ئەھكامىن خودى ل سەر چار پشكان
دئىنە لىكشەكرن، و ب قى رەنگى:

1- فەرز: وئەفە ئەو كارن يىن خودى ل سەر بەنيىن خو لازم كرى ئەو
بكەن، وھەر گاقەكا وان ئەو نەكرن، ئەو دى ھىژاى لۆمەكرنى بن ل نيايى، و
ل ئاخەتە ژى دى مۇستەھقى عەزابى بن، وەكى: نقيىژ و رۆژى وزەكاتى..
وھندەك زانا ناقتى: (واجب) ژى ل سەر قى كارى ددانن.

ئەفە ئەو پشكە يا كو دقيت ئەم سستىي د كرنا وان دا نەكەين، وزەعى
نەكەين؛ دا عەزابا خودى ب سەر مە دا نەئىت.

2- توخوب: ومەخسەد پى ھەر كارەكى يى خودى دەستورى ب كرنا
وى دابت، چ كرنا وى لازم كرىت، وەكى پشكا بۆرى، كو فەرز، يان ژى
كرنا وى ل بەر مە شرىن كرىت، وەكى كارى سوننەت، يان ژى كرن ونەكرنا
وى وەكى ئىك حسىب كرىت، وەكى ھەلالى.

ئەقى دقيت ئەم نەبەزىنن و دەرباس نەكەين، يەئنى: ئەم پى لى نەدانىن
وبەر ب وى كارى فە نەچىن يى خودى دەستورى ب كرنا وى نەداى.

3- ھەرام: وئەفە ئەو كارن يىن خودى نەكرنا وان ل سەر مە لازم كرى،
وئاشكەرا كرى كو ھەچىي وان بكەت، دى ھىژاى لۆمەيا دنيايى وعەزابا
ئاخەتە بت، وەكى: كوشتنى و دزىي.. ھتد.

وئەفان كاران دقيت ب چ رەنگان ئەم خو نيزىك نەكەين.

4- ئەو تىشتى بەھس ژى نەھاتىيەكرن: ودقيت نەئىتە ھزركرن كو خودى
ئەو ژ بىركرىنە، حاشا! خودى تىشتەكى ژبىر ناكەت، بەلى ھندەك تىشت ھەنە

وی بهحس ژئی نهکریه، نه ب حلالی ونه ب حرامی، ئەف کاری هۆسا بت، مرۆف یی عهفیکریه، ئەگەر بکهت یی گونیهکار نابت، ونهگەر نهکهت ژئی چو ل سهر نینه، ونهقه دلۆفانیهکه خودی ب بهنیین خو بری، قیجا بلا ئەو گهلهک ل دویف نهچن.

ونهف رهنگی هه، دقیت مرۆف ل دویف نهچت، وپسیار نهکهت، دا شک بو وی د کاری دا چی نهبت، و د هه دیسهکی دا یا موسلم قهدهگوهیزت، هاتییه: ﴿هَلْكَ الْمُتَطَّعُونَ﴾، ومهخسه د ب (موتنهطعان) ئەو کهسن یین گهلهک ل دویف وان کاران دچن یین مایی وان تی نهچت، پیغه مبهه -سلاف لی بن- دبیزت: ئەقه چوونه هیلاکی.

مفایین هه دیسی:

1- ئە حکامین خودی بو به نیان دانیان چار پشکن: فهرز، وحه رام، وتو خوب، و یین بهحس ژئی نههاتییه کرن.

2- فه رزان دقیت مرۆف سستی تیدا نهکهت، وحه رامی خو نیزیک نهکهت، وتو خوبی پی لی نه دانت، ویی بهحس ژئی نههاتییه کرن گهلهک ل دویف نهچت.

هه ديسا سيهه و نيكى

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدِ السَّاعِدِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، دَلَّنِي عَلَى عَمَلٍ إِذَا أَنَا عَمَلْتَهُ أَحْبَبَنِي اللَّهُ وَأَحْبَبَنِي النَّاسُ، فَقَالَ: ﴿ اذْهَبْ فِي الدُّنْيَا يُحِبِّكَ اللَّهُ وَازْهَدْ فِيهَا فِي أَيْدِي النَّاسِ يُحِبِّكَ النَّاسُ ﴾.

حديث حسن رواه ابن ماجه

سههلى كورئى سهههءى ساعهءى -خوئى ژئى رازى به- بهئئئ: زهلامهك هاته نك پئغه مبهرى -سلاف لئى بن- وگوت: نهى پئغه مبهرى خوئى، كارهكى نيشا من بده نهگهر من نهو كر، خوئى ههز ژ من بكهت، و مرؤف ژئى ههز ژ من بكهن، گوت: دلئى خو نهبه دنيايئ، خوئى دئى ههز ژ ته كهت، و دلئى خو نهبه وئى تشئئى د دهستئى خهلكئى دا ههئى، مرؤف دئى ههز ژ ته كهن.

ئبن ماجه فهه دگوهئئت

مهزئئئئ تشئ مرؤف ب دهست خو دئئخت نهوه خوئى ههز ژ مرؤقى بكهت، هنگئى ئاخرهئئ وئى دئى يا ب سلامهت بهت، ونهگهر خوئى تهوفئقا وئى دا وئيانا وئى كره د دلئئن خهلكئى ژئى دا، نهو خئرا ل سهه خئريئيه، چونكى نهو د دنيايا خو ژئى دا دئى بئى دلخؤش ورحهت بهت، فئئجا نهو تشئ چبه بئى فان ههردو باشيان ب دهست مرؤقى فهه دئئئئ؟ د فئئى ههههئسى دا سههههههك پسبارا فئئى چهئئئئ ژ پئغه مبهرى -سلاف لئى بن- دكهت، وگرنگئا فئئى ههههئسى د فئئى چهئئئئ دا بهه.

وپیغهمبهر -سلاڤ لی بن- د بهرسقی دا دو شیرهتین مهزن ل قی
ههقالی خو دکهت، نهو ژئی نهفهنه:

1- زوهدا د دنیا یی دا، نهوا دبتنه نهگهرا هندئ کو خودئ حهز ژ مرؤقی
بکته.

2- زوهدا د وی تشتی دا یی د ناف دهستی خه لکی دا هه ی، نهوا دبتنه
نهگهرا هندئ کو خه لک حهز ژ مرؤقی بکهن.

قیجا زوهد چیه؟ وچاوا نهو قی خیرا مهزن ب دهست خودانی قه
دئینت؟

دهمی نه دبیژین: فلان کس د فلان تشتی دا یی زاهده، یهعنی: نهو
دلی خو نابهته وی تشتی، چونکی نهو تشت ل نک وی یی بی بهایه،
وتشتهک ل نک مرؤقی یی بی بها نابت، هتا مرؤف تشتهکی دی یی
ژ وی ب بهاتر نه بینت، مهعنا: دهمی کهسهک د دنیا یی دا یی زاهد بت،
دلی خو نابهته دنیا یی، چونکی دنیا د چاقین وی دا یا کیمه، وکهنگی دنیا
دی د چاقین وی دا یا کیم بت؟ نهگه بهرئ وی ما ل تشتهکی مهزنتر
وچپتر ژ دنیا یی کو ئاخرهته، وئوئ ئاخرهت وی ژ دنیا یی موریل بکته، نهو
کهسهکه خودئ حهز ژئی دکته.

وئو کهسی زوهدی د وی تشتی دا بکته یی د دهستی خه لکی دا
هه ی، کو پهرتالی دنیا یی، دقیت بهرئ وی ل تشتهکی دی یی گرنکتر بت،
کو پهرتالی ئاخرهتیی، و مرؤف ب تبعهتی خو حهز ژ وی کهسی دکهن، یی
ململانی د گهل وان نهکته د وی تشتی دا یی نهو حهز ژئی دکهن.

زانایی مهزن (شیخ الإسلام ابن تیمیه) زوهدی ب قی رهنگی ددهته
نیاسین، دبیزت: زوهد نهوه مرؤف وی تشتی بهپلت یی ل ئاخرهتی چو
مفایی نهگههینته مرؤقی، و وهرهع نهوه مرؤف وی تشتی بهپلت یی مرؤف
بترست کول ئاخرهتی زیانی بگههینته مرؤقی.

مفایین هه دیسی:

- 1- ئەف هه دیسه وئ ریککی بو مه ئاشکههرا دکهت یا ئەگهر ئەم لی بچین خودی هه ز ژ مه بکهت، وخه لکی ژی هه ز ژ مه بکهن.
- 2- مرۆقی دلی خو نه به ته دنیا یی، خودی هه ز ژی دکهت، ویی دلی خو نه به وی تشتی ل نک خه لکی هه ی، خه لک هه ز ژی دکهن.. وئه هه ئەو ههردو تشتن یین خیرا دنیا یی وئاخره تی دگه هیننه مرۆقی.

حه دیسا سیه و دووی

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -
قَالَ: ﴿ لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ ﴾.

حدیث حسن رواه ابن ماجه وغيره

ژ نه بوو سه عیدئ خودری - خودئ ژئ رازی بت - دبئثت: پیغه مبهری
- سلاف لی بن - گوئ: بلا کهس زیانی نه کهت، و کهس به رسقا زیانی ژئ
ب زیانی نه دهت.

ئبن ماجه فه دگو هئزت

ئهف هه دیسه ئیک ژ مهزنتربن بناخه و (قاعیده) یئین ئو صوولی
ده سنیشان دکهت، لهو ئه و ژئ دبئته هژمارتن ئیک ژ هه دیسین گرنه
و کو مکه ر. . پیغه مبه ر - سلاف لی بن - تئیدا ئاشکه را دکهت کو ب چو ره نگان
نابت زهره و زیان ژ مرؤقی موسلمان پهیدا بیت، و وه کی ئاشکه را پیغه مبه ر
- سلاف لی بن - د سیاقئ هه رامکرنا زیانی دا دو په یقان ب کار دبئنت:
(ضرر) و (ضرار)، وزانا و شرؤقه که رین هه دیسئ هژماره کا جوداهیان د نا ئبه را
قان هه ردو په یقان دا ده سنیشان دکهن، ئیک ژ وان ئه فه یه: (ضرر) ئه و زیانه
یا ل ده سپئکی ژ که سه کی پهیدا دبت، یه عنئ: نابت بو مرؤقی موسلمان ئه و
کاره کی و ه سا بکهت، زیان پی بگه هته که سه کی دی، و (ضرار) ئه و کاره یئ
پشکداری تئیدا هه بت، یه عنئ: ئه و زیانه یا ژ دو که سان پهیدا دبت،
ومه خسه د پی ئه وه ده می که سه ک کاره کی دکهت زیان پی دگه هته ئیکئ دی،
بو یئ دی نابت ئه و ژئ کاره کی ب زیان بکهت؛ دا به رسقا زیانا یئ دی پی

بدەت، مەعنا: زيان ب زيانى نائىتە زقراندن، وزەرەر رەنگەكى زۆردارىيە،
وئاشكەرايە كو خودى زيان حەرام كرىه.

وزيان -كو د ئەصل دا دژى مفايە- دو رەنگىن وئ هەنە:

ئىك: دبت كەسەك كارەكى بكەت وئارمانجا وى پى ئەو بت ئەو زيانى
پى بگەهيىتە خەلكى، وگومان تىدا نىنە كو ئەفە كارەكى حەرامە.

دو: دبت ئەو كارەكى بكەت وئارمانجا وى ئەو نەبت زيان پى بگەهتە
كەسى، بەلى وەسا چى بىت ژ بەر كاري وى زيان پى بگەهتە كەسەكى دى،
وئەو ژى كارەكە چى نابت وىي دورست نىنە.

بناخەيەكى ئوصولى:

زانايىن ئوصولى بناخەيەكى گشتى يى گرىنگ ژ فى حەدىسى وەردگرىن،
كورتيا وى ئەفەيە: نابت بو كەسەكى كارەكى وەسا بكەت زيان پى بگەهتە
ئىكى دى، وئەگەر ئىكى كارەك كر زيان پى گەهشتە ئىكى دى، دقئىت ئەو
بىتە خەرامەتكىرن، و نابت بو وى يى زيان گەهشتىي، رابت بەرانبەر وئ
چەندى ئەو ژى زيانى بگەهيىتە يى دى، بو نمونە: ئەگەر مرؤفەكى كارەك
كر بوو ئەگەرە هەندى بىستانى ئىكى خراب بىت، دى ژى ئىتە خواستن كو ئەو
خەرامەتا يى دى بدەت، نە كو يى دى رابت ئەو ژى بىستانى يى ئىكى
خراب بكەت؛ چونكى زيان ب زيانى چارەسەر نابت.

وقى بناخەيى گشتى گەلەك چەق ژى دچن، ژ وان بو نمونە: (زيان
دقئىت نەئىتەكىرن)، و(زيان ب زيانى رانابت)، و(زيانا مەزنتىر ب زيانا
بچويكتر دئىتە لادان)، و(تەحەممولا زيانا تايىهت دئىتەكىرن، دا زيانا گشتى
پەيدا نەبت)، و(پالदानا زيانى بەرى ب دەستفە ئىنانا مفايى دئىت)،
و(كەقناتيا زيانى وئ دورست ناكەت)..

و ژ فى حەدىسى ئاشكەرا دبت كو خودى وى تىشتى ژ مرؤفى ناخوازت
پى زيانا وى تىدا هەبت، يەئنى: ئەگەر هات و كارەك ژ وان كاران يىن

خودئ ل سهر مروّقى فەرکربن بوو ئەگهرا هندئ زبانهک پئ بگههته وئ، ئەو کار ژ وئ نائئته داخوازکرن، وهکئ: مروّقهکئ ئەگهرا ئئشهک لئ ههبت، وخراب بت بو وئ ئافئ ب کار بئنت، سهرشوئشتنا واجب ودهسنئئئ ل سهر وئ نابت، بهلکئ ئەو دئ (تهيه مومئ) کهت.

مفایئنه ده دئیسئ:

1- ئەف ده دئسه بناخهئیهکئ گرنگئ فقهئ بو مه دهسنئشان دکهت، ئەو ژئ ئەفهئیه: زبانه ژ کهسهکئ نائئته قه بوبلکرن.

2- چئ نابت بو مروّقى کارهکئ بکهت زبانه پئ بگههته کهسئ، ههر وهسا چئ نابت ئەو بهرسفا زبانه ب زبانهکا دئ بدهت.

3- زبانهکا ههئ یا حهقه، وهکئ: ب جهئئنانا (حدوودئئن شهرعئ)، بو نمونه: مروّقهک ئئکئ بکوژت، فئئجا دهسههلات وئ پئش یئ دئ قه بکوژت، ئەفه ناکهفته د بن وئ زبانه دا یا حهرام.

حهديسا سيه و سيني

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا - أَنَّ رَسُولَ اللهِ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ:
﴿لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ، لَادَّعَى رِجَالُ أَمْوَالِ قَوْمٍ وَدِمَاءَهُمْ، وَلَكِنَّ الْبَيِّنَةَ عَلَى
الْمُدَّعِيِ وَالْيَمِينَ عَلَى مَنْ أَنْكَرَ﴾.

حديث حسن رواه البيهقي

ژ عبدالله لاهي کورې عهباسي -خودې ژي رازي بت- دبيتړت: پيغه مبهري
-سلاف لي بن- گوت: نه گهر ب گوتنا مروغان بيته کرن، هندهک زه لام دي
داخوازا مال و خوينا هنده کان کن، به لي ده عوه داري دقيت نيشانهک هه بت،
وي حاشاتي بکته دقيت سو بند بخوت.

به يه هقي فه دگوهيژت

نهف هديسه بناخه يه کي گرنگ ژ بناخه يي حوکم کرنا د ناخه را خه لکي
دا ددانت، دا ماف بيته پاراستن، و دادی جهی خو بگرت، و کس ب هيجه تا
وهرگرتنا مافي خو پي ل مافي کهسه کي دي نه دانت.. ژ بهر قي چهندي
زانايي مهزن (ابن دقيق العيد) دگوت: نهف هديسه نيک ژ بناخه يي
نه حکامانه، ومهزنترين دهقه بو ليژرپيني ده مي هه پرکي پهيدا دبت.

ونه گهر حاکم ب گوتنا خه لکي بکته، يي داخوازا ده ليلي ژي بکته،
هر کهسهک دي وي بيژت يا بو وي باش بت، ومفایي وي تيدا بت، به لي
نهف چهنده نابت، پي تشيه ل سهر وي کهسي حوکمي د ناخه را خه لکي دا
دکته، گوه داري گوتنا ده عوه داري ويا وي کهسي ده عوه لي دئيه کرن بکته،

پاشی وی تهرازی ب کار بینت یا د قی حه دیسی دا هاتی، کو ژ دو پیگافان پیک دئیت:

یا ئیکی: ژ بهر کو دهعه دار دهعویا تشته کی شهشارتی دکهت، ودخوازت نهو بو وی بکهفت، دقیت نهو نیشانهکا ئاشکهرا ل سهر گوتنا خو بینت، دا نهو بو وی بته دهلیل وهیجهتا موکم، هندئ بگههینت کو نهو د قی دهعویا خو دا یی راستگویه، ونهگهر نهو چو دهلیلان نهئینت، ئاخفتنا وی ب چو ناچت، ودئ حسیب بت مروقه کی درهوین! نهقه دئ هنگی بت نهگهر نهو کهسی دهعوا لی دئیته کرن حاشاتی ل گوتنا دهعه داری بکهت، ژ خو نهگهر حاشاتی نهکر، هنگی ژ دهعه داری نائیته خواستن نهو چو دهلیلان بینت؛ چونکی ئعترافا ههفرکی باشتین دهلیله ل سهر راستیا گوتنا وی.

یا دووی: نهگهر دهعه داری چو دهلیل نهئینان، ووی کهسی دهعوا لی دئیته کرن حاشاتی ل گوتنا وی کر، هنگی حاکم دئ داخوازی ژ وی کهسی کهت یی دهعوا لی هاتییه کرن کو سویند بخوت، قیجا نهگهر وی سویند خوار، مهسه لا وان دئ ب دویماهی ئیت.

و ژ قی چهندئ دیار دبت کو دهلیل دهعه داری بهری یی ههفرکی وی دئیت، و ل دور دهسنیشانکرنا دهلیلی وکانئ نهو چیه؟ بهلگه نامهیه، یان شاهده، یان سوینده د گهل شاهدی؟ نهقه مهسه له که جهی وی کتیبین فقهپیه، ومه نهقیت ل قیرئ ب بهرفرههی ل سهر باخقین.

مفایین هه دیسی:

1- نابت بو حاکمی ب گوتنا دهعه داری بکهت، حهتا نهو دهلیله کی موکم ونیشانهکا ئاشکهرا ل سهر گوتنا خو بینت.

2- نهگهر دهعه داری چو دهلیل نهبن، لایی بهرانبهر کو نهو یی دهعه لی دئیته کرن، دقیت سویند بخوت.

3- هەردو لا (دەعوەدار ویی دەعوە لی دئیتە کرن) دقیت ژ خودی بترسن، و بزانی کو حوکمی حاکمی تشتی حەرام بو وان حەلال ناکەت، و حوکمی خودی د سەر هەر تشتەکی رایە.

4- حاکم ژی دقیت ژ خودی بترست، و حوکمی نەدەت حەتا حەقی بو ئاشکەرا نەبت، و دقیت ئەو بزانت کو نەدادیا د حوکمی دا ئیک ژ گونەهین مەزنە، یین خودانی خو هیژای ئاگری جەهنەمی دکەن.

حه دیسا سیه و چاری

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخَدْرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: ﴿مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبِقَلْبِهِ، وَذَلِكَ أَضْعَفُ الْإِيمَانِ﴾.

رواه مسلم

ژ نه بوو سه عیدئ خودری - خودئ ژئ رازی بت - دبیرت: من گوھ ل پیغه مبهری بوو - سلاف لی بن - دگوت: هه چیبی ژ هه وه خرابیه ک دیت بلا نهو وی ب دهستی خو بگوهورت، ونه گهر نه شیا بلا نهو وی ب نه زمانئ خو بگوهورت، ونه گهر نه شیا بلا نهو وی ب دلئ خو بگوهورت، ونه لاوازترین باوهریه.

موسلم فه دگوهرت

نه گهرا فه گوهاستنا هه دیسن:

دهمی مهروانی کورئ هه که می نه مهوی والی ل مه دینی، جاره کی ده رکه فته نقیژا جه ژنی، وبه ری نهو ده ست ب نقیژا جه ژنی بکه ت، نهو رابوو دا ب سهر مینبه ری بکه فت، وخوتبی بخوینت، نه بوو سه عیدئ خودری هنگی یئ ناماده بوو، وگا فا نه بوو سه عیدئ نه ف کاره ژئ دیتی، کراسئ وی گرت وکیشا دا ب سهر مینبه ری نه که فت، به لی وی خو ژ ناف ده ستان ئینادهر و ب سهر مینبه ری که فت، وده ست دا خوتبی.. نه بوو سه عیدئ گوتئ: ب خودئ هه وه مه سه له گوهارت! وی گوت: بابئ سه عیدئ، نهوا ته دزانی چوو! نه بوو

سه‌عیدی گوتی: ب خودی ئەوا ئەز دزانم چیتره ژ وئ یا ئەز نه‌زانم، مه‌روانی گوت: ئەگەر ئەم پشستی نقیژئی خوتیی بخوینین کەس ناروینت گوھی خو بدەتە مه، لەو مه ئەو ئینا بەری نقیژئی.. هنگی ئەبوو سه‌عیدی ئەف حەدیسە د ناڤ خەلکی دا گوت.

حوکم وریکتین گوهارتننا خرابیی:

ژ ئایەتین قورئانی وحەدیسین پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- دئیتە زانین کو فەرمانا ب باشیی وپاشقەبرنا ژ خرابیی، تشتەکی فەر وواجبە ل سەر موسلمانان، وەر جارەکا موسلمانان خو ژ شی کاری دا پاش، خودی عەزابەکا دژوار دئ ب سەر وان دا ئینت، وەکی د وئ حەدیسە دا هاتی یا ئیمامی ترمذی ژ حوڤەیفە ی قەدگوھیت، دبیژت: پیغەمبەری -سلاڤ لی بن- گوت: ﴿لَتَأْمُرَنَّ بِالْمَعْرُوفِ، وَلَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ، أُوْلَئِكَ سَيَرْحَمُ اللَّهُ أَنْ يُبْعَثَ عَلَيْكُمْ عِقَابًا مِنْ عِنْدِهِ، ثُمَّ لَتَدْعُوهُ فَلَا يَسْتَجِيبُ لَكُمْ﴾ یه‌عنی: ئەز ب خودی کەمه یان هوبن دئ فەرمانا ب باشیی وپاشقەبرنا ژ خرابیی کەن، یان نیزیکه خودی عەزابەکی ژ نک خو ب سەر هەوہ دا به‌نیرت، پاشی هوبن دئ دو‌عیان ژ وی کەن وئەو د بەرسقا دو‌عیایا هەوہ ناییت.

بەلی ئەف واجبیی هە هەندەک جاران ل سەر هەمی کەسان واجب دبت، وەندەک جاران ل سەر هەندەکان واجب دبت، ئەگەر هەندەک پی پابوون گونەه ژ سەر هەمیان رادبت.. و د مەسەلا راکرن ونەهیتلانا خرابیی دا هەمی کەس وەکی ئیک نینن، هەر ئیکی خودی ل دویت شیانا وی دئ لی گرت، بو نمونە: مرۆقی حوکم د دەستی دا بت، باری وی گرانتره ژ یی خەلکی دی یی چو حوکم د دەستی دا نەبت، و مرۆقی زانا بت، باری وی گرانتره ژ مرۆقی عامی ونەزان.. و هوسا. وریک و مەرته‌به‌یی گوارتننا خرابیی ژی هەمی وەکی ئیک نینن، و حالی مرۆقان ژی د دەر حەقی دا وەکی ئیک نابت، ژ وان ریک و مەرته‌به‌یان یین کو د حەدیسە دا هاتین:

1- گوهارتتا ب دهستی:

وئەقە پتر دکەفتە سەر ملی کاربدهستان؛ چونکی دەسپهلات یا وانە، وچی کاری وان بقییت ئەو دشیین بکەن، بەلێ مەعنا قی ئەو نینە کەسەک ژ بلی وان نەشیت قی چەندی بکەت.. نەخیر! هەر کەسەکی بشیت خرابیی ب دەستی خۆ بگوھۆرت، بیی کو خرابیەکا مەزنتەر بیته شوبنی، دقیت ئەو قی چەندی بکەت.

2- گوهارتتا ب دەقی:

وئەقە پتر دکەفتە سەر ملی زانایان؛ چونکی ئەو دینی دزانن، ودشین حەقیی ونەحەقیی ل بەر خەلکی ناشکەرا بکەن.

3- گوهارتتا ب دلی:

وکەس ژ قی نائیته عەفیکن؛ چونکی ئەو ب هەمی کەسان قە دقیت، وھەر چەندە بەرھەمی قی ریککی گەلەک یی کیمە ژی، بەلێ ئەو ژ ھەر کەسەکی دقیتە خواستن، وئەوی ب قی رەنگی ژی خرابیی نەگوھۆرت، یەعنی: ب دلی ژی کەرب ژ خرابیی قەنەبت، ئەوی چو باوهری ل نک نەمایە، لەو عەبدللاھی کورئ مەسعوودی دگۆت: ((ئەوی چوو یە هیلاکی یی ب دلی باشی وخرابی نەزانی بت)).

وفەرە ئەو کەسی فەرمانا ب باشیی وپاشقەبرنا ژ خرابیی دکەت، بەری ھەر تشتەکی ب کاری خۆ، نە ب گۆتنی ب تنی، بو خەلکی بیتە جہی چاقلینکرنی، چونکی خودی حەز ژ وی کەسی ناکەت یی وی تشتی بیتر یی ئەو ب خۆ نەکەت، بەلێ مەعنا قی چەندی ئەو نینە ئەو کەسی باشیەکی نەکەت دقیت بەری خەلکی نەدەتە وی باشیی، یان ئەو کەسی خرابیەکی دکەت خەلکی ژ وی خرابیی نەدەتە پاش.. نەخیر! کانئ چاوا کرنا باشیی کارەکی فەرە، وەسا فەرمانا ب باشیی ژی کارەکی فەرە، ھەر وەسا نەکرنا خرابیی ژی.

مفایین حدیسی:

- 1- ئەف حدیسه هندی دگههینت کو فرمانا ب باشیی وپاشقهبرنا ژ خرابیی ژ باورتییه.
- 2- پاشقهبرنا ژ خرابیی، ونههیلانا وی کاری یی شریعهتی حهرامکری، کارهکی واجبه، بهلی وی چهند مهتره به بو هه نه، ههر ئیک ل دویف مهتره به یا خو دقتیت پی رابیت، ئەگەر نه خرابیه کا مهزنتر دی پهیدا بت.
- 3- ژ کاری ئەبوو سه عیدی دیار دبت کو گوهورینا خهله تیین کاربدهستان ب دهستی بو وی یی پیقه بیت، کارهکی دورسته، بهلی ده رکهفتنا ژ بن حوکمی وان ژ بهر خهله تیی، وراکرنا چهکی دژی وان، خرابیی مهزنتر پیقه دئیت، لهو د هندهک حدیسیین دی دا هاتییه کو ئەو کار چی نابت، هندی ئەو کوفرا ناشکهرا به لاف نه کهن.

حه دیسا سیه و پینجی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿لَا تَحَاسِدُوا، وَلَا تَنَاجَشُوا، وَلَا تَبَاغَضُوا، وَلَا تَدَابَرُوا، وَلَا يَبِعْ بَعْضُكُمْ عَلَى بَعْضٍ، وَكُونُوا عِبَادَ اللهِ إِخْوَانًا. الْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ، لَا يَظْلِمُهُ، وَلَا يَحْدُلُهُ، وَلَا يَحْقِرُهُ، التَّقْوَى هَاهُنَا﴾ وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ﴿بِحَسْبِ امْرِئٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخَاهُ الْمُسْلِمَ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حَرَامٌ: دَمُهُ، وَمَالُهُ، وَعَرَضُهُ﴾.

رواه مسلم

ژ نه بوو هورهیره ی - خودی ژئی رازی بت - دیترت: پیغه مبهری - سلاف لی بن - گوت: حه سویدی ب ئیک دو نه بن، وئیک ودو نه خاپین، وکهریی نه ها قینه ئیک ودو، وپشت نه دهنه ئیک ودو، وهندهک ژ هه وه فرۆتنی د سهر فرۆتنا هنده کان را نه کهن، و به نیین خودی بن و برایین ئیک بن، موسلمان برایی موسلمانیه، نه زۆرداری لی دکهت، ونه وی شهر مزار دکهت، ووی ناشکینت، ته قوا ئها د قیری دایه - و سی جار ان ئیشارهت دا سنگی خو - تیرا مرۆقی خرابی هه یه ئه و برایی خو یی موسلمان کیم بکهت، موسلمان هه می ل سهر موسلمانی حه رامه: خوینا وی، و مالی وی، و ناموبسا وی.

موسلم فه دگوهیزت

قی حه دیسی گه لهک مفایین مه زن تیدا هه نه، چونکی ئه و بهری موسلمانان دده ته وی ریکتی یا باشیا وان تیدا هه ی، ریکا برایینی، و بهری وان ژ گه لهک ریکین خراب دده ته پاش یین دبه نه گه را په یدابوونا نه قیان

ودلمانی د ناقبهرا وان دا، ههر وهسا ئهو ئاشکهره دکهت کو خوین و مال و نامویسا موسلمانن ژی ل سهر موسلمانن حهرامه..

دلرهشی وحهسویدی:

حهسویدی ئهوه دلن مرؤقی د دهر حهقا براین وی دا هند یی رهش بت، کو ههز بکهت ئهو قهنجی ونعمهتا خودی د دگهل وی کری نهمینت، وئهقه کارهکی حهرامه ونه ژ ئهخلاقن مرؤقی موسلمانن، بهلکی ئهو ئهخلاقن ئبلیسیه ئهوی حهسویدی ب ئادهمی بری، و بو نهچوویه سوچوودی. ئهقه وئهگر مرؤق قهنجیهکی ل نک ئیکی ببینت، قیجا ههز بکهت ئهو ژی وهکی وی بت، وئهو قهنجی د گهل وی ژی بیتهکرن، ئهقه دورسته ونابته حهسویدی.

خاپاندن:

قیجا چ د رهنگهکی کرین وفرؤتنن دا بت، یی کو دبئرنن: (نهجهش) وهکی هندهک زانا قن هه دیسی پی شهرح دکهن، یان ههر رهنگهکی حيله و خاپاندنن بت، ئهقه حهرامه ونابت مرؤقی موسلمان بکهت.

ونهجهش د کرین وفرؤتنن دا ئهوه کسهک پهرتالن خو بو فرؤتنن پیشکیش بکهت، ئیک بچت ژ قهستا بهایهکی مهزن پی بدهت، بیی ئنیهتا کرینن ههبت، بهلکی ب تنن ئارمانجا وی ئهو بت بهایی ل سهر خهلکی بلند بکهت.. وئهقه رهنگهکی فیلبازی و خاپاندنییه، لهو یی حهرامه.

کهرب ونهقیان:

ئیسلام گهلهک بهری مه ددهته قیانن، ودخواست وان ئهگهران ل نک مه پهیدا بکهت یین قیانن د ناقبهرا مه دا زیده دکهن، ومهنا قن ئهوه کهرب ونهقیان تشتهکی دورست نینه، وههر تشتهکی دبتنه ئهگهرا بهلاقبونا کهرب ونهقیانن د ناقبهرا مه دا، یی حهرامه، ودقیت ئهم خو ژی بدهینه پاش، دا قیانن مه بو ئیک ودو بمینت.

پشتدان و سلبوون:

نهگهر نهښيان پهيدا بوو، پشتدان وژنيك سلبوون ژي دي پهيدا بت، وئهو ژي كارهكي حرامه، وئاشكهرايه كو سلبوون نهگهر ژ سي روظان زیده تر بوو، دي كهفته د حرامیې دا، وئسا نهبت ئهو سهره تشتهكي شهرعی بت.

فروتننا ل سهر فروتنی:

ومهخسه د پی دو كهسهك كړين و فروتنهكي بكن، وهیشتا وان معاملا خو ب دویماهی نهښیای، ئيكي دي بچت خو بكهته د ناڅ را، دا معاملا وان خراب بكهت، وئهو تشتهكي خو بفروشته وي بكړي، يان ژي ئهو وي تشتي ژ باعی بكړت.. ئهغه حرامه؛ چونكي دبنه نهگهرا پهيدا بوونا كه رب ونهښيانی.

وبه رانبر قان كارين نه دورست پیغه مبر -سلاڅ لی بن- بهری مه ددهته كارهكي خپری همیې د ناڅ خو دا دگرت، كو براینیه، ئهو براینیا هندهك حهقان ل سهر خودانی فهر دكهت، وهكي كو ئهو زورداریې ل برایې خو نهكهت، و د گهل وي یې راستگو بت، بهایی وي كیم نهكهت، و ب چاڅهكي نزم بهری خو نهدهتی، وپی ل وان مافین وي نه دانت یین خودی داینی وهكي كو خوین ومال ونامویسا وي پاراستی بمینت.

مفایین هه دیسی:

1- هه دیس ئیشاره تی ددهته هندك ژ وان كارين حرام یین كو نابت موسلمان د گهل موسلمانی بكهت.

2- تهقوا د دلی دایه، وكهس ب دلی یی زانا نینه ژ بلی خودایی مهزن، قیجا بلا كهس مه دچین خو ب تهقوایی نهكهت.

3- ئیسلام باوهری وموعامه لهیه، عیبادهت وئه خلاقه، گوتن وكرباره.

هه ديسا سيه و شه شي

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿مَنْ نَفَسَ عَنْ مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا، نَفَسَ اللَّهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَمَنْ يَسَّرَ عَلَى مُعْسِرٍ، يَسَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ، وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ، وَمَنْ سَلَكَ طَرِيقًا يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْمًا سَهَّلَ اللَّهُ لَهُ بِهِ طَرِيقًا إِلَى الْجَنَّةِ، وَمَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللَّهِ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ وَيَتَدَارَسُونَ بَيْنَهُمْ إِلَّا نَزَلَتْ عَلَيْهِمُ السَّكِينَةُ، وَعَشِيَتْهُمْ الرَّحْمَةُ، وَحَفَّتْهُمُ الْمَلَائِكَةُ، وَذَكَرَهُمُ اللَّهُ فِيمَنْ عِنْدَهُ، وَمَنْ بَطَأَ بِهِ عَمَلُهُ لَمْ يُسْرِعِ بِهِ نَسَبُهُ﴾.

رواه مسلم

ژ نه بوو هورهیره ی -خودئ ژئ رازی بت- دبئرت: پیغه مبهری -سلاف لی بن- گوئ: هه چیی دژواریه کی ژ دژواریین دنیا یی ژ سهر خودان باوهره کی راکهت، خودئ دژواریه کی ژ دژواریین قیامه تی دئ ژ سهر وی راکهت، وهه چیی ل سهر مروقه کی تهنگاف بکه ته بهر فره هی، خودئ ل دنیا یی وئاخره تی دئ ل سهر وی که ته بهر فره هی، وهه چیی موسلمانه کی ستاره بکهت، خودئ ل دنیا یی وئاخره تی دئ وی ستاره کهت، وخودئ هاریکاری عه بدیه هندی عه بد هاریکاری برایی خو بت، وهه چیی ریکه کی بگرت دا زانینه کی بخوازت، خودئ ب وی چه ندئ ریکه کی بو به حه شتی دئ ل بهر وی ب ساناهی ئیخت، وهه کومه کا ل ماله ک ژ مالین خودئ روینه خورای، کیتابا خودئ بخوینن و نیشا ئیک ودو بدن، رحه تی دئ ب سهر وان دا ئیت، دلوفانی دئ وان فه گرت، وملیاکهت دئ ل دؤرا وان بن، وخودئ دئ

بهحسب وان ل نک وان ملیاکهتان کهت ئهوین ل نک وی، وههچیجی کاری
وی وی قههیتل، نهسهبا وی وی پیش نائیخت.

موسلم فهدگوهیت

ئهف هدیسه کومهکا زانین وقاعیده وتورهیین گرنگ نیشا مه ددهت،
دا ئهم کاری پی بکهین، ژ وان:

بهرفرههکرنا ل سهر خهلکی:

قیجا چ مرؤف ب دهستی خو د ههوارا کهسهکی بچت، ووی ژ نهخوشی
ودژواریهکی بینته دهر، یان ل سهر سقک بکهت، یان ژی ب مالی خو هاری
وی بکهت ووی ژ تنگاڤیهکی بینته دهر. ئهوی قی چهندی بکهت خودی ژی
ل دنیا پی وئاخرهتی دئ ل سهر وی کهته فرهی، ووی ژ تنگاڤیان ئینته دهر.

ستاره کرنا موسلمانان:

گومان تیدا نینه کو چو مرؤف نینن دبی کیماسی بن، وکهسهک نینه پی
بی گونه ژی بت، وههر ئیک ژ مه هند عهیب ههنه کو ئهگهر خودی وان
ئاشکهرا بکهت شهرما وی پی د ناخ خهلکی دا بچت، وچونکی ئهصل
د مرؤقی موسلمان دا ئهوه وی ئهوه بو برایی خو بقیت پی بو خو دقیت،
دهمی ئهوه عهیب وکیماسیهکی ل نک برایهکی خو بینت، وی ستاره بکهت،
وشهرما وی پی د ناخ خهلکی دا نهبت، وهندهک کهس ههنه هزر دکهن
ب هیجهتا رهخنه گرتنی یان شیره تکرنی وان مافی ههی عهیبین خهلکی
ئاشکهرا بکهن، وئهو ب خو وهسا نینه، هه تکبرن تشته که ورهخنه گرتن
وشیره تکرن تشته کی دیه!

وکانی چاوا پیتقیه مرؤف برایی خو ستاره بکهت، وعهیبین وی د ناخ
خهلکی دا بهلاخ نهکهت، یا پیتقیتر ئهوه -وهکی ئاشکهرا- کو مرؤف گونه ه
وعهیبین خو ب خو ژی قهشیرت وژی تویه بکهت وئاشکهرا نهکهت.

هاریکاریا خه لکی:

وهه چهنده بهری نوکه هه دیسی بهحسی رهنگه کی هاریکاری کرپوو، کو مرۆف برایه کی خو ژ تهنگا قی بیته دهه، بهلی هه دیس ل قیری بهحسی هاریکاری ب رهنگه گشتی دکهت، کو مرۆف د خیرا برایی خو دا بت، ووی کاری بو وی بکهت بی مفایی وی تیدا بت.. نهوی ب قی رهنگی بت، خودی ژی دی هاریکاریا وی کهت، و نهوی خودی ل هاری بت نهو تیرا وی هه به.

خواستنا علمی:

ب تایه تی وی علمی بی ل تاخره تی مفایی دگه هینتی، و تاشکه رایه کو علم ل مرۆفی ناگه رییت د قیت مرۆف ل علمی بگه رییت، و نهو کهسی قی زهحمه تی بده ته بهر خو، و ل علمی بگه رییت، خودی کاری وی دی ب سناهی ئیخت، و دی وی علمی ده تی بی بهری وی ده ته ریکا بهحشتی، یان ژ بهر داخوزا وی بو علمی، خودی بهری وی دی ده ته هیدایه تی، نهوا دبه ته نهگه را چوونا وی بو بهحشتی.

خیرا خواندن و نیشادانا قورئانی:

و علمی ژ هه میان مهزنتر، علمی قورئانییه، لهو هه دیسی د دویش دا ئیشارهت دا وان مرۆقان بیین ل مزگه فتی کوم دبن، و قورئانی دخوینن و نیشا ئیک و دو ددهن، چار خیرین مهزن وهکی پیغه مبهری -سلاش لی بن- تاشکه را دکهت، خودی دده ته قان کهسان:

1- خودی تهناهی و دلرحه تی دده ته وان، لهو نهو ههست ب خویشیا دلی دکهن.

2- رهحم و دلوقانی ژ نک خودی ب سه ر وان دا دئیتته خواری.

3- ملیاکهت ل دؤرا وان کوم دبن، و دو عاییین خیری بو وان دکهن.

4- خودی، ب هه می مهزنییا خوڤه، بهحسی وان ب باشی ل نک وان ملیاکهتان دکهت، نهوین ل نک وی.. وبهسه بو مروقی سهرهرازی کو خودی بهحسی وی بکهت.

جزا ب کاریه نه ب نهسهبی:

وئغه ئیک ژ گرنگترین تهرازیین ئیسلامییه بو کیشانا مروقان، بهایی مروقی د وی کاری دایه بی نهو دکهت، وهه ئیک جزایی خو ل دویف کاری خو وهردگرت، نه کول دویف بنه مال ونهسهبا خو، وئوئی کاری وی بی باش وی پیشقه نه بهت، نهسهبا وی قهت وی پیشقه نابهت، وهه ژ بهر قی چهندی پیغه مبهری -سلاف لی بن- دگوتسه مروقیین خو یین نیزیکی: هوین ب کاری خو بی باش خو ژ خودی بکرن، نهز چو مفایی ناگههینمه ههوه!

مفاییین هه دیسی:

- 1- خیرا هاریکاریا مروقیین تهنگاف و بی ری گهلهکه.
- 2- هه وهسا خیرا ستاره کرنا مروقی موسلمان.
- 3- دقیت ئەم ل وان ریکا بچین یین علم پی ب دهست مه دکهقت، ب تایهتی علمی قورئانی.
- 4- هه دیسی خیرا کومبوونا ل مزگهفتی بو خواندن وخو فیترکنا قورئانی بو مه ئاشکهرا دکهت.
- 5- جزایی هه ئیکی ل دویف کاری وی دئیتهدان، وئگهه کاری وی بی باش نهبت، فایدی وی ناکهت نهو ژ بنه مالهکا باش بت.

هه ديسا سيهه و ههفتی

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا - عَنْ رَسُولِ اللهِ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - فِيمَا يَرَوِي عَنْ رَبِّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى، قَالَ: ﴿إِنَّ اللهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ، ثُمَّ بَيَّنَّ ذَلِكَ: فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمَلَهَا كَتَبَهَا اللهُ عَزَّ وَجَلَّ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِمِائَةٍ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ، وَإِنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِهَا فَعَمَلَهَا كَتَبَهَا اللهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ عبدالله لاهی کورپی عه بیاسی - خودی ژئی رازی بت- دبیتزت: پیغه مبهری -سلاف لی بن- ژ خودایی خو قه گوهاست، گوت: هندی خودییه باشی و خرابی نقیسینه، پاشی نهو ئاشکهره کرن: قیجا ههچی دلی خو بیه ته باشیه کی ووی نه کهت، خودی دی وی ل نک خو نقیست باشیه کا تمام، وئه گهر وی دلی خو بری وکر، خودی وی ل نک خو دی نقیست دهه خیر، هه تا ههفت سه دان، وگلهک پتر، وئه گهر وی دلی خو بره خرابیه کی و نه کر، خودی دی وی وی ل نک خو نقیست خیره کا تمام، وئه گهر دلی خو بری وکر، دی بو وی نقیست گونه هه کا ب تنی.

بوخاری وموسلم قه دگوهیژن

ئهف هه دیسه قه نجیا خودی یا مهزن و دلوقانیا وی یا به رفرهه بو مه بهرچا دکهت، وکانی نهو چهند د خیرا به نیین خو دایه، بهری خو بدهنی

کانیٰ حەدیس دبیژت: خودی دئی بۆ وی ل نک خوٰ نقیست.. ل نک خوٰ، ئەقە ئیشارەتەکە بۆ گرنگیدانا خودی ب کارئی عەبدی، وقەدری عەبدی ییٰ بلند ل نک خودی، ئەگەر ئەو بزانت!

وحەدیس ئیشارەتی ددەتە چار رەنگین کاران:

ئیک: کرنا باشیی:

ئەو مروّقی باشیەکی بۆ خودی دکەت، وئارمانجا وی پیٰ خبیر بت، خودی وئ باشیی بۆ وی کیم کیم ب دەهان دنقیست، وبۆ وی ییٰ وی بقیّت زبده تر لیٰ دکەت، حەتا دگەهتە حەفت سەدان، وپتر ژئی.. وئایەتین قورئانی ژئی ب قئی مەعنایی هەنە.

دو: کرنا خرابیان:

وئەوی خرابیەکی بکەت، خودی خرابیەکا وەکی وئ بۆ دنقیست، یەعنی: ئیکا ب تنی.. بەلیٰ هەندەک جاران ژ بەر پیروژیا جەمی و دەمی گونەھ مەزنتەر لیٰ دئیت، وەکی وی ییٰ ل حەرەمی بیٰ ئەمریا خودی بکەت. ژ بەر هندیٰ هەندەک صەحابیان - وەکی عەبدللاهیٰ کورئی عەبباسی - حەز نەدکر ل حەرەما مەکەھیٰ ئاکنجی بین، دگۆتن: گونەھ ل وئیری مەزنتەر.

سی: دلبرنا باشیی:

کو مروّق دلیٰ خوٰ ببەتە کرنا باشیەکی، پاشی تشتەکی نە ب دەستی وی چئی بیت، نەهیلت ئەو وی کاری بکەت، وەکی وی ییٰ دەمی دنقت ئنیەتا خوٰ بینت کو ب شەقیٰ رابت نئیژتین سوننەت بکەت، پاشی د خەو بچت وەشیار نەبت، خودی خبیرەکا تمام دئی بۆ وی نقیست.

چار: دلبرنا خرابیی:

کو دلیٰ وی بچتە کرنا خرابیی، وپیته سەر هزریٰ کو بکەت، پاشی لیثە بیت ونەکەت، خودی خبیرەکا تمام دئی بۆ وی نقیست، بەلیٰ ئەگەر وی دلیٰ

خۆ بره کرنا خرابیهکی وکاری خۆ ژی کر دا ئەو وی خرابیی بکەت، پاشی -بپی وی- تشتهکی وەسا چیبوو ئەو نەشیا وی خرابیی بکەت، هەر چەندە وی هەز دکر بکەت، هەندەک زانا دبیشن: ئەقی گونەهەک دئ بۆ ئیتە نقیسین، چونکی هەر وەکی وی ئەو کری، مادەم کاری خۆ کر دا بکەت.

و د روایەتا (موسلمی) دا دەمی بەحسی نقیسینا گونەهەکی دئیتە کرن بی خرابیی دکەت، ئەقزیدەیی هەیه: ﴿وَمَحَاَهَا اللهُ، وَلَا يَهْلِكُ عَلَى اللهِ إِلَّا هَالِكٌ﴾ یەعنی: ئەگەر وی دلئ خۆ بره خرابیی وئەو کر، خودئ خرابیهکا ب تنئ دئ بۆ وی نقیست، وئەگەر قیانا دئ بۆ وی ژئ بەت! وپشتی قئ رحما بەرفرەه و قئ هەمی دەلیقەیا بۆ مرۆقان هاتیەدان، هەما ئەو کەس دئ چتە هیلاکی بی هیلاک بۆ خۆ هلیژارتی، ومفا ژ قئ هەمی دلۆقانیی نەدیتی.

مفایین هەدیسی:

1- رحما خودئ یا بەرفرەه وقەنجیا وی یا مەزن ژ قئ حەدیسی ئاشکەرا دت.

2- ژ کەرەما خودئ د گەل بەنیان ئەو خیرین وان زیدە دکەت، بەلئ گونەهین وان زیدە ناکەت.

3- مرۆف دلئ خۆ ببەتە باشیی، پاشی وەسا چئ نەبت ئەو بکەت، خیرەک دئ بۆ وی ئیتە نقیسین، بەلئ ئەگەر وی دلئ خۆ بره خرابیهکی پاشی بەری کرنئ لیقەبوو، خیرەک دئ بۆ ئیتە نقیسین.

4- ژ قئ حەدیسی دئیتە زانین کو ئەو ملیاکەتین کاری مرۆقی دنقیسن، خودئ ئاگەهداریا وان ب وی هزری دکەت یا د دلئ مرۆقی دا دگەرییت، دەربارە کرنا باشیی وخرابیئ.

هه‌دیسا سیه و هه‌شتی

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿إِنَّ اللَّهَ قَالَ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا فَقَدْ آذَنْتُهُ بِالْحَرْبِ، وَمَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيْءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، وَيَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِهَا، وَإِنْ سَأَلَنِي لِأَعْطِيَنَّهُ، وَلَئِنِ اسْتَعَاذَنِي لِأُعِيذَنَّهُ﴾.

رواه البخاري

ژ نه‌بوو هوره‌یره‌ی -خودئ ژئ رازی بت- دبیتژت: پیغه‌مبه‌ری -سلاف لی بن- گۆت: هندی خودییه دبیتژت: هه‌چی نه‌یاره‌تیا وه‌لیه‌کی من بکه‌ت، من شه‌ر د گهل وی راگه‌هاند، وه‌نیی من ب تشته‌کی خو نیزیکی من نه‌کریه خوشتقیتر بت ل نک من ژ وی تشتی یی من ل سه‌ر وی فه‌رزکری، وه‌نیی من هه‌ر دئ مینت خو نیزیکی من که‌ت ب کرنا سوننه‌تان، هه‌تا ئەز هه‌ز ژ وی دکه‌م، قیجا ئەگه‌ر من هه‌ز ژ وی کر، ئەز دئ بمه‌گوه‌ی وی یی وی یی گوه‌ لی دبت، وچاشی وی یی ئەو پی دینت، وده‌ستی وی یی ئەو پی دگرت، وپی وی یی ئەو پی ب ریشه‌ دچت، وئ‌گه‌ر ئەو پسپاری ژ من بکه‌ت ئەز دئ ده‌می، وئ‌گه‌ر خو ب من بپاریژت، ئەز دئ وی پارێزم.

بوخاری فه‌دگوه‌یژت

ئەف هه‌دیسه به‌ای مروفین قه‌نج ل نک خودئ بو مه‌ ئاشکه‌را دکه‌ت، وکو هه‌رامه نه‌یاره‌تیا وان بیته‌کرن، هه‌ر وه‌سا به‌ای عیباده‌تی چ یی فه‌رز

بت چ سوننهت بو مه ناشکهره دکهت، پیغه مبهه -سلافت لی بن- ژ خودایی خو قه دگوهیت، کو هه کهسه کی نه یاره تیا وه لیهک ژ وه لیپن خودی بکهت، خودی دی شه ری د گهل وی کهت، وئوی خودی شه ری وی بکهت، مسوگه نه و دی چته هیلاکی.

وه لیپن خودی، وه کی خودی ب خو د نایه ته کی دا دده ته زانین، دو سالو خه تین سه ره کی ل نک هه نه، دبیترت: ﴿الْأَبْرَارُ أَوْلِيَائَهُ اللَّهُ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (الذین آمنوا وکافوا یقفون) ﴿۱۳﴾ (یونس: 62-63) مه عنا: سالو خه تی وان یی ئیکی با وه ریبه، ویی دووی ته قوایه، وان چو نیشانین تایهت نینن وان ژ خه لکی جودا بکهن، وه کی جلکان یان سه ره و به ری، ودقیقته نه ئیته هزر کرن کو وه لیپن خودی د مه عصوومن وچو گونه هان ناکه ن، یان مه رته با وان د سه ره یا پیغه مبهه ران رایه، وه کی هنده ک نه زان هزر دکهن!

ودوژمناتیا وه لیپن خودی کاره کی حه رامه، نه گه ر هات وئف دوژمناتیه سه ره هندی بت چونکی نه و فه رمانا خودی ب جه دبیترت، به لی نه گه ر سه ره تشته کی دی یی دنیا یی بت، ژ وان تشتین هه قرقی سه ره چی دبت، نه و ناکه فته د بن قی حو کمی شه، وده می خودی دبیترت: (فقد آذنته بالحرب) مه عنا وی نه وه: من ب وی دا زانین کو نه ز دوژمنی ویمه و دی شه ری وی که م.. و شه ری خودی د گهل ئیکی مه عنا وی تیرنا ویه.

وباشترین کاری مرؤف خو پی نیزیکی خودی بکهت، نه و کارن یین وی ل مرؤقی فه رز کرین، وه کی: نقیژین فه رز، وروژیا ره مه زانی.. و به لکی خو نه کرنا کارین حه رام زی د قی چه ندی دا وه کی کرنا کارین فه رز بت.

پشتی فه رزان سوننهت دین، وده رگه هی سوننه تان یی به رفه ره، بو وی یی بقیت قه ست بکه تی، وکرنا سوننه تان وه کی ژ قی حه دیسی دئیه زانین دبتنه نه گه ر کو خودی حه ز ژ خودانی بکهت، وئگه ر خودی حه ز ژ ئیکی کر، به ره که تا قی حه ژیکرنی ل سه ره ژیا نا وی ناشکهره دبت، و خودی بو وی دبتنه هاریکار وپشته فان، وئیکا هند ژ وی چی دکهت نه و ب گوهی خو گوهداریا

تشته کی نهکته، نهو تشت تی نهبت یی خودی هز ژئی دکته، و ب چاچی خو بهری خو نهدهته تشته کی، نهو تشت تی نهبت یی خودی هز ژئی بکته، ودهست ناکهته تشته کی خودی پی خوش نهبت، و ب پیی خو ژئی نهو ب نک تشته کی شه ناچت، نهو تشت تی نهبت یی خودی هز ژئی بکته.. ودهمی خودی دبیژت: نهز دی بمه گوهی وی، وچاچی وی.. وهتد، نهشه کنایهته ژ هندی کو خودی دی قان نهندامین وی پاریزت، دا نهو کاره کی وهسا پی نهکته خودی پی خوش نهبت.

وتشتی دی یی خودی ددهته وهلیی خو نهشهیه: ههر پسیار ودوعایه کا نهو ژ خودی بکته، خودی د بهرسفا وی دئیت، وچی گاغا وی خو ب خودی پاراست خودی دی وی پاریزت.

مفایین هه دیسی:

- 1- وهلی حورمه تا خو ههیه، ودقیت نه باره تیا وی نه ئیتته کرن.
- 2- نهوی کهر ب ونه قیانی بو وهلیین خودی هل دگرت، نهوی ل سهر خه طره کا مهزن؛ چونکی خودی نه یاری ویه.
- 3- کاری سوننهت بهری یی فهرز نائیته کرن.
- 4- نهوی فهرزان ب جه- بینت، وسوننهتان ژئی بکته، قیانا خودی ب دهست خو دئیخت، و نهوی خودی هز ژئی بکته ژیانه کا ب بهره کته دبهته سهری.

حەدیسە سیف و نەهەئ

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿إِنَّ اللهَ تَجَاوَزَ لِي عَنْ أُمَّتِي الْخَطَأَ، وَالنَّسْيَانَ، وَمَا اسْتُكْرِهُوا عَلَيْهِ﴾.

رواه ابن ماجه والبيهقي

ژ عەبدوللاهی کوری عەبباسی -خودی ژێ رازی بت- دبیتژت: پیغەمبەری -سلاف لی بن- گۆت: هندی خودییه خەلەتی، وژیبرکرن، وکوتهکی لی کرن، بو من ژ سەر ئوممەتا من ڕاکریه.

ابن ماجه و بهیهقی قەدگوهیژن

وئەف حەدیسە ژێ زێدە یا گرنگە؛ چونکی ئەو قاعیدەیهکی فقهی یێ مەزن بنەجە دکەت.. زانایی ناقدار ئین حەجەرئ هەیتەمی دبیتژت: مفايي قئ حەدیسە یێ گشتیه، چونکی ئەو بەحسە سێ تشتان دکەت، هەر سێ دکەقنە د هەمی (ئەبوابین فقهی) دا، وگەلەک جارن چێ دبن، لەو ب کیر دئیت بو بیتە گۆتن: نیفا شریعەتی، چونکی کار وکریارین مرۆقی، یان ب قەصد ژێ دەردکەفن، و بیرا وی لی دئیتەقە، وئەقە ئەو یە (عەمد) بت د گەل هلبژارتنی، یان ژێ وی چو قەصد پی نینه ووی نەهلبژارتیه، وئەقە یان خەلەتیه یان ژیبیرکرنە یان کوتهکی یا لی هاتیه کرن، و ژ پەیفین قئ حەدیسە دئیتە زانین کو سەرا قئ پشکا دووی ل مرۆقی نائیتەگرتن، و ژ مەفهومی وی دئیتە زانین کو پشکا ئیکێ ل مرۆقی دئیتەگرتن، مەعنا: (مەنطووقی) حەدیسە نیفەکا شریعەتی قەدگرت، و (مەفهومی) وی نیفەکی.

وبەرفەرەهکرنا قئ گۆتنی ب قئ رەنگیه:

ئەو كار وگۆتتەن ژ مەرۆقى موكەللەف پەيدا دبن، ئىك ژ دووانە:

يا ئىكى: ئەو دزانت چ دكەت و چ دبیژت، و ب دلئ خو ئەو وئ گۆتنئ
دبیژت ووی كاری دكەت، یهعنی: ئەو كار وگۆتنه یئ (قەصد) و (ئختیار)
تیدا هەئ ژ لایئ مەرۆقی فە، وئەقی رەنگی د دنیا یئ دا مەرۆف دئ پئ
ئیتەگرتن، و ل ئاخەرتئ ژئ حسیبا وی دئ د گەل ئیتەگرن..

يا دووی: ئەو كار یان گۆتن یا ژ بی (قەصد) و (ئختیار) ژ مەرۆقی
پەیدا دبت، ئەو یا ئەم دبیژنئ: بی دەستی.. وئەفە ئىك ژ سییانە:

1- خەلەتی: وئەفە ئەو كار وگۆتنن یئ (ئختیار) تیدا هەئ، بەلئ
مەرۆقی (قەصد) پئ نینە، وەکی: مەرۆف ستیركا خو ل حەیانەکی بگرت،
وئ گاقئ مەرۆفەك بیئ وخو بەهافیتە، و بیئە كوشتن.. ئەف كارە وی ب دلئ
خو یئ كری وەلبژارتئ، بەلئ مەخسەدا وی پئ كوشتنا وی مەرۆقی نەبوو.

ئەقی كاری گونەھ تیدا نینە، بەلئ ئەو یئ بەرپسیارە ژ كاری خو، لەو
هەندەك شونوارین كاری وی دكەفنه ستویئ وی دا، وەکی دانا خوینئ بو
نمونه.. وئەفە ژ بەر هەندییەدا مەرۆف یئ ل خو هشیار بت، ودا مافین
خەلكی ژئ زەعی نەبن.

2- ژبیركرن: وئەفە ژئ ئەو كار وگۆتنن یئ مەرۆقی نە ب (قەصد)
دكەت، وەکی: مەرۆقی ب رۆژی، دەمئ ژبیرا وی دچت كو یئ ب رۆژیە،
فیبجا رابت تشتەکی بخوت.

ئەقی چول سەر نینە، نە گونەھ، ونە شونوارین كاری وی، لەو ئەم
دبیژنە قئ: رۆژیا تە یا دورستە، وچو گونەھ ژئ ل سەر تە نینە.

3- كوتەکی: یهعنی: كەسەك ئىكى مەجبور بەكەت كو ئەو كارەکی یان
گۆتنەكئ بەكەت، و بیژتئ: ئەگەر توفی كاری نەكەئ دئ تە كوژم، یان
ئەندامەكئ لەشئ وی ژیفەكەت.. وەکی: مەرۆفەك گەفین كوشتنئ ل ئىكى
بەكەت، ئەگەر ئەو ئاخفتنا كوفری نەبیژت.

و د مهسه لا کوته کیې دا دو پشک هه نه:

پشکا ئیکې: کوته کیا د گوتنی دا، یه عنی: ئیک کوته کیې ل ئیکې بکته کو ئو گوتنه کا نه یا دورست بیژت، گوتنا کوفری بت یان کیمتر.. جمهوری زانایان دبیژن: ئهغه چو گونه هل سهر نینه.

پشکا دووی: کوته کیا د کریاران دا (کوشتن تی نه بت)، وئهی ژی گونه هل سهر نینه، بهلی کاری هندک شونوارین کریارا وی دکه فنه ستوی وی یان نه، ئهقی به رفره هی بو هیه، د کتیبین فقهی دا به حس ژی دئیته کرن..

مفایین هه دیسی:

- 1- ئهف هه دیسه هندی دگه هینت کو ئو کار یان گوتنا مروث ب دلئ خو نه کت، و (قهصد وئختیار) تپدا نه بت، چو گونه هل سهر نینه.
- 2- ئو کار وگوتنن مروث بی قهصد دکته سپنه: خه له تی، ژبیرکرن، کوته کی.

هه دیسا چلی

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: أَخَذَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - بِمَنْكِبِي، فَقَالَ: ﴿كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ، أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ﴾ وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَقُولُ: إِذَا أَمْسَيْتَ فَلَا تَنْتَظِرُ الصَّبَاحَ، وَإِذَا أَصْبَحْتَ فَلَا تَنْتَظِرُ الْمَسَاءَ، وَخُذْ مِنْ صِحَّتِكَ لِمَرْضِكَ، وَمِنْ حَيَاتِكَ لِمَوْتِكَ.

رواه البخاري

ژ عهبدللاهې کورې عومهري -خودئ ژئ رازی بت- دبیتژت: پیغه مبهري -سلاف لی بن- ملی من گرت، وگوت: تو د دنیا یی دا وهکی مروفتی غه ریب یان یی ریفتنگ به. وعهبدللاهې کورې عومهري دگوت: نه گهر ل ته بوو ئیفتار تول هیفتیا سپیدی نه به، و نه گهر ل ته بوو سپیده تول هیفتیا ئیفتاری نه به، وتو ده می ساخلمیا خو بهري نساخیی ژ دهست نه که، وده می ژبی خو بهري مرنا خو.

بوخاری فه دگو هیتز

ئهف هه دیسه بناخیه د مهسه لا زوهدا د دنیا یی دا، کو مروفت دلی خو نه به ته دنیا یی، وخو پی پشتراست نه کهت، چونکی گه له ک کهس هه نه فیانا دنیا یی دلین وان دئیخته دافین خو، ووان ژ چوونا بهر ب خودئ شه گیرۆ دکهت، یان لیفته دکهت!

پیغه مبهر -سلاف لی بن- د قی گوتنا خو دا ریکی بو مه ناشکهره دکهت، ریکا ده ریاسوونا ژ قی دنیا یی ب سلامه تی، گوت: نه گهر ته بقیت

ب سلامتې ژ قى دنيايى دهرکهښى تو وهکى مرؤقى غهريب به، يان ژى وهکى مرؤقى رېښنگ.. وپه يفا (يان) ل قيرى نه بو گومانتيه، بهلکى نهو بو هلبژارتن و ب سه رکهفتنيه.. دبيت: د دنيايى دا وهکى مرؤقى غهريب به، ونه دزانين مرؤقى غهريب نه گهر چهنه ل جههکى خوش ژى بت، نهو يى رحهت نابت، چونکى نهو يى ل جههکى وي کهسى خو لى نينه، لهو د نهفسا خو دا يى شکهستيه، ورهنگهکى ترسى ل نک ههيه.. بهلى چونکى مرؤقى غهريب ژى دبت هندهک جاران ل وهلاتى غوربهتى ناکنجى بيت، وهزر بکهت نهو بو خودان جه، پيغه مبهري -سلاف لى بن- مهسه له پتر بهر ب پيشقه بر، وگوت: يان ژى ژ قى ژى چيتر تو وهکى مرؤقى رېښنگ به، رېښنگ نهو يى د جههکى را دپورت، دا قهستا وهلاتى خو بکهت، نه گهر نهوجه چهنه يى خوش ژى بت، خوشيه کا دورست و تمام پى نابهت، چونکى نهو دزانت نهف خوشيه يا بهروخته.

ويشتى عبداللاهي کورې عومهرى نهف هديسه بو مه فه گپراى، وي ژى شيره تهک ل مه کر وگوت: هزر نه که دنيا مالا تهيه، تو رېښنگى، ههر دهمهکى چاههري به تو بو وهغهرى بييه گازيکرن، لهو گاڤا تو گههشتيه سپيدى ل هيڤيا ئيقارى نه به، وگاڤا ل ته بو ئيقار ژى تول هيڤيا سپيدى نه به.

وحه تا تو په شيمان نه بي دهمى تو بو وهغهرى بييه گازيکرن، تو دهمى خو باش ئستغلال بکه.. ونه هيله تشتهک ژى بي فايده ژ دهست ته دهرکهفت، دهمى تو يى ساخلم، کارى بکه، چونکى تو زانى بهلکى دهمهک ب سر ته دا بيت، دلخ ته بچته کارى، بهلى تو يى نساخ بي، قيچا تو نه شپى چو بکهى، وهندى تو د ژيانى دا بي، دهمى خو زه عى نه که، چونکى گاڤا مرن گههشته ته ئيکى ته چو دهليفه نابن تو کارهکى بکهى.

قيچا نهو عهبدى خودى خيرا وي قيا بت، نهو يى ژ غهفلهتى هشير دبت، و دنيايى بو خو دکه ته جهى چاندنا توقي ناخه تى.

مفایین هه‌دیسێ:

- 1- ئەف هه‌دیسە بەرێ مه‌ دده‌ته‌ زوه‌دا د دنیا‌یێ دا، و‌کو ئەوه‌ پێکا رزگار بوونا ب سلامت.
- 2- ئەوی بقی‌ت ژ دنیا‌یێ بیته‌پاراستن، دقی‌ت خۆ د دنیا‌یێ دا وه‌سا حسیب بکه‌ت کو که‌سه‌کی غه‌ریبه‌ یان پێشنگه‌.
- 3- دقی‌ت مرو‌ف هشیاری ده‌می خۆ بت، ووی ژ قه‌ستا زه‌عی نه‌که‌ت، چونکی ده‌م د ده‌ستی مرو‌فی دا وه‌کی قالبی به‌فریبه‌، هیدی هیدی د‌حه‌لییت بی مرو‌ف پێ بحه‌سییت، هه‌ما هند دبیت ئەو خ‌لاس و‌چو ژئ نه‌ما.

هه ديسا چل و ئيكي

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿ لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ ﴾.

حديث حسن صحيح رويناہ في كتاب الحجۃ

ژ عهبدللاهي کورئ عهمرئ - خودئ ژئ رازئ بت- دبيژت: پيغه مبهري - سلاف لئ بن- گوت: ئيک ژ هه وه باوه ريئ نائينت هه تا ثيان ودلچوونين وي ل دويش وي بن يا ئه ز پئ هاتيم.

هه ديسه کا باش ودورسته مه د کتتبا (الحجۃ) دا فه گوهاسديه

ئهف هه ديسه:

ب قئ رهنگئ ئيمامي نه وه وي قئ هه ديسئ فه دگوهيژت، وحوکمي ب دورستئ ل سهر ددهت، ووي ئه و ژ کتتبا (الحجۃ على تارکي سلوک طريق المحجة) فه گوهاسديه، وهکئ ئه و ب خو دبيژت، وئه و کتتبا ژ دانانا (أبو الفتح نصر بن إبراهيم المقدسي) يه، بهلئ زانايين هه ديسئ د گهل وي نينن د قئ حوکمي دا، بهلکئ وان حوکم ب (ضه عيفئ) يئ ل سهر قئ هه ديسئ دايه، وئه گهرين لاوازيا هه ديسئ زانايئ ناقدار (ابن رجب) د کتتبا خو (جامع العلوم والحکم) دا فه دگيژت.

شهرتئ باوه ريا تمام:

ئهف هه ديسه هندي دگه هينت کو مروث نابته خوداني باوه ريه کا تمام هه تا ثيان ودلچوونين وي ل دويش وي شريعه تي بن يئ پيغه مبهري خودئ

-سلاڤ لى بن- پي هاتي، ژ حلالی و حرامی، وئهر ونه هیان، یه عنی:
 هتا ئه و دلی خول دویف شریعتی دبهت.. نه وهکی هندهک کهسان ئه وین
 دقین شریعتی ل دویف هه وایین نه فسا خو و دلچوونین خو بهن!

و د گه لهک جهان دا مهعنایه کا وهکی قی د قورئانی دا هاتیه، وهکی
 قی نایه تی: ﴿ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي
 أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ٦٥ ﴾ (النساء: 65) مهعنا: ئه ی
 موحه ممه د، باوهریا وان تمام نابت هتا ئه و ب حوکمی ته رازی نه بن د وی
 تشتی دا یی د ناقبهرا وان دا چی دبت، ونه بهس ئه و رازی بین، بهلکی وان
 ب دلی ژمی پي خوش بت، وئهو خو بو ته سلیم بکن.

وئهفه نیشانا قیانا دورسته، ئه وئ حهز ژ خودی و پیغه مبهری بکهت،
 و د قیانا خو دا یی راستگو بت، دقیت دویکه فتننا وان بکهت، و ب حوکمی
 وان یی رازی بت.. و بهران بهر قی چهندی: ئه وئ ل دویف شریعتی نه چت،
 وهندهک بیدعهیان ل دینی زیده کهت، مهعنا ئه و د قیانا خو دا بو خودی
 و پیغه مبهری -سلاڤ لى بن- یی راستگو نینه.

پیغه مبهر -سلاڤ لى بن- د گوتنه کا خو یا دی دا، یا ئه بو دا وودئ ژئ
 شه دگو هیزت، دبیت: ﴿ مَنْ أَحَبَّ اللَّهَ وَأَبْغَضَ اللَّهَ وَأَعْطَى اللَّهَ وَمَنَعَ اللَّهَ فَقَدْ اسْتَكْمَلَ
 الْإِيمَانَ ﴾ هه چیی قیان ونه قیان ودان ونه داننا وی بو خودی بت، ئه و وی
 باوهری تمام کر.

مفایین هه دیسی:

- 1- ئه ف هه دیسه شهرتی باوهریا تمام بو مه بهرچاڤ دکهت.
- 2- دقیت مروف د هه می حالین خو دا، قیان و دلچوونین خول دویف
 شریعتی خودی ببهت.

حه دیسا چل و دووی

عَنْ أَنَسٍ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: ﴿ قَالَ اللَّهُ: يَا ابْنَ آدَمَ، إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي غَفَرْتُ لَكَ عَلَى مَا كَانَ فَيْكَ وَلَا أْبَالِي، يَا ابْنَ آدَمَ، لَوْ بَلَغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السَّمَاءِ، ثُمَّ اسْتَغْفَرْتَنِي، غَفَرْتُ لَكَ، يَا ابْنَ آدَمَ، إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرَابِ الْأَرْضِ خَطَايَا، ثُمَّ لَقَيْتَنِي لَا تَشْرُكَ بِي شَيْئًا لَأُتِيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً ﴾.

رواه الترمذي

ژ نه نهسی - خودی ژئی رازی بت- دبیت: پیغه مبهری - سلاف لی بن- گوت: خودی گوت: کورپی ئاده می! هندی تو داخوایی ژ من بکهی، وهیقیی ژ من بکهی، د سهر وی یا ته کری، ئەز دئی گونه هیتن ته ژئی بهم، وئەز ب چو قه وهرناگرم، کورپی ئاده می! ئەگەر گونه هیتن ته بگههنه عه ورین عهسمانی، پاشی تو داخوایا ژئیرنی ژ من بکهی، ئەز دئی وان بو ته ژئی بهم، کورپی ئاده می! ئەگەر تو بییه نک من ب تژی عهردی گونه هه قه، پاشی پابهری من بی و ته چو شریک بو من چی نه کرین، ئەز ب تژی عهردی لیبورین قه دئی ئیمه نک ته.

ترمذی قه دگوهییزت

مهزنیای قی حه دیسی ژ هندی دئیت، ئەو مهزنیای ته وحیدا خودی بو مه بهرچا ش دکهت، وگرنگیا خو دوبرکنا ژ شرکی، ههر وهسا ئەو دوعا وتویه وئستغفاران ل بهر مه شرین دکهت، و بهر فیهیا رحم و دلوقانیا خودی بو مه

تاشکەرا دکەت، دا ئەم بێ هیقی نەبین، وگۆنەھ مە ژ ھندی سست نەکەن کو ئەم ل خودی بزقربین، ودوعایان بۆ خو ژ وی بکەین.

وچەند ئەگەر ھەنە گۆنەھتین مرۆفی بێ دئینە ژبیرن، ژ وان یین کو ژ قی حدیسی دئینە وەرگرتن:

1- کرنا دوعای:

ودوعا کاکلکا عیبادهتییە، چونکی ئەو نیشانا خوشکاندن وھەوجەییبا مرۆقیە بۆ خودی، ھەر وەسا ئەو ئعترافەکا تاشکەرایە ژ مرۆفی ب خودایینیا خودی، وکو ب تنی ئەوہ دشتیت د ھەوارا مرۆفی بیت، و مرۆفی ژ ھەمی رەنگین تەنگافیان بپارتت.

2- هیقی:

بەلکی گۆنەھتین مرۆفی گەلەک بن، بەلێ ئەو چەند بن ئەو ژ رەحما خودی پتر نابن، و ژ مەغفرەتا وی بەرفرەھتر نابن، لەو دقتیت ھەمی گاقان مرۆف یی ب هیقی بت، ویا دورست ئەوہ د گەل قی هیقی ترس ژ ھەبت، دا مرۆف بێ منەت نەبت.

3- ئستغفار:

ومەعنا قی ئەوہ مرۆف داخوازا ژبیرنا گۆنەھان بۆ خو ژ خودی بکەت، وژی بخوازت کو ئەو وی ستارە بکەت، ولی نەگرت ئەگەر جارەکی ئەو بەر ب گۆنەھی قە چوو.

4- تەوحید و خو دویر کرنا ژ شرکی:

وتەوحید ئەوہ مرۆف ھەمی رەنگین عیبادهتی بۆ خودی ب تنی پیشکیش بکەت، وکەسی نەکەتە شریکی وی د قی چەندی دا، نە چو ملیاکەت و پیغەمبەران، ونە چو چاک ووەلیان.. ھندی عیبادهتە بەس بۆ خودی دئیتە کرن.

وکائی چاوا تہو حید دبتہ ټہ گہرا ژټیرنا گونہہان، وہسا شرک دبتہ ټہ گہر پویچیوونا باشیان، وہکی دټاہ تہ کی دا ہاتی: ﴿ وَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكَ لَإِنْ أَشْرَكَتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٥﴾ ﴾ (الزمر: 65) مہعنا: شرک ټیکا ہند ژ خودانی چی دکت کو ټہو چو مفایی ژ کاری خو یی چاک نہ بینت، و ژ مروټین خوسارہت بیتہ ہژمارتن.

مفایین ہدیسے:

- 1- ټہف ہدیسہ گرنگیا تہو حیدا خودی د پهرستنخ دا ټاشکہرا دکت.
- 2- گونہہی، ټہ گہر چہند یا مہزن ژی بت، ټہ گہرین ژټیرنی ہنہ، ودټیت چو جارن مروټ ژ رہما خودی بی ہیقی نہ بت.
- 3- گرنگیا دو عای وئستغفاری ژی ژ فی ہدیسے ټاشکہرا دبت.

و ب فی ہدیسے ټہو ہدیس ب دویمای دټین یین
 ټیمامی نہوہوی -خودی ژئی رازی بت- کوم کرین.. وپشتی
 وان ہشت ہدیسین دی ہنہ، ټیمامی ناقدار (ټبن رجبہ بی
 ہنہلی) لی زیدہ کرینہ، د کتیبہ خو (جامع العلوم
 والحکم) دا، ل فیبری بو پتر مفایی ټہم دی وان ہشت
 ہدیسان ژی شروټہ کہین.

هەدیسە چل و سینی

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ - رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا -، عَنِ النَّبِيِّ - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - قَالَ:
﴿أَلْحِقُوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا، فَمَا بَقِيَ فَهُوَ لِأَوْلَى رَجُلٍ ذَكَرَ﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ عەبدوللاهی کوری عەبباسی -خودی ژێ رازی بت- دبیژت: پیغەمبەری
-سلاف لی بن- گۆت: پشکا هەر ئیکی (ژ میراتی) بدەنی، وئەوا دمینت
بۆ نیزیکتەری زەلامیە بەحسی وی هاتیە کرن.

بوخاری وموسلم قەدگوهیژن

ئەف هەدیسە بەحسی پشک وبارین میراتی دکەت، دەمی ل سەر
میراتگرا دئینە لیکهکەرن.. وتشتەکی ئاشکەرایە کو میراتی مرۆقی دمەرت،
خودی د قورئانی دا لیکهکەریە، ونههتایە ب هیقیما مه وئجتهدا مه قە،
تشتی گرنکیا قی مەسەلی رادگەهینت.

پیغەمبەر -سلاف لی بن- دبیژت: ئەو پشک ونهصیبین خودی د کیتابا
خو دا ئاشکەرا کرین، کو نیقە، ونیقا نیقییە (چاریک)، ونیقا وی
(هەشتیک)، ودوستیک، ونیقا وان سیئیک، ونیقا وی (شەشیک)، وئەوا
دمینت ژ میراتی، هوبن بدەنە نیزیکتەری زەلامی بۆ مری کو دبتە (عەصەبە)
وہکی زانایین فقہی میراتی دبیژنی.. وئەقە کو ئەو میراتی زیدە دبت بۆ
عەصەبە، تشتەکە د ئایەتان دا نەهاتیە، قیجا دەمی ئەم قی هەدیسە
ددانینە بەر ئایەتین میراتی ئەوین د سوورەتا (النساء) دا هاتین، مەسەلا
لیکەکەرنا میراتی ئاشکەرا دبت.

مفایین هه‌دیسی:

- 1- ئەف هه‌دیسە ته‌ئکیدئ ل سەر هندی دکهت کو دقیت پشکا هەر ئیکی ژ میراتی - وه‌کی د قورئانی دا هاتی - بو بیتهدان، ونابت ب چو هیجه‌تا هه‌بت، بارا کهسی ژ میراتی - بیی وی - بیته‌خوارن.
- 2- ئەوا زیده‌دبت ژ میراتی، پشتی لیکه‌کرنا وی ل دویف نه‌صیبان، بو عه‌سه‌به‌ی دئیتهدان، کو نیزیکترین زه‌لامه‌ بو مری.

هه ديسا چل و چارى

عَنْ عَائِشَةَ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا - قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -:
﴿الرَّضَاعَةُ مُحَرَّمٌ مِمَّا مُحَرَّمُ الْوَلَادَةِ﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ عائيشايي -خودى ژى رازى بت- دبيتژت: پيغه مبهري -سلاف لى بن-
گوت: شيردان وى حهرام دکهت يا بوون حهرام دکهت.

بوخارى وموسلم فه دگوهيزن

مهعنا: نهو تشتى ب ريكا بوون ونهسه بي ل سهر مروقى حهرام دبت،
ههر نهو ب ريكا دانا شيرى ژى ل سهر وى حهرام دبت، ونهقه ئيشاره ته بو
مهسه لا شوپكرن وژئيينانئ.

وناشكه رايه كو د شريعتى دا هندهك ژن هه نه، ل سهر مروقى حهرامه
وان ماره بكهت، ژ بهر وى پهيوه نديا نهسه بي يا ب ريكا بوون ومروقاينين
د ناقبهرا مروقى ووان دا هه، ونهو ژن دو پهنگن:

ئيك: نهو ژنين بو مروقى حهرام حهرامبوونه كا ههر وههر، نهگهر ب تنئ
ژى بن، ونهقه دو پشكن:

أ- نهوين ژ بهر نهسه بي ب تنئ حهرام دبن، وهكى: دهيك وهندى بلند
بيت، وكچ وهندى نزم بيت، وخويشك وهندى نزم بيت، ومهت وخالهت بين
وى وپين دهيك وبابين وى.

ب- ئەوئین ژ بەر نەسەبى د گەل خزمایینی حەرام دین، وەکی: ژنبایى
وهندى بلند بیت، وبویک، وخەسوی وهندى بلند بیت، ونەقسىا وی ژ وی
ژنى یا هاتیه فهگواستن وهندى نزم بیت، وژنن نەقسىین وی.

وقى رەنگى ب هەرد پشکان فه ژن وزەلام تیدا دپشکدارن.

دو: ئەو ژنن بۆ مرۆقى حەرام حەرامبونەکا هەر وەهر، ئەگەر پیکفه
بن، وئەفه ب نەسەت زەلامى ب تنییه، چونکی ژنى دو مېر پیکفه نابن!
و ژقى رەنگیه: کۆمکرنا د ناچهرا وان هەردو ژنان دا یین کو ئەگەر ئیک ژ
وان زەلام با چى نەدبوو یا دی شوی پى بکەت، وەکی دو خویشکان، وژنى
وخالەتا وی یان مەتا وی.

ئەفه ئەو ژن یین مارەکرنا وان ب ریکا نەسەبى بۆ مرۆقى حەرام دین،
وئەگەر مە ئەفه زانی، دى بۆ مە ئاشکەرا بت کو هەر ئیکا وەکی قان
ب ریکا شیرى ژى بگەهته مرۆقى بۆ مرۆقى یا حەرامه، یەئنى -بۆ نمونە-
ئەگەر ژنەکی شیر دابته کورەکی ئەو ل سەر وی حەرام دبت؛ چونکی دبتە
دەیکا وی، وکچین وی دبنه خویشکین وی، وخویشکین وی دبنه خالەتین
وی.. وھوسا.

بەلى جوداییهک ل قیرى هەیه، ئەو ژى ئەفهیه: حەرامبونا ب ریکا
شیری ژ وی مرۆقى یى شیر فهخواری بۆ عەبالى وی دچت، بەلى بۆ
خویشک وبرا، و دەیک وباب، وخالەت وخال، ومەت ومامین وی ناچت،
یەئنى: ئەگەر کورەکی شیرى ژنەکی خوار ئەو دبتە کورپى وی، وکورپى وی
دبتە نەقیى وی، بەلى براىى وی نابته کورپى وی، وخویشکا وی نابته کچا
وی.. وھوسا.

مفایى حەدیسى:

ئەف حەدیسە هندی دگەهینت کو ئەو حەرامیا نەسەب پەیدا دکەت، دانا
شیری ژى پەیدا دکەت.

هه ديسا چل و پينجی

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ عَامَ الْفَتْحِ وَهُوَ بِمَكَّةَ: ﴿إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ حَرَّمَ بَيْعَ الْخَمْرِ وَالْمَيْتَةِ وَالْخِنْزِيرِ وَالْأَصْنَامِ﴾ فَقِيلَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَرَأَيْتَ شُحُومَ الْمَيْتَةِ فَإِنَّهَا يُطْلَى بِهَا الشَّفْنُ، وَيُدْهَنُ بِهَا الْجُلُودُ، وَيَسْتَصْبِحُ بِهَا النَّاسُ؟ فَقَالَ: ﴿لَا، هُوَ حَرَامٌ﴾ ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - عِنْدَ ذَلِكَ: ﴿قَاتَلَ اللَّهُ الْيَهُودَ، إِنَّ اللَّهَ لَمَّا حَرَّمَ شُحُومَهَا جَمَلُوهَا، ثُمَّ بَاعُوهَا، فَأَكَلُوا ثَمَنَهَا﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ جابری کوری عهبدللاهی -خودی ژئی رازی بت- دبیتژت: ل سالا مهکهه هاتیه فه کرن من گوھ ل پیغه مبهری -سلاف لی بن- بوو ل مهکهه هی گۆت: هندی خودی و پیغه مبهری ویه فروتنا مهیی و مراری و به رازی و صه نه مان حه رام کریه. ئیکی گۆت: ئهی پیغه مبهری خودی، بهزی مراری مفا ژئی دئیته وهرگرتن، د گه میان ددهن، وچه رمی پی دۆن ددهن، و مرۆف وی بو رۆناهیی ب کارئینان دئینن؟ وی گۆت: نه، ئهو یی حه رامه. پاشی پیغه مبهری -سلاف لی بن- گۆت: خودی جو هیان بکوژت! خودی بهز ل سه ر وانه رام کر، ئینا وان ئهو حه لاند، پاشی فروت، و بهایی وی خوار.

بوخاری و موسلم فه دگو هیژن

پیغه مبهر -سلاف لی بن- د قی گۆت نا خو دا دو مه سه لپین گرن گ بو مه بهرچاژ دکهت:

يا ئىككى: حەرامىيا فرۆتتا مەيى (وئەو ھەر قەخوارنەكە يا ھشىى مرۆقى
ژ سەرى دېەت) وھەيوانى بىيى قەكوشتن مرار دېت، وبەرازى، وھەنەمان..
ئەف تشتە د شرىعەتى دا دھەرامن، وھەر تشتەكى ب كارئىنانا وى يا حەرام
بت فرۆتتا وى ژى يا حەرامە.

يا دووى: تاوانا وان كەسان ئەويىن فەند وفىلان دكەن، ولى دگەرىپىن
وھربادانى بىخەند مەسەلان دا، وتشتى حەرام بوۆ خوۆ حەلال بكەن، وئەقە
حالى جوهيان بوو د گەل دىنى وان، دەمى خودى تشتەك ل سەر وان حەرام
كربا، ئەو لى دگەرىيان ب ھندەك رىككىن چەپ وچوېر فايدەى ژ وى تشتى
حەرام وھربگرن! وەكى بەزى حەيوانى، ژ بەر زىدەگاڧيا وان خودى ئەو ل سەر
وان حەرام كر، ئىنا دا رابن بەزى حەلىنن وبەن فرۆشن ووى پارەى خون.

ومخابن ئەف سالۆخەتى كرىتى جوهيان نوكة د ناڧ ئوممەتا مە ژىدا
پەيدا بوويە، ودى بىنى ھندەك كەس لى دگەرىپىن ب ھەر شوپەھىەكا ھەبت،
يان ھەتا ب فەتوايا نەزانان، تشتى حەرام بوۆ خوۆ حەلال بكەن، وئەقە كارەكى
نەدورستە، وپىلېدانا ئەمرى خودىيە، لەو پىغەمبەرى -سلاڧ لى بن-
صەحابىين خوۆ ژ قى چەندى دانە پاش، وبۆ وان ئاشكەرا كر كو تشتى خودى
ب كارئىنانا وى حەرام كرىت، فرۆتن ومفاوەرگرتتا ژ وى ژى حەرامە.

ونە ب گۆتن ب تنى، بەلكى ب كرىار ژى پىغەمبەرى -سلاڧ لى بن-
ئەف قاعىدەيى شەرى بوۆ صەحابىين خوۆ بنەجھ- كرىوو، ئەحمەد ژ عەبدللاھى
كورى عەبباسى قەدگوهىزت، كول رۆژا شەرى خەندەقى موسلمانان كافرەك
كوشت وكەلەخى وى كەفتە دەستى موسلمانان، ئىنا كافران داخوازا كرىنا
كەلەخى زەلامى خوۆ كر، پىغەمبەرى -سلاڧ لى بن- چو پارە وھرنەگرتن،
وگۆتە صەحابىيان: كەلەخى وى بدەنەقى، كەلەخى وى يى پىسە، وئەو پارەيى
پى دئىتە وھرگرتن ژى يى پىسە!

و ل سەر قى بناخەيى فمەزان قاعىدەيەكى ددانن ئەو ژى ئەقەپە: تشتى
ب كارئىنانا وى حەرام بت، فرۆتتا وى ژى حەرامە.

وههڙيه بيڙين: هندهڪ تشت ههنه، خوارنا وان حهرامه، بهلي چونكي
مفا ڙي دئيه ديتن، فرۆتنا وان يا حهرام نينه، وهكي -بو نمونه-: صهي بو
نيچيري يان زيره قاني، وطه يرين نيچيري.

مفاين هه ديسي:

- 1- نهو تشتي خودي حهرام كريت، فرۆتنا وي ڙي حهرامه.
- 2- پيغه مبهري -سلاڻ لي بن- نرين ل وان كه سان كربه بيتن وهرباداني
دئيه شريعتي خودي، ولي دگه ريين تشتي حهرام بو خو هلال بكن.
- 3- نهو كه سين قي چندي دكن، وهكي جوهيانه نهوين له عنهنه ل سهر
نه زماني پيغه مبهران لي هاتيه كرن.

هه دیسا چل و شه شی

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - أَنَّ النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -
بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ، فَسَأَلَهُ عَنْ أَشْرَبَةِ تُصْنَعُ بِهَا، فَقَالَ: ﴿وَمَا هِيَ؟﴾ قَالَ: الْبِتُّعُ وَالْمِزْرُ،
فَقُلْتُ لِأَبِي بُرْدَةَ: مَا الْبِتُّعُ؟ قَالَ: نَبِيدُ الْعَسَلِ، وَالْمِزْرُ نَبِيدُ الشَّعِيرِ. فَقَالَ: ﴿كُلُّ
مُسْكِرٍ حَرَامٌ﴾.

رواه البخاري

ژ نه بوو موسایي نه شعری - خودی ژئی رازی بت - دبیتت کو پیغه مبهری
- سلاف لی بن - نهو هنارته یه مهنی، ئینا وی پسپارا هندهک فه خوارنان ژئی
کر ل ویری دهاتنه چیکرن، وی گوت: نهو چ فه خوارنن؟ نه بوو موسای
گوتی: نهو (بتع و مزرن) .. و پسپار ژ نه بوو بوردهیی⁽¹⁾ هاته کرن: نهو
چ فه خوارن بوون؟ وی گوت: (بتع) ئاڤا هنگفینی بوو، و مزرن ئاڤا جه هی
بوو، ئینا پیغه مبهری - سلاف لی بن - گوت: هه ر تشتت کی هشین خودانی
بیهت (وی سه رخوش بکهت) یی حه رامه.

بوخاری فه دگوهیتت

بهری حه جا خاترخواستنی ل سالا ده هی مشهختی پیغه مبهری - سلاف لی
بن - هه ردو سه حابیین خو: نه بوو موسایي نه شعری، و ناڤی وی یی دورست
عه بدلاهی کوری قه یسی نه شعری یی ته میمییه، و موعاذی کوری جه بهلی

(1) نه بوو بورده، و ناڤی وی یی دورست (حارث) یان (عامر) بوو، کوری نه بوو موسایي
نه شعریه، و وی نهف هه دیسه ژ بابی خو فه گوهاستیه.

هنارتنه وهلاتی یه مهنی؛ دا دینی نیشا وان بدنه، وحوکمی د ناقبه ری دا بکهن، و تشتی ل بهر وان تاسی بیا، یان نهو د حوکمی وی دا کهفتبانه گومانی دچوون پسیار ژ پیغهمبهری -سلاڅ لی بن- دکر، وئیک ژ وان تستان نهغه بوو: ل یه مهنی خه لکی دو قه خوارن چی دکر، ئیک ژ جه هی، ویا دی ژ هنگفینی، وئهبوو موسا د حوکمی وان دا کهفته شکی، لهو وی پسیار ژ پیغهمبهری -سلاڅ لی بن- کر کانی نهغه قه خوارنه ددورستن یان نه؟ وپشتی پیغهمبهری -سلاڅ لی بن- پسیارا وان قه خوارنان کری وکانی نهو چنه؟ بهرسقه کا گشتی دایی کو نهو مفایی ژئی وهربرگرن بو خان قه خوارنان، وهر قه خوارنه کا دی یا ههبت، وگوتی: هر تشته کی خودانی مهست وسه رخوش (سه کران) بکهت، ومهستی نهوه عهقل بیته برن، نهو یی حهرامه..

مه عنا نه گهر و (عللهت) د حهرامیی دا چوونا عهقلیه، وناقی قه خوارنی یان تشتی ژئی دئیتته چی کرن یا گرنه نینه، وقورئان ده می بهحسی حهرامیا قی رهنگی قه خوارنی دکهت، د سووره تا (المائدة) دا نایه تین (90-91) یی ناشکهره دکهت کو نهو تشته کی پیسه، و ژ کاری شهیطانیه، وشهیطانی دقیت ب ریکا وی ویا قوماری ژئی، دوژمنی ونهقیانی د ناقبه را خه لکی دا پهیدا بکهت.. و قه خوارنا عهقل پی بچت ماکا هه می خرابی وپیساتیانه؛ چونکی هر خرابیه کا ههبت دبت د دویف دا بیت.

ودیاره تشتی نهبوو موسا ب گومان ئیخستی د شان ههر دو قه خوارنان دا نهو بوو، نهو د وهسا بوون نه گهر مرؤقه کی کیم ژئی قه خواربا سه رخوش نه دبوو، بهلی نه گهر گهلهک ژئی قه خواربا ژ نوی سه رخوش دبوو، ئینا پیغهمبهری -سلاڅ لی بن-، وهکی د روایه ته کا دی دا هاتی، ناشکهره کر کو هر تشته کی گهلهک ژئی خودانی سه کران بکهت، قه خوارنا کیمیا وی ژئی حهرامه.

و نهو تشتی عهقل پی دچت دو رهنگن:

ئېك: ئەوئ عهقل پئ دچت، وځوشيهك پئ دگههته خودانى، وهكى مهپئ، ب كارئينانا وئ ئيكجار هرامه.

دو: ئەو تشتى عهقل پئ دچت، وچو خوشى پئ ناگههته مرؤقى، وهكى بهنجئ، ئەفه ئەگەر بو چارهسهرى ودهرمانى بت، زانايئنفقهى دپئژن: دورسته ئەو بيته ب كارئينان.

و د مهسهلا هراميا وئ تشتى دا يئ عهقل پئ دچت فهرق نينه ئەو تشت يئ رؤن بت يان يئ هشك بت، خوارن بت يان قهخوارن بت. ئەو ههمى دحهرامن.

مفايئ هه ديسئ:

1- ههر تشتهكئ عهقلئ مرؤقى پئ بچت، خوارن و قهخوارنا وئ هرامه.

2- تشتى مرؤف د حوكمئ وئ دا بكهفته گومانئ دقئت پسيارا وئ بو خوژ ئيكئ زانا بكهت، بهرى فهتوايئ بدهت.

3- ودهمئ پسيارهك ژ مرؤقى زانا دئيتهكرن يا باش ئەوه بهرسقا وئ يا گشتى بت، دا پسياركهه مفايهكئ زيدهتر بو خوژئ وهربگرت.

هه دیسا چل و ههفتی

عَنْ الْمُقَدَّامِ بْنِ مَعْدِي كَرَبِ الْكِنْدِيِّ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - يَقُولُ: ﴿ مَا مَلَأَ ابْنُ آدَمَ وَعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ، بِحَسْبُ ابْنِ آدَمَ أَكْلَاتٌ يُقِمْنَ صُلْبَهُ، فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ، فَتُلْتُ لَطْعَامِهِ، وَتُلْتُ لِشَرَابِهِ، وَتُلْتُ لِنَفْسِهِ ﴾.

رواه الترمذي

ژ مقدامی کورئ مهعديه کربى - خودئ ژئ رازى بت - ديئرت: من گوھ ل پتغه مبهرى - سلاف لئ بن - بوو دگوت: کورئ ئاده مى ئامانه کئ خرابتر ژ زكى تئى نه کريه، وتيرا کورئ ئاده مى ههيه هندهک پارئين کو پشتا وى بگرن، وئه گهر وى ههر خوار، بلا سيئتيک بو خوارنا وى بت، وسيئتيک بو فه خوارنا وى، وسيئتيک بو بيئنا وى.

ترمذى فه دگوهيئت

ئهف هه ديسه بناخهيه کئ ساخله مى ودختورئ د ناڤ خو دا هل دگرت، ومروئئين زانا ب ساخله مى ودهرد ودهرمانان ديئرتن: ئه گهر مروئ قئ هه ديسئ ل سهر خو ب کار بينن، دئ ژ نه خوئشان پاراستى مينن؛ چونكى مه عيده مالا دهردانه، وپاريز سهرئ هه مى دهرمانانه، دختورئ عه ره بان حارئئ کورئ کلده ي ديئرت: تشئ مروئ کوشئين، ودهه به تيبرين، خوارنا ل سهر خوارنييه، بهرى ئه و هه ل بيت. وباشترين رهنگ سهره ده ربي د گهل خوارني ئه وه - وه کئ د هه ديسئ دا هاتئ - مروئ مه عيده يئ خو بکه ته سئ پشک: پشکهک بو خوارني، وپشکهک بو فه خوارني، وپشکهک بو بيئني.

ئەقە بۆ وى يى نەشېت نەخوت، ژ خو ئەگەر ئەو بشېتە خو يا باشتەر ئەو ئەو هېشتا كېمترى بخوت؛ چونكى كېم خوارن ساخلەميا لەشى و دليە ژى، وسەلەمەيى كورئ سەعېدى بەحسې صەحابيان دكەت، دېئرت: قەلەوى ل نك وان جەئى لۆمى بوو وەكى گونەهئى! يەعنى: دەمى ئېك ژ وان مروقه كى قەلەو ديتبا، ئەو ژ بەر قەلەويى د چاقتىنوان دا دشكەست، كا چاوا ئەو مروفت د چاقتىن واندا دشكەست يى گونەھ دكرن.

وزانايىن خودايى ب دورستى ئەف شيرەتە ب كاردئينا، ژ ئىمامى شافعى دئيتە قەگواستن، دېئرت: ئەقە شازدە سالە من هند نەخوارىە كو تير بىم، جاره كى تى نەبت ئەو ژى من هلاقت، چونكى تيرى لەشى گران دكەت، وتېگەشتنى ناھېلت، وخەوى دئىنت، ومروقى سست دكەت ژ كرنا عىبادەتى.

ويىغەمبەرى -سلاف لى بن-، وبنەمالا وى ژى -وەكى د حەدىسېن دورست دا هاتى- هند خوارن نەدخوار كو تير بىن، عائىشا دېئرت: ئەقە پيىغەمبەرى خودى -سلاف لى بن- هاتىە مەدينى سى رۆژا ل دويش ئېك وى هند نانئى جەھى نەخواربوو كو تير بىت.

وئەگەر ئېك بېئرت: بەلكى وى خوارن نەبوو بخوت لەوا.. دى بېئرتىن: ئەگەر خو وەسا ژى بت، خودى وى تشتى بو پيىغەمبەرى خو هل دېئرت يى باشتەر و ب خيترتر بو وى.

مفائىن حەدىسى:

1- ئەف حەدىسە بەرى مە ددەتە زوهدى د دنيايى دا، وكېم خوارن ژ زوهدىيە.

2- وئەگەر مروقى ھەر خوار، يا دورست ئەو ئەو مەعېدەيى خو بکەتە سى پشك: ئېك بو خوارنى، وئېك بو قەخوارنى، وئېك بو بېئى.

ههشتی چل و ههشتی

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿ أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا، وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ، حَتَّى يَدْعَهَا: إِذَا أُوْمِنَ خَانَ، وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ، وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ ﴾.

رواه البخاري ومسلم

ژ عبداللاهی کوری عهمری - خودی ژئی رازی بت - دبیرت: پیغمبهری - سلاف لی بن - گوت: چار سالۆخت هه نه ههچیی ئەو ل نک بن ئەو خویری منافقه، وههچیی ئیک ژ وان ل نک ههبت ئەوی سالۆختهکی نفاقی ل نک ههیه ههتا ئەو وی دهیلت: دهمی کهسهک باوهریا خو پی دئینت ئەو خیانهتی لی بکهت، ودهمی دئاخفت درهوی دکهت، ودهمی پهیمانگی ددهت غهدری دکهت، ودهمی ههفرکیی دکهت زندهگایی دکهت.

بوخاری وموسلم شه دگوهیزن

نفاق سالۆختهکه ل سهر فیلبازی و خاپاندنی رادوهستت، و ئەو د ئەصل دا ئەوه مروفت ب سهرفه خو ب رهنگهکی نیشا خه لکی بدهت، وراستیا وی د دل دا ب رهنگهکی دیه، لهو ئەم ب کوردی دبیرینی: دوپویاتی.. و مروقی دوپوی کهسهکه نه خودی ونه خه لک ههز ژئی دکهن، و دو رهنگین نفاقی هه نه:

ئیک: نفاقا مهزن:

وئەقە ئەوہ یا خودان پە کافر دبت، وەکی کو د دل دا باوەریی ب خودی
وپیغەمبەری وئیسلامی نەئینت، بەلی ب سەرڤە وەسا خو نیشا خەلکی
بدەت کو وی باوەری هەیه؛ دا ب ئی باوەریا ژ درەو ئەو مفاہیەکی بگەهینتە
خو، یان زیانەکی ژ خو بدەتە پاش. وقورئان رادگەهینت کو ئەف رەنگی
دورویان دی چنە جەپ ژ هەمیان نزمتر ونەخوشتەر ل جەهەنمی.

دو: نفاقا بچویکتر:

وئەقە نفاقا عەمەلیە، یا کو مروقی گونەهکار دکەت، بەلی ئەصلی
ئیمانی ژ نک وی نابەت، وچار بناخە بو فی رەنگی نفاقی هەنە، ئەو بو
دزڤرت، ئەو ژئ ئەقەنە:

1- خیانەتا د ئیمانەتی دا:

هەر رەنگەکی ئیمانەتی پە هەبت.. دەمی کەسەک باوەریا خو ب ئیکی
ببنت، تشتەکی خو بدانتە نک، یان حەتا گۆتتەکی بو بیژت، ئەو رابت
خیانەتی لی بکەت، تشتی وی بو نەزڤرینت، یان نەپینیا وی ئاشکەرا
بکەت.

2- درەوا د ناخفتنی دا:

دەمی کەسەکی باوەری ب ئیکی دی هەبت، ئەو بچت ناخفتنەکا ژ درەو
بو بیژت، دا بخاپینت، ئەقە بناخەبی هەر نفاقەکییە، لەو دئیتە گۆتن: درەو
ئەو بناخەیه پە نفاق ل سەر دئیتە ئاڤاکرن.

3- غەدرەیا د پەیمانی دا:

وەکی کو مروقەک سۆز وپەیمانەکی بدەتە کەسەکی، وئەو ل دەمی دانا
فی سۆزی د دل دا دزانت کو ئەو فی سۆزا خو ب جە نائینت، یان پەیمانەکی
دەتە کەسەکی و غەدری لی دکەت ووی پەیمانی ب جە نائینت.. خودی
د قورئانی دا فەرمانی ل مە دکەت کو ئەم سۆزین خو ب جە بینین، ووان
عەقدان پیک بینین پە ئەم دەپنە ئیک و دو.

4- زیدہ گافیا د ہہ فرکیی دا:

ومہ خسد ب قی ئوہ دەمی ئو ہہ فرکیی د گہل ئیکی دکہت، ژ قہستا
ژ حہ قیی لاددہت، ونہ حہ قیی دببیزت ودکہت دا ہہ فرکیی خو بشکینت وخو
ب سہر بیخت، وتشتی نہ حہ قی وی بت بگہہینتہ خو. ئەف زیدہ گافیاہ ژ
بناخہیہ کی نفاقییہ.

مفایین حەدیسی:

1- ئەف حەدیسہ مہ ژ نفاقا عەمەلی ددەتہ پاش.

2- نفاقا عەمەلی چار سالۆخت ہنہ، د قی حەدیسی دا بو مہ
ئاشکەرا دین، ئو ژی ئەقەنہ: خیانہت، درو، غدر، وزیدہ گافی.

هه دیسا چل و نه هی

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -: ﴿لَوْ أَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَقَّ تَوَكُّلِهِ، لَرَزَقْنَاكُمْ كَمَا يَرْزُقُ الطَّيْرَ، تَعْدُو جَمَاصًا، وَتَرُوحُ بِطَانًا﴾.

رواه الترمذي

ژ عومهری کوری خهططابی - خودی ژئی رازی بت - دبیتژت: پیغه مبهری - سلاف لی بن - گوت: نه گهر هوبن ب دورستی خو بهیلنه ب هیقیا خودی فه، نهو دی رزقی ههوه دهت کانئ چاوا رزقی طهیری ددهت، سپیدی برسی دهر دکهفت، وئیقاری تیر دزقرت.

ترمذی فه دگوهیژت

نهف هه دیسه بناخهیه د مهسه لا خو هیلانا ب هیقیا خودی فه دا، نهوا ب عهره بی دبیتژتی: (تهوه ککول)، نهو ئاشکهره دکهت کو تهوه ککول ئیک ژ مهزترین نه گهرین ب دهستقه هاتنا رزقیه، وراستیا تهوه ککولی نهوه دل یی راستگۆ بت دهمی خو دهیلته ب هیقیا خودی فه، ویزانت کو خودییه دشییت وی تشتی بگه هینتی یی مفایی وی تیدا هه ی، نهوه دشییت وی تشتی ژئی بدهته پاش یی زیانا وی تیدا هه ی، قیجا مادهم هویه بلا نهو کاری خو هلپسیرته وی ب تنی، وخو ب هیلته ب هیقیا وی ب تنی فه.

ودهمی نه دبیتژین: دقیت مروّف خو بهیلته ب هیقیا خودی ب تنی فه، مهعنا قی گوتنی نهو نینه هه ما نهو روینته خواری، ووان نه گهرین ماددی

ب کار نهئینت یی خودی داناین وفهرمان ب جهئینانا وان کری، وئگهر مروث هزرا خو د وی نمونهیی دا بکته ژی یا پیغهمبهری -سلاف لی بن- ئینای ئەف چهنده بو مه باش ئاشکهر دبت، طهیر دهمی لی دبتته سپیده ویی برسی، ئەو د هیلینا خو دا ناروینت، بهلکی دهردهکتهت ودچت بو خو ل رزقی دگهپییت، لهو ئیقاری دزقرته هیلینا خو تیر. . معنا: هوبن ژی گهلی مروقان، وان ئەگهران ب کار بینن یین خودی ئینانا رزقی ههوه پیغه گریدای، بهلی گهلهک خهمی ژ رزقی پاشهپوژی نهخون، چونکی ئەو ل نک خودی یی نفیسیه.

و ژ قی حه دیسی دیار دبت کو گهلهک مروث ههنه ب دورستی خو ناهیلنه ب هیثیا خودی فه، و د تهوهککولی ناگههن، وهزر دکهن ههما ئەگهرین ماددی ب تنینه رزقی ب دهست خودانی دئیخن، وقهدهرا خودی یا د پشت ئەگهران را ههی ژ بیر دکهن، لهو دئ بینن ئەو خو ب ئەگهران فه زیده دوهستینن، بهلی د گهل هندئ ژی ئەو رزق ب تنی دگههته وان یی خودی بو نفیسی، و د حه دیسهکی دا یا ترمذی ژ ئەنهی قه دگوهیزت هاتیه کو زهلامهکی پسیار ژ پیغهمبهری -سلاف لی بن- کر: ئەز حیشترا خو گریدهم وبهیلمه ب هیثیا خودی فه، یان بهردهم وبهیلمه ب هیثیا خودی فه؟ گۆت: گریده وبهیله ب هیثیا خودی فه.

مفایین هه دیسی:

- 1- ئەگهر مروث د ههمی کارین خو دا خو بهیلته ب هیثیا خودی فه، ئەو رزقی وی دئ دهت.
- 2- تهوهککول معنا وی ئەو نینه مروث ئەگهرین ماددی ب کار نهئینت وههما روینته خواری وپیژت: خودی رزقی دئ دهت.
- 3- ئەوی خو ب ئەگهرین ماددی ب تنی ژی فه گریدهت، معنا وی باوهری ب قهدهرا خودی نینه.

هه‌دیسا پینجیی

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُسْرِ - رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ - قَالَ: قَالَ أَتَى النَّبِيَّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - رَجُلٌ فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ شَرَائِعَ الْإِسْلَامِ قَدْ كَثُرَتْ عَلَيَّ، فَبَابُ نَتَمَسُّكَ بِهِ جَامِعٌ، قَالَ: ﴿لَا يَزَالُ لِسَانُكَ رَطْبًا مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ﴾.

رواه أحمد

ژ عبدالله لاهی کوری بوسری - خودی ژئی رازی بت - گوټ: زهلامهک هاته نک پیغه مبهری - سلاف لی بن - وگوټی: ئەی پیغه مبهری خودی، شریعه تین ئیسلامی ل من زیده بوون، ده‌رگه‌هه‌کی کۆمکه‌ر بو من بیژه ئەز خو پیغه بگرم، وی گوټ: بلا ئەزمانی ته هه‌ری ته‌ر بت ژ زکری خودی.

ئهمه‌د فه‌دگو‌هیت

به‌ری نوکه و د پتر ژ هه‌دیسه‌کی دا به‌حسی زکری خودی، و به‌ایی مه‌زنی هنده‌ک زکری هاتیه، و د قی هه‌دیسا دویمه‌یی دا به‌حسی قه‌نجی و به‌ایی به‌رده‌وامیا ل سه‌ر زکری دئیتنه‌کرن.

د گه‌له‌ک هه‌دیسان دا هاتیه کو ژ سالۆخه‌تین پیغه مبه‌ری - سلاف لی بن - ئەو بوو وی د هه‌می حالین خو دا زکری خودی دکر، و د هه‌دیسه‌کی دا یا موسلم ژ ئەبوو هوره‌یره‌ی فه‌دگو‌هیت هاتیه کو جاره‌کی پیغه مبه‌ر - سلاف لی بن - د گه‌ل سه‌حابیین خو ل وه‌غره‌کی بوون، ئەو د چیا‌یه‌کی را ده‌رباس بوون، دگوټنی: چیا‌یی (جومدان)، ئینا پیغه مبه‌ری - سلاف لی بن - گوټ: بده‌نه‌ری ئەفه‌ه جومدانه، ویتین (موفه‌ررد) به‌ری را‌کریه.. گوټن: ئەی

پیتغمبهری خودی موفهرد کینه؟ وی گوت: نهون یین گهلهک زکری خودی دکهن.

وهلکهفتنا قی گوتنی د ریوایهتهکا دی دا پتر بو مه ناشکهرا دبت، موعاذ دبیژت: دهمی نم گهشتینه چیا یی جومدان، پیتغمبهری -سلاف لی بن- گوته من: کانئ نهوین بهری مه راگری؟ من گوت: یین چووین وخه لکی ل پشت خو هیلاین.. گوت: وی گوت: نهی موعاذ، یین بهری راگری نهون یین گهلهک زکری خودی دکهن.

یهعی: سباقا دورست نهو نینه مروث بهری خه لکی راکهت، ووان ل پشت خو بهیلت، بهلکی سباقا دورست نهوه مروث بهردهوام زکری خودی بکهت، هنگی نهو دی بهری خه لکی راکهت وقهستا جهین خوش ل بهحهشتی کت.. وعومهری کوری عهبدلعزیری ژی -خودی ژی رازی بت- ئیشارهت بو قی چندی دابوو دهمی دا حه جی ژ عهرفی شهرفن پشتی روژ ئاقا بووی، وی دیت ههر ئیک یی لهزی دکهت دا بهری ههقالی خو راکهت، وی گوت: نهوی بهری رادکهت نه نهوه یی حیشترا وی زویتر بچت، بهلکی نهوه یی دچت وگونههین وی بو هاتینه غهفراندن.

ودا مروث د ههمی دهمین خو دا خودی ل بیرا خو بینتهفه، پیتغمبهری -سلاف لی بن- بو ههر حال وکارهکی زکرهکی تاییهت دهسینشان کریه، دهمی مروث ژ خهو رادبت، دهمی دنقت، دهمی خوارنی دخوت، خو دهمی دچته دهستاقی، وژی دهردکهفت ژی! دا چو دهمان نهو دویر ژ خودی نهژی.

وهه ما بهسه بیژین: خودایی مهزن د قورئانی دا دهمی بهحسی منافقان دکهت، دبیژت: ﴿وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ (النساء: 142) یهعی: کیمهکی تی نهبت نهو خودی ل بیرا خو نایننه فه، وههر ژ بهر قی چندی هندهک پیشیین قی نوممهتی دگوت: ههچی گهلهک زکری خودی بکهت دی یی بهری بت ژ نفاق.

وئبن حبان ژ موعاذی کورپی جبهلی شه دگوهیژت، دبیزت: تشتی
دویمایی یی منژ پیغه مبهری گوهد لی بووی، وپشتی هنگی من ئەو نه دینه
فه، ئەو بوو من گوئی: کاری ژ هه میان باشت و مرۆقی پتر نیزیکی خودی
دکەت چیه؟ وی گوئی: کو تو بمری و ئەزمانی ته یی تەر ژ زکری خودی.

مفایین هه دیسی:

1- ئەف هه دیسه هندی دگه هینت کو ده رگه هه کۆمکه ر بو خیری ئەوه
مرۆف به رده وام زکری خودی بکهت.

2- کو ئەزمانی مرۆقی هه رده م یی تەر بت ب زکری خودی ئەو باشتترین
کاره مرۆف دکەت.

هیثیا مه ژ خودی ئەوه ئەو به رده وامیا زکری ب رزقی مه بکهت،

وده می ئەو مه دمرینت ئەم بمرین و ئەزمانی مه یی تەر

بت ب زکری وی.. وحه مد بو وی خودایی بن

یی ته و فیکا مه دای بو تمام کرنا

قی کاری.

نافه رۆك

بابهت	بهر پهړ
پېشگوتن	3
حه ديسا نېكى: إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ..	7
حه ديسا دووې: يَا مُحَمَّدُ أَخْبِرْنِي عَنِ الْإِسْلَامِ..	11
حه ديسا سيبې: بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَى خَمْسٍ..	18
حه ديسا چارې: إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ..	21
حه ديسا پېنجې: مَنْ أَحْدَثَ فِي أَمْرِنَا هَذَا..	27
حه ديسا شهشې: إِنَّ الْحَلَالَ بَيْنَ بَيْنٍ وَالْحَرَامَ بَيْنَ بَيْنٍ ز.	31
حه ديسا هفتې: الدِّينُ النَّصِيحَةُ..	36
حه ديسا ههشتې: أُمِرْتُ أَنْ أَقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا..	39
حه ديسا نههې: مَا تَهَيَّئْتُمْ عَنْهُ فَاجْتَنِبُوهُ..	44
حه ديسا دههې: أَيُّهَا النَّاسُ، إِنَّ اللَّهَ طَيِّبٌ لَا يَقْبَلُ إِلَّا طَيِّبًا..	49
حه ديسا يازدې: دَعُ مَا يَرِيْبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيْبُكَ.	54
حه ديسا دوازدې: مِنْ حُسْنِ إِسْلَامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَا لَا يَعْنِيهِ.	57
حه ديسا سيزدې: لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لِأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ.	61
حه ديسا چاردې: لَا يَحِلُّ دَمُ امْرِئٍ مُسْلِمٍ يَشْهَدُ..	64
حه ديسا پازدې: مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ..	68
حه ديسا شازدې: لَا تَغْضَبْ.	71

75	هه قديس هه قديس: اِنَّ اللهَ كَتَبَ الْاِحْسَانَ عَلَيَّ كُلِّ شَيْءٍ..
79	هه قديس هه قديس: اتَّقِ اللهَ حَيْثُما كُنْتَ ..
83	هه قديس نوزديس: يا غُلامُ، اِنِّي اَعَلَمْتُكَ كَلِمَاتٍ ..
88	هه قديس بيستيس: اِنَّ مِمَّا اَدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلِمِ النَّبِيِّ الْاَوَّلِيِّ ..
91	هه قديس بيست وئيكيس: قُلْ اَمَنْتُ بِاللهِ ثُمَّ اسْتَقِمَّ ..
95	هه قديس بيست و دوويس: اَرَأَيْتَ إِذَا صَلَّيْتُ الصَّلَوَاتِ الْمَكْتُوباتِ ..
98	هه قديس بيست وسييس: الطُّهُورُ شَطْرُ الْاِيْمَانِ ..
101	هه قديس بيست و چاريس: يا عِبَادِي، اِنِّي حَرَمْتُ الظُّلْمَ عَلَيَّ نَفْسِي ..
105	هه قديس بيست و پينجيس: اَوَلَيْسَ قَدْ جَعَلَ اللهُ لَكُمْ ما تَصَدَّقُونَ ..
109	هه قديس بيست و شهشيس: كُلُّ سُلَامَى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ ..
113	هه قديس بيست و ههفتيس: الدِّرُّ حُسْنُ الْخُلُقِ ..
116	هه قديس بيست و ههشتيس: اَوْصِيكُمْ بِتَقْوَى اللهِ، وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ ..
121	هه قديس بيست و نههيس: لَقَدْ سَأَلْتَ عَن عَظِيمٍ ..
127	هه قديس سيهيس: اِنَّ اللهَ -عَزَّ وَجَلَّ- فَرَضَ فَرَايِضَ فَلَا تُضَيِّعُوهَا ..
130	هه قديس سيهيس و ئيكيس: اِزْهَدْ فِي الدُّنْيَا يَجِبَكَ اللهُ ..
133	هه قديس سيهيس و دوويس: لَا ضَرَرَ وَلَا ضِرَارَ ..
136	هه قديس سيهيس و سييس: لَوْ يُعْطَى النَّاسُ بِدَعْوَاهُمْ ..
139	هه قديس سيهيس و چاريس: مَنْ رَأَى مِنْكُمْ مُنْكَرًا فَلْيُغَيِّرْهُ بِيَدِهِ ..
143	هه قديس سيهيس و پينجيس: لَا تَحَاسِدُوا، وَلَا تَتَّاجِسُوا ..
146	هه قديس سيهيس و شهشيس: مَنْ نَفَسَ عَن مُؤْمِنٍ كُرْبَةً مِنْ كُرْبِ الدُّنْيَا ..
150	هه قديس سيهيس و ههفتيس: اِنَّ اللهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ ..

153	ههديسا سيهه و ههشتي: إِنَّ اللَّهَ قَالَ: مَنْ عَادَى لِي وَلِيًّا ..
156	ههديسا سيهه و نههي: إِنَّ اللَّهَ تَجَاوَزَ لِي عَنْ أَمِّيِ الْخَطَاءِ ..
159	ههديسا چلي: كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ، أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ ..
162	ههديسا چل و ئيكي: لَا يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّىٰ يَكُونَ هَوَاهُ تَبَعًا لِمَا جِئْتُ بِهِ.
164	ههديسا چل و دووي: قَالَ اللَّهُ: يَا ابْنَ آدَمَ، إِنَّكَ مَا دَعَوْتَنِي وَرَجَوْتَنِي ..
167	ههديسا چل و ستيي: أَلْحِقُوا الْفَرَائِضَ بِأَهْلِهَا ..
169	ههديسا چل و چاري: الرِّضَاعَةُ مُحَرَّمٌ مَا مُحَرَّمُ الْوِلَادَةِ.
171	ههديسا چل و پينجي: إِنَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ حَرَمَ بَيْعَ الْخَمْرِ ..
174	ههديسا چل و شهشي: فَسَأَلَهُ عَنْ أَشْرِيَّةٍ تُصْنَعُ بِهَا، فَقَالَ: وَمَا هِيَ؟
177	ههديسا چل و هفتي: مَا مَلَأَ ابْنُ آدَمَ وَعَاءً شَرًّا مِنْ بَطْنٍ ..
179	ههديسا چل و ههشتي: أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا ..
182	ههديسا چل و نههي: لَوْ أَنَّكُمْ تَتَوَكَّلُونَ عَلَى اللَّهِ حَتَّىٰ تَوَكَّلِهُ ..
184	ههديسا پينجي: لَا يَزَالُ لِسَانُكَ رَطْبًا مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ.